

Voorwoord

Door medewerkers van de WRNON werd in 1991 in Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel ruim 55.000 ha grondig geïnventariseerd op de aanwezigheid van roofvogels. Er werden flink wat gegevens verzameld over broedbiologie en vervolging.

De havik blijkt in het onderzoeksgebied al jaren stabiel. Het broedsucces van buizerd en torenvalk was afgelopen seizoen duidelijk minder, doordat in vergelijking met 1990, kleinere broedsels werden ~~groot~~bracht. Dit laatste is voor een belangrijk deel te wijten aan de lage muizenstand van het afgelopen jaar (minder muizen = minder voedsel = minder torenvalken en buizerden). Het aantal geringde bruine kiekendieven nam enorm toe (22 in 1990, 62 in 1991). Dit heeft niets te maken met een explosie aan kiekendieven in Noord-Nederland, maar met het feit dat de werkgroep in kiekendievenland Groningen steeds aktiever wordt. Ook de vondst van een groot aantal vergiftigde roofvogels is hierop terug te voeren. Het aantal geringde boomvalken daalde van 9 in 1990 naar 3 vorig jaar. De jaarlijkse achteruitgang van de boomvalk in de noordelijke provincies is dramatisch te noemen. Merkwaardigerwijze is de stand op de Veluwe al vele jaren stabiel. Een duidelijke oorzaak voor de achteruitgang in onze regionen kan niet worden gegeven, het blijft giswerk. De geringde wespendieven daarentegen namen toe van 4 in 1990 naar 8 in 1991.

Wespendieven en boomvalken zijn schaars in de noordelijke provincies. Er is nog weinig over deze soorten bekend. Daarom zouden wij U willen verzoeken om door te geven aan het secretariaat van de werkgroep of aan Rob Bijlsma wanneer U een broedgeval van wespendief of boomvalk op het spoor bent of vermoedt. Alle informatie over deze schaarse soorten is welkom.

In 1991 werd een diep dieptepunt bereikt wat de vervolging van roofvogels betreft (bijlage 1, 3, 4, 7). Aan de WRNON werd de vondst van ruim 125 dood aangetroffen roofvogels in haar werkgebied gemeld. Hiervan werden 89 voor onderzoek opgestuurd naar het CDI. Tien daarvan zijn nog in onderzoek, 50 exemplaren bleken omgekomen door vergif en afschot. Daarnaast is er een lijst met andere overtredingen zoals het uitleggen van vergiftigd aas, omzagen van nestbomen, uithalen van eieren, uithalen en doden van nestjongen, zetten van klemmen en andersoortige illegale versturende activiteiten.

Vorig jaar zijn de betrekkingen tussen KNJV en WRNON nauwer aangehaald teneinde samen te werken bij de bestrijding van roofvogelvervolging. Door de werkgroep zijn inmiddels enkele lezingen verzorgd over roofvogels op bijeenkomsten van de KNJV en is voor twee regionale jagersblaadjes een stuk geschreven over roofvogelvervolging (It Frije Fjild, Het Drents Jagersblattie).

Hoewel de samenwerking tot nu toe wel enkele voordelen met zich meebracht (we mochten ringen in een gebied in Groningen dat voorheen voor ons verboden was) nam de vervolging niet af, integendeel zelfs. Tevens zijn er weer een aantal nieuwe aanwijzingen toegevoegd aan de lijst die het reeds bestaande vermoeden bevestigen dat de vervolging uit de jachtwereld afkomstig is. Ook wordt door de WRNON een rechtstreeks verband gelegd tussen het aantal vondsten van vergiftigde roofvogels in de eerste maanden van 1992 en de felle campagne van de KNJV tegen vossen (roofvogels eten van met gif overgoten aas dat voor vossen is uitgelegd). Deze startte met het uitbrengen van het rapport: "Als de vos de passie preekt". Het een en ander komt uitgebreid aan de orde tijdens het roofvogelsymposium.

Door de KNJV worden de vervolgingsgevallen echter afgedaan als incidenten en de schuldigen worden stropers genoemd. De relatie tussen de KNJV-actie tegen vossen en

de vondst van een aantal vergiftigde vogels wordt ontkend. De KNJV spreekt van een hetze tegen de jagers door pers en roofvogelwerkgroep. Al deze zaken vergemakkelijken de samenwerking uiteraard niet, maar we zijn nog steeds "on speaking terms" en hopen dat wederzijds zo te houden, ondanks alle verschillen in opvatting over het reilen en zeilen in de natuur.

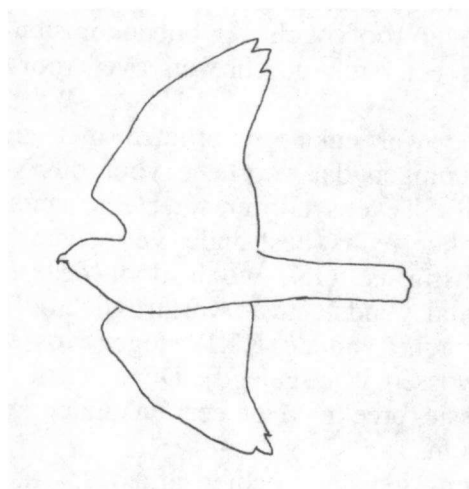
Hoewel de afgelopen tien jaren meerdere plannen en afspraken zijn gemaakt is de vervolging niet verdwenen of afgenomen. Waarom zijn we nog geen stap verder ondanks alle werk en goede voornemens? Worden er afspraken geschonden? Heeft samenwerking zin wanneer resultaten uitblijven? Hebben we iets over het hoofd gezien, hoe kan het anders/beter? Om een antwoord op deze vragen te krijgen heeft de WRNON een roofvogelsymposium georganiseerd. Een belangrijk deel van de dag zal worden ingenomen door een forumdiscussie. Hiervoor zijn een aantal deelnemers uitgenodigd die rechtstreeks of zijdelings bij de roofvogel(vervolgings)problematiek betrokken zijn. De uitkomsten van deze dag zullen bepalend zijn voor de verdere koers van de werkgroep.

Het jaarverslag wordt dit jaar vanwege het roofvogelsymposium op grote schaal verspreid. In bijlage 5 en 6 is informatie opgenomen over ontstaan, doelstellingen en werkwijze van de WRNON.

Bijlage 1 bevat het verslag van Jan Glas over zijn ervaringen met vervolging in Noordoost-Groningen. Hierbij nodigen wij onze overige medewerkers uit om ook hun wederwaardigheden in het veld op papier te zetten wanneer de behoefte daartoe bestaat. Dit hoeft niet alleen verband te houden met vervolging, ook meldenswaardige voorvallen zijn welkom. Uw bijdrage, die niet onder verantwoordelijkheid van het bestuur valt, wordt dan als bijlage in het jaarverslag opgenomen.

Tenslotte willen wij al onze medewerkers in het veld bedanken voor hun inspanningen van het afgelopen jaar. Uw werk is onmisbaar. Nieuwe veldmedewerkers zijn welkom. Vergeet U niet de ruipennen te verzamelen, met name in de referentie- en aandachtsgebieden is dit van belang. Wij hopen dat we ook in 1992 op uw medewerking mogen rekenen.

Maria Quist
(secretaris)

Groningen

LEX TERVELDE

Inleiding

De provincie Groningen kende in 1991 net als in voorgaande jaren twee aandachtsgebieden en één referentiegebied. Eén aandachtsgebied ligt in het oosten van de provincie, in het Oldambt. Het andere is gesitueerd in de westelijke helft van de provincie, in het Zuidelijk Westerkwartier.

Het referentiegebied is gelegen in het zuidoostelijke, Westerwoldse deel van Groningen (Sellingerbossen).

Naast deze gebieden werd in 1991 alleen het Lauwersmeer op roofvogels geïnventariseerd. Uit de rest van de provincie is, op een handjevol gegevens na, niets bekend.

De resultaten zijn gesommeerd in tabel 1 en worden hieronder per gebied besproken.

Tabel 1. Aantallen en broedsucces per soort in referentie- en aandachtsgebieden in Groningen 1991, waarbij Wes= Zuidelijk Westerkwartier, Old= Oldambt en Sel= Sellingerbossen

Soort	Aantal territoria			Percentage succesvol			Aantal jongen/ geslaagd broedgeval		
	Wes	Old	Sel	Wes	Old	Sel	Wes	Old	Sel
Havik	4	3	5	100	100	40	1,8	2,0	3,0
Buizerd	5	6	9	100	33	11	2,5	3,0	?
Sperwer	1	1	6	?	100	17	-	6,0	?
Bruine Kiekendief	1	20	0	100	≥55	-	4,0	2,5	-
Blauwe Kiekendief	0	2	0	-	100	-	-	?	-
Grauwe Kiekendief	0	4	0	-	75	-	-	?	-
Torenvalk	5	50	3	80	≥46	33	4,3	3,6	?
Boomvalk	1	0	0	0	-	-	-	-	-

Zuidelijk Westerkwartier

Dit gebied wordt gekenmerkt door kleinschalig coulissenlandschap, afgewisseld door grote en minder grote aaneengesloten loof- en naaldbossen. Het agrarisch cultuurland bestaat merendeels uit grasland.

De noordelijke grens van het gebied is de Rijksweg A7. De oostelijke en westelijke begrenzing wordt respectievelijk gevormd door de provinciale grenzen van Groningen met Drenthe en Friesland.

De resultaten worden per soort behandeld.

Havik

In het Zuidelijk Westerkwartier zijn vier territoria gevonden, die verspreid over het gebied lagen. Alle paren bezetten een nest, de nesten bevonden zich in grove den, zomereik, els en es.

Van de nesten in grove den en eik vlogen twee jongen, elk twee mannetjes, succesvol uit. Een paar in de Lettelberterpetten (els) bracht succesvol een manlijke en een vrouwelijke pul groot. Het paar in de es had een voormalig roekenest op 22 m hoogte

uitgebouwd. Na de vestiging van de Havik was de roekenkolonie in een mum van tijd verkast naar elders. De Haviken brachten één jong, een mannetje, groot.

Buizerd

Alle vijf de territoria waren succesvol.

Net als de Havik legde de Buizerd geen voorkeur voor een bepaalde boomsoort aan de dag. Er werd gebroed in els 2x, beuk 1x, berk 1x en fijnspar 1x. In deze nesten werden respectievelijk 3, 2, 3, 2 en 2 jongen grootgebracht.

Opmerkelijk was, dat toen de jongen in het fijnsparhorst werden geringd, het nest bezaaid lag met pas uitgevlogen spreeuwen.

Bruine Kiekendief

Het Zuidelijk Westerkwartier is door zijn beslotenheid voor Bruine Kiekendieven weinig geschikt. Alleen langs de oever van het Leekstermeer, in een brede rietkraag, werd een nest gevonden. Vier pullen, twee mannetjes en twee vrouwtjes, vlogen succesvol uit.

Sperwer

Alleen in Coendersbos werd een territorium vastgesteld. Er werd een vrouwtje met nestmateriaal gezien. In een naburig perceel fijnspar werden plukresten gevonden, een nestvondst bleef echter uit.

Na afloop van het broedseizoen deed de beheerder van het bos eveneens melding van een broedgeval.

Torenavalk

Gezien de nestplaatskeuze lijkt het erop dat er voor de Torenavalk in het Zuidelijk Westerkwartier vrijwel geen natuurlijke nestgelegenheden voorhanden zijn. Van de vijf vastgestelde broedgevallen werden er vier aangetroffen in nestkasten. Eén paar kwam tot broeden in een oud kraaienest.

In één van de nestkasten kwamen door onbekende oorzaak de vijf eieren niet uit. In de andere nestkasten werden respectievelijk 4, 4 en 5 pullen grootgebracht. Van het paar in het kraaienest bleef het broedsucces onbekend.

Boomvalk

Hoopvol wachtten wij een broedgeval van de Boomvalk in het onderzoeksgebied af. Diverse malen werd namelijk een paartje op dezelfde plek in een houtwal waargenomen. Helaas kwam het niet tot broeden, wel kwam mij later ter ore dat er net buiten het onderzoeksgebied (aan de overkant van een sloot) een succesvol broedgeval was vastgesteld.

Mijn dank gaat uit naar W. Hovinga, D. Dijkstra, P. Tepper, P. Hummel en naar de familie Hut, ieder droeg op zijn wijze bij aan de inventarisatie van roofvogels in het Zuidelijk Westerkwartier.

Het Oldambt

Dit gebied wordt gekenmerkt door zijn grootschalige landbouw. Producten als koolzaad, bieten en tarwe zorgen er voor de inkomsten van de boer. De akkers worden afgewisseld met dorpen, die door verkavelingswegen met elkaar zijn verbonden. In het kader van de ruilverkaveling zijn hier en daar loofbosjes aangelegd. Grotere aanteengesloten

bossen zijn het Midwolderbos, Meerland en Prinsbos. Omdat de landbouw in het Oldambt geen vetpot is, wordt tegenwoordig vaker gebruik gemaakt van de braaklegregeling. De braakliggende percelen, die soms grote oppervlakten bestrijken, vormen een eldorado voor veldmuizen, die op hun beurt predatoren aantrekken.

In de Dollardpolders ligt circa 500 ha braak, nabij Zuidbroek circa 100 ha en te noorden van Finsterwolde enkel tientallen ha.

De westgrens van het onderzocht gebied in het Oldambt valt samen met de Rijksweg N33, de zuidgrens loopt via Scheemda, Winschoten, Blijham en Bellingwolde naar Duitsland. De oostgrens ligt langs de Duitse grens en de Dollard. De noordelijke begrenzing loopt van Nieuwolda naar de Johannes Kerkhovenvolder.

Havik

Er werden drie territoria vastgesteld die zich alle bevonden in de grotere aaneengesloten bossen.

In de Aa-dijken werd een nest in een wilg gevonden. van de twee gelegde eieren kwam er één uit, het andere was onbevrukt. De pul, een mannetje, vloog succesvol uit. In een dertig-jarig populierebos werden twee vrouwelijke pullen geringd die beide uitvlogen. In Meerland bezetten de Haviken een omvangrijk nest in een berk. De drie gelegde eieren kwamen alle uit en de jongen, drie mannetjes, werden succesvol grootgebracht.

Dat er in het gebied slechts drie paren tot broeden kwamen, houdt waarschijnlijk verband met het grenzen van een groot aantal bossen aan dorpskernen. In het algemeen worden deze bossen druk bezocht door wandelaars, waardoor ze door Haviken als broedplaats worden gemeden.

Al jaren broedde in de Dollardpolder een havikpaar in een populierebosje. Afgelopen winter is dit bosje gekapt zodat de Haviken verdwenen.

Buizerd

In Meerland werden twee territoria vastgesteld (med. Willem van Manen). Beide paren bezetten een nest, maar slechts één paar kwam tot eileg. Bij een controle werd één ei in het nest aangetroffen, de resten van een ander ei werden langs het pad naar het nest toe gevonden. Dit bleek een ongunstig voorteken: bij de volgende controle was het nest leeg. Of het geringe broedsucces van de Buizerds verband houdt met de aanwezigheid van het naburige haviksnest, is niet duidelijk.

In de Dollardpolders werden drie territoria vastgesteld. Van één paar is bekend dat het vier jongen produceerde.

Op het landgoed Ennemaborg kwam één paar tot broeden. Door de voor de klimmer gevaarlijke ligging van het nest, kon de inhoud niet worden geïnspecteerd. Na het uitvliegen zijn hier minimaal twee jongen waargenomen.

Sperwer

Tijdens de broedperiode zijn er op verschillende plekken Sperwers waargenomen. Alleen op het landgoed Ennemaborg werd een nest gevonden. De zes pullen, drie mannetjes en drie vrouwtjes, vlogen succesvol de wijde wereld in.

Bruine Kiekendief

Net buiten het aandachtsgebied werden op Hondshalstermeer één manlijke en drie vrouwelijke exemplaren waargenomen. De gedachte dat het een polygaam mannetje betrof werd bestigd toen de drie vrouwtjes afzonderlijk broedend werden aangetroffen. Helaas werd één nest op wrede manier verstoord. In de andere nesten werden succesvol jongen grootgebracht.

In het onderzochte gebied werden vele territoria vastgesteld. Doordat veel van de paren waren gevestigd in grote percelen koolzaad of tarwe, was het zoeken naar nesten vrijwel onmogelijk.

In de Dollardpolder, met de achter de dijk liggende kwelder, werden minimaal zeven territoria vastgesteld. Hoewel een aantal paren jongen produceerde, is het broedsucces van deze paren moeilijk te kwantificeren.

Blauwe Kiekendief

Deze soort wordt in Groningen gedurende het broedseizoen steeds vaker waargenomen. Met zekerheid hebben twee paren gebroed in de Dollardpolder. Nesten werden niet gevonden, wel werden ouders, vergezeld van pas uitgevlogen jongen gezien.

Nabij Blijham werd door een paar gedurende de gehele broedperiode een klein rietgebiedje bezet. Door het zompige karakter van dit terrein werden pogingen tot het zoeken van een nest in modder gesmoord.

Grauwe Kiekendief

Broedde er in 1990 "nog maar" één paar in de Dollardpolders, in 1992 werden minimaal drie territoria vastgesteld. Tevens werd er nabij Zuidbroek in het broedseizoen een jagend mannetje gesignaleerd. Nu is het bekend dat Grauwe Kiekendieven op grote afstand van het nest kunnen fourageren, zodat er grote kans bestaat dat dit mannetje afkomstig was uit één van de territoria in de Dollardpolders. Hetzelfde geldt voor andere meldingen uit Groningen van jagende exemplaren gedurende het broedseizoen.

Het lijkt erop dat braaklegging van bouwland over grote oppervlakten in Groningen van groot belang is voor de vestiging van Grauwe Kiekendieven.

Torenvalk

In het aandachtsgebied was deze soort in 1991 een veelvuldige verschijning. In het braakliggende gedeelte van de Dollardpolders werden circa 20 territoria vastgesteld.

Een aardig geval werd geconstateerd bij de Beersterplas, waar een paartje Torenvalken een oud eksternest bezette. Toen het tijdstip was aangebroken om de vier jongen te ringen, bleek bij aankomst op de plek des onheils dat er één jong onder het nest lag. Het jong bleek niet zomaar uit het nest te zijn gevallen. Het eksterpaar, dat het nest had "gekraakt", heeft hierin vermoedelijk een rol gespeeld. De jonge Torenvalk werd geringd en verder met rust gelaten, aangezien hij onder de boom door zijn ouders werd verzorgd.

Een tweede geval met fatale afloop betrof een paartje dat een leegstaande schuur als nestplaats uitverkoren had. De eieren werden in de dakgoot, bovenop een flinke bult braakballen, gedeponed. Toen de eieren op uitkomen stonden, spoelde een fikse regenbui het hele nest door de regenpijp.

Velduil

Deze soort wordt door de WRNON niet direct gevolgd, maar wel zijdelings in de gaten gehouden. Vermeldenswaardig is in ieder geval dat in de Dollardpolders een paar twee broedsels grootbracht.

Mijn dank gaat uit naar M. Bakker, W. van Manen en M. Paradies, die hebben bijgedragen aan de resultaten van dit gebied.

Sellingerbossen

De Sellingerbossen bestaan uit een aantal verspreid liggende bossen in Zuidoost-Groningen met daarin enkele heidevelden en vennen. Een groot deel van het bos grenst oostelijk aan de Ruiten Aa, een gekanaliseerde beek. De westgrens van dit kerngebied wordt gevormd door grootschalige heide- en hoogveenontginningen. Verder naar het westen liggen een aantal kleinere bossen temidden van wijds landschap.

Het Ruiten Aa-kanaal vormt de oostgrens van het gebied. Daarachter strekken zich grootschalige hoogveenontginningen uit tot aan de Duitse grens, enkele kilometers verderop.

Bebouwing komt verspreid over het gebied voor. Langs de Ruiten Aa is sprake van esdorpen (Rijsdam, Sellingen, Ter Borg en Laude). Verder van het beekdal, op de hoogveenontginningen, ligt verspreide lintbebouwing, met als belangrijkste kernen Jipsingbourtange en Sellingerbeetse. In het centrum van de boswachterij ligt een omvangrijke camping.

Havik

De vijf territoria lagen verspreid over het productiebos. Alleen in de zuidwesthoek van het gebied, bij Sellingerbeetse, ontbrak de soort ondanks aanwezigheid van geschikt broedbiotoop.

De acht vogels waarvan de leeftijd kon worden vastgesteld aan de hand van zichtwaarnemingen of ruipennen, waren alle adult. Het betroffen vier mannetjes en vier vrouwtjes.

Alle paren bezetten een nest, de nesten waren gesitueerd in lariks (4x) en douglas (1x). In minimaal drie gevallen werden eieren gelegd, waaronder één drie-legsel en één vier-legsel. Eén nest mislukte in de eifase, van de twee andere nesten vlogen respectievelijk 2 en 4 jongen uit.

Vergeleken met Drentse gegevens was het broedsucces van de Havik in de Sellingerbossen laag. In Drenthe wordt in gemiddeld 60 % van de territoria jongen grootgebracht (archief Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland). Hoewel het aantal waarover wordt gesproken klein is, is het merkwaardig dat in twee territoria geen eieren werden geproduceerd. Eén van deze territoria was nieuw, in het andere worden zelden jongen grootgebracht (med. Nico de Vries). Voor roofvogelvervolging werden geen directe aanwijzingen gevonden. Nesten werden met rust gelaten; er werden geen vergiftigde vogels aangetroffen.

Sperwer

Verspreid over het gebied werden zes territoria vastgesteld. In drie territoria werd een nest gevonden. De overige drie werden opgevoerd aan de hand van zichtwaarnemingen en concentraties plukresten en poep.

Van twee manlijke en drie vrouwelijke Sperwers kon de leeftijd worden vastgesteld aan de hand van zichtwaarnemingen of ruipennen. Al deze vogels waren adult. De nesten waren gebouwd in tsuga, douglas, en fijnspar. In alle nesten werden eieren gelegd, legselgroottes werden niet bepaald. Eén nest mislukte in de eifase, een tweede nest in de jongenfase, vermoedelijk als gevolg van predatie, van het derde nest vloog een onbekend aantal jongen uit.

De reproductie van Sperwers in de Sellingerbossen was in 1991 extreem laag. Wellicht is dit een gevolg van de voedselsituatie.

Frappant is in dit verband dat het enige geslaagde broedgeval bijzonder gunstig was gesitueerd: in het grootste aaneengesloten boscomplex, grenzend aan een camping met

veel nestkasten en op een steenworp afstand van Sellingen, de grootse bebouwingskern in het gebied.

Buizerd

De negen territoria waren gevestigd in zowel de grotere (naald)bossen als in de kleine bosjes bij Ter Borg en Laude. De verspreiding over het gebied was regelmatig, met uitzondering van het oostelijk gebiedsdeel, waar geschikt broedbiotoop ontbreekt.

Bij 13 oudervogels kon de leeftijd worden vastgesteld. Bij de mannetjes betroffen dat zes adulte tegen één juveniele vogel, bij de vrouwtjes waren vijf vogels adult tegen één juveniel. Opmerkelijk was dat beide juveniele vogels een paar vormden dat zich ophield in de buurt van een adult paar.

Er werden vijf nesten gevonden, waaronder vier in een lariks en één in een vlier (med. Nico de Vries). Eén paar werd in een vroeg stadium bij het nest verdreven door een havikpaar. In de overige nesten werd in minimaal één en in maximaal drie gevallen eieren gelegd. Van het nest met eieren vlogen jongen uit (≥ 2). Dit nest werd in een laat stadium ontdekt door een campinggast en was gesitueerd in de vlier op 3,5 m hoogte.

Het broedsucces van de Buizerd in de Sellingerbossen was in 1991 extreem laag. Voor een belangrijk deel wordt dit veroorzaakt door paren die geen nest bouwden en paren die niet tot eileg overgingen. Het ligt voor de hand dat dit iets te maken heeft met de voedselsituatie. Andere oorzaken als roofvogelvervolging of het uithalen van eieren werd niet vastgesteld. De enige dode buizerd die in het broedseizoen werd aangetroffen, betrof een juveniel exemplaar dat overleed aan darmwormen en coccidiose (uitslag Centraal Diergeneeskundig Instituut, med. Nico de Vries).

Torenvalk

De drie vastgestelde territoria waren zodanig over het gebied verspreid dat geen van de paren bij de jacht afhankelijk was van agrarisch cultuurland. Het meest noordelijke paar joeg voornamelijk boven de jonge bosaanplant bij Rijdsdam, alwaar aanvankelijk een nestkast, maar uiteindelijk een zwarte kraaienest werd bezet. Het westelijke paar werd uitsluitend jagend gezien boven een kruidenrijk voormalig vloeiveldencomplex. Het oostelijke paar werd zo nu en dan biddend aangetroffen boven het extensief beheerde grasland rond Ter Borg, maar vaker boven de jonge bosaanplant langs het Ruiten Aakanaal.

Alleen van het noordelijke paar is bekend dat het jongen grootbracht (med. Nico de Vries).

Op 9 mei lagen onder het nest van de westelijke Torenvalk poep en braakballen. Tot het takkelingenstadium is dat laatste nogal ongebruikelijk en het was duidelijk dat er zich op het nest geen jongen bevonden. Kloppen op de stam van de nestboom resulteerde in een van het nest fladderend vrouwtje dat niet verder kwam dan de nestrand. Daar bleef ze even bungelen om direct terug te krabbelen op het nest. Nico de Vries toog de volgende dag, voorzien van hulpkrachten, op pad. De boom werd beklommen en inderdaad zat er een vrouwtje, met de poten verward in touwresten, vast op het nest dat overigens geen eieren of jongen bevatte. De vogel kon niet ter plekke worden bevrijd en ten einde raad werd de nestboom, een 15 m hoge Oostenrijkse den, omgezaagd. De Torenvalk overleefde het avontuur en werd bevrijd. De poten waren zodanig beschadigd dat de ze naar een asiel moest worden gebracht. Na een week was ze hersteld en werd ze losgelaten.

Gezien de hoeveelheid braakballen en uitwerpselen onder en op het nest heeft de vogel langere tijd vastgezetten waarbij ze, het kan niet anders, door het mannetje werd gevoerd.

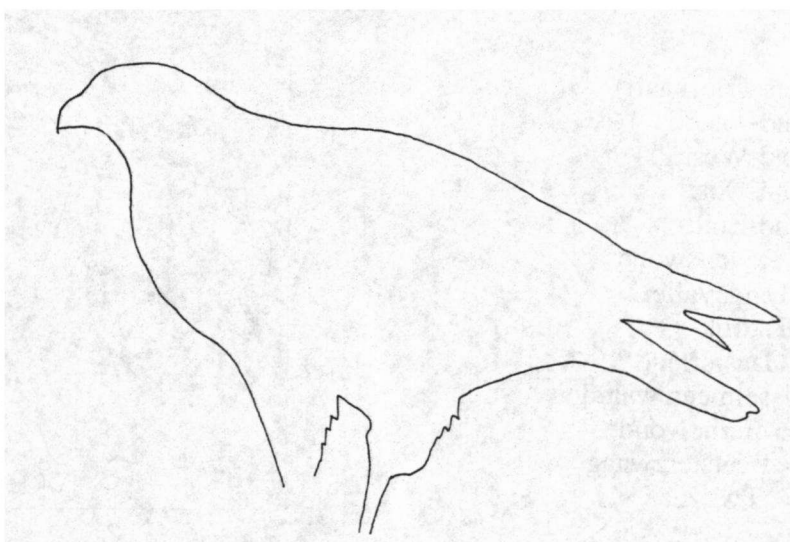
Mijn dank voor dit gebied gaat uit naar W. van Manen en N. de Vries, die bijdroegen aan de tot stand koming van de gegevens.

Vervolging

Dit jaar zijn we enkele malen opgeschrikt doordat er op meerdere plaatsen in de provincie roofvogelvervolging werd geconstateerd.

De concentratiepunten liggen met name rondom Harkstede, Zuidbroek en Delfzijl.

Elders in het verslag (bijlage 1) kunt U de trieste balans, opgemaakt door Jan Glas, lezen.

Friesland

JOHAN KROL

Legenda:

Broedcodes

TRR = aantal vastgestelde territoria.

SUC = aantal territoria waarvan bekend is dat het broedpaar één of meer jongen heeft grootgebracht.

MIS = aantal territoria waarvan bekend is dat het broedpaar geen jongen heeft grootgebracht.

ONB = aantal territoria waarvan het broedsucces onbekend is.

EI = gemiddeld aantal eieren per broedpoging waarvan de volledige legselgrootte bekend is.

PSB = gemiddeld aantal jongen dat per succesvolle broedpoging is grootgebracht.

%SUC = procentuele aandeel succesvolle territoria van die territoria waarvan de afloop van het broedproces vastgesteld is.

Soortcodes

HAV = Havik

TV = Torenvalk

BRK = Bruine kiekendief

BUI = Buizerd

BV = Boomvalk

SPE = Sperwer

Gebiedscodes (zie kaart)

1. - Friesland-Noord

2. - Friesland-West

3. - Friesland-Oost

4. - Friesland-Zuid

5. - RW = Ravenswoud

6. - LV = Lindevallei

7. - KL = Katlijk

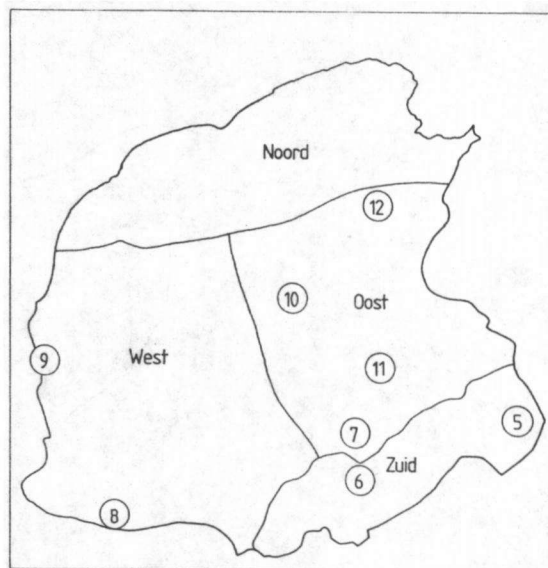
8. - GL = Gaasterland

9. - IJ = IJsselmeer waarden

10. - EW = Eernewoude

11. - BZ = Beetsterzwaag

12. - TW = Twijzel

Systematisch onderzoek

In Friesland is in vier gebieden met speciale aandacht onderzoek aan de lokale roofvogelpopulatie gedaan, hetzij vanwege misstanden ter plaatse (aandachtsgebied) hetzij juist vanwege het ontbreken van misstanden (referentiegebied). Deze gebieden zijn: 1- de omgeving van Beetsterzwaag, 2- de Lindevallei in het zuid-oosten van de provincie, 3- de omgeving van Ravenswoud in het uiterste zuid-oosten en 4- het boswallenlandschap rond Twijzel.

De omgeving van Beetsterzwaag geldt als een aandachtsgebied waar in het verleden afwijkende situaties in de broedvogelstand en het broedproces vastgesteld zijn. Dit betrof met name de Havik. De Buizerd- en Sperwerstand waren de afgelopen jaren daarentegen zelfs goed te noemen en het broedsucces van deze twee soorten was niet afwijkend (zie voorgaande jaarverslagen). De bossamenstelling is gevarieerd, met zowel monotone naalddhoutaanplant als zeer divers oud gemengd bos en zelfs parken en oude Beukenlanen waar Bosuil en Steenmarter voorkomen. Het geïnventariseerde gebied beslaat ± 3000 ha waarvan $\pm 50\%$ (1500 ha) met bos en heide (± 150 ha) bedekt is.

De Lindevallei is een referentiegebied waar de roofvogelpopulatie redelijk ongemoeid wordt gelaten. Er wordt wel eens een nest uitgehaald, maar systematische grootschaligheid in deze activiteit is niet (meer) aan de orde. Het is een kleinschalig landbouwgebied in het stroomdal van de Linde en de Tjonger met veel boswallen en eikenhakhoutbosjes op de hogere delen en elzenbroekbos in laag gelegen moerassige delen. Het totale geïnventariseerde gebied beslaat ± 7200 ha waarvan slechts $\pm 10\%$ (720 ha) door bos bedekt is.

Het gebied ten oosten van Ravenswoud is een aandachtsgebied waarvoor hetzelfde geldt als voor Beetsterzwaag, slechte broedresultaten voor Havik en Buizerd in het verleden. Tevens zijn enkele malen vergiftigde vogels en doorgesloten horsten aangetroffen. Het gebied is ± 450 ha groot en doorsneden met 10 "wijken" waardoor in het verleden per schip turf werd afgevoerd. Ongeveer 270 ha is bebost (Compagnonsbos) met overwegend naalddhout. Dit bos wordt de laatste jaren vrij rigoureus geëxploiteerd ten behoeve van houtproductie.

De omgeving van Twijzel geldt als aandachtsgebied waar de afgelopen jaren vaak legsels uitgehaald werden. Het betreft een karakteristiek landschap waar bos ontbreekt, maar waar wel een dichte structuur van boswallen voorkomt. Het betreft wallen begroeid met Eik en Els. Er bevinden zich in het ± 1500 ha grote gebied enkele natte plekjes met riet en wilg. Vanwege het ontbreken van gesloten bos ontbreken Havik en Sperwer als broedvogel.

De resultaten van de "probleemsoorten" Havik en Buizerd voor deze vier gebieden zijn tegen elkaar en tegen het Friese gemiddelde (afkomstig uit een sommering van de gegevens uit alle binnengekomen formulieren) uitgezet in tabel 1 en 2.

Tabel 1. Aantallen en broedsucces van de Havik in Friesland 1991

	LV	BZ	RW	Friesland
Territoria	15	10	4	47
Ha/territorium	480	300	113	-
Succesvol (%)	10 (71)	7 (70)	2 (50)	32 (74)
Mislukt (%)	4 (29)	3 (30)	2 (50)	11 (26)
Eieren (N)	3.2 (11)	3.7 (7)	3.7 (3)	3.4 (26)
Pulli (N)	2.3 (10)	2.5 (6)	3.0 (2)	2.4 (29)

Tabel 2. Aantallen en broedsucces van de Buizerd in Friesland 1991

	LV	BZ	RW	TW	Friesland
Territoria	23	11	5	2	75
Ha/territorium	313	273	90	750	-
Succesvol (%)	14 (61)	11 (100)	3 (60)	1 (50)	52 (73)
Mislukt (%)	9 (39)	0 (0)	2 (40)	1 (50)	19 (27)
Eieren (N)	2.5 (12)	2.8 (4)	2.0 (2)	2.0 (2)	2.2 (34)
Pulli (N)	2.1 (14)	2.0 (11)	1.7 (3)	2.0 (1)	2.0 (48)

Resultaatbespreking

Beetsterzwaag

De resultaten van de Havik zijn dit jaar voor het eerst zo als ze horen te zijn. De territoriumgrootte en daarmee dus het aantal broedparen in het gebied zit nu op een gemiddeld peil. Het succespercentage van de broedpogingen is zelfs hoog te noemen voor de Buizerd, Sperwer en Torenvalk. Het aantal pulli per succesvol broedsel is normaal. Toch is het nog lang niet pluis in deze omgeving. Juist buiten het inventarisatiegebied werd een leggend vrouwtje Havik op het nest doorzeefd met hagel en in het gebied werd een nestboom met drie eieren omgezaagd terwijl tevens een nest werd vernield waarbij 1 nestjong verdween. Na het broedseizoen werd een Buizerd levend in een klem aangetroffen (het dier moest worden afgemaakt) en werden een Bunzing en een Buizerd samen bij een aan een boom vastgebonden konijn gevonden. Deze mogelijke vergiftiging is nog in onderzoek bij het CDI. Bovendien werden drie juveniele Haviken, die reeds ongeschikt voor onderzoek waren, dood gevonden. Of vervolging buiten het broedseizoen op grote schaal jegens de Havik voorkomt moet nader onderzocht worden. Een belangrijke aanwijzing hiervoor kan het percentage juveniele broedvogels zijn. Dit gegeven is dit jaar voor het eerst geïnventariseerd bij de Havik en de resultaten duiden inderdaad op een veel te hoog percentage. Maar liefst 71%(N=7) van de vrouwen en 33%(N=6) van de mannen vloog in juveniel verpak rond. Dergelijke cijfers, met name die van de vrouwen, kunnen alleen tot stand komen, door een abnormaal hoge sterfte onder de lokale vogels die alleen verklaard kan worden door menselijk ingrijpen. De geconstateerde overtredingen ondersteunen deze uitspraak volledig. De leeftijdsopbouw onder de broedvogels dient in 1992 op nog uitgebreidere schaal vastgesteld te worden door een nog intensievere inventarisatie.

Lindevallei

Het aantal broedparen Havik is goed te noemen. Het succespercentage is normaal. Er zijn onder de mislukte nesten weliswaar drie uitgehaalde, maar er zijn geen aanwijzingen voor grootschalige vervolging. Een van de uitgehaalde nesten is de afgelopen drie seizoenen uitgehaald. Deze horst heeft wel van volwassen stropers te lijden. Een prikkeldraadversperring en voor zover mogelijk extra aandacht van de veldmedewerkers

is tot nu de enig mogelijke maatregel, die echter ook dit broedseizoen gefaald heeft. Het percentage adulte broedvogels onder de mannen is 100%(N=2) en onder de vrouwen 86%(N=7). Een schril contrast in positieve zin ten opzichte van de situatie bij Beetsterzwaag. Het aantal buizerdparen was zelfs nog hoger dan in het muizenrijkere vorige seizoen, maar de resultaten zijn duidelijk lager.

Ravenswoud

Het aantal broedparen Havik is in tegenstelling tot sommige voorgaande jaren zelfs hoog te noemen. Eén broedpaar had mogelijk te lijden van predatie door een marterachtige. Op het nest werden afgebeten veerresten van de verdwenen pulli aangetroffen. De komende jaren zullen we dit gebied blijven volgen om te zien of de verbetering blijvend is. Van de Buizerd werd, in tegenstelling tot het ene paar van vorig seizoen, een meer normaal aantal van 5 broedparen aangetroffen.

Twijzel

De problemen in dit gebied liggen vooral op het vlak van het uithalen van legsels door jeugd. Ook dit seizoen is dit eens te meer gebleken. Het euvel treffen we bij alle voorkomende roofvogelsoorten. Het gebied is zeer open, waardoor vooral de vroeg nestelende Buizerds in de nog bladloze boomwallen al vanaf grote afstand de aandacht trekken en bijna per definitie gedoemd zijn te mislukken. Het uithorsten van pulli is dit jaar gelukkig niet vastgesteld. De enige hoop is voorlopig gevestigd op het geven van veel voorlichting teneinde de heersende mentaliteit langzamerhand te doen verbeteren. In de praktijk vindt dit al plaats door het geven van dialezingen voor scholen en (jeugd)-vogelwachten. Het kan echter nog wel even duren voor alle nesten met rust worden gelaten. De inventariseerders zal dit ongetwijfeld een doorn in het oog zijn, maar stug volhouden en misschien nog eens een heterdaadbetrapping die publicitair uitgebuit kan worden, moet uiteindelijk toch tot resultaat leiden. Het geïnventariseerde gebied zal uitgebreid worden, waarmee mogelijk ook de grootschaligheid van het uithalen van eieren nog duidelijker aangetoond zal worden.

Totaaloverzicht

De verdeling van de in Friesland vastgestelde territoria van dagroofvogels over de gebieden was als volgt. (tabel 3)

Tabel 3. Aantallen roofvogelterritoria in Friesland 1991

	HAV	SPE	BUI	TV	BV	BRK
Ravenswoud	4	4	5	5	1	0
Lindevallei	15	4	23	10	0	1
Katlijk	2	2	3	4	0	1
Beetsterzwaag	10	7	11	7	0	0
Eernewoude	5	0	5	13	0	20
IJ'meer waarden	0	0	0	3	1	12
Gaasterland	3	2	6	16	2	28
Twijzel	0	0	2	1	0	0
Friesland-Noord	1	1	1	0	0	7
Friesland-West	3	2	6	11	0	8
Friesland-Oost	3	7	9	13	3	1
Friesland-Zuid	1	1	4	5	0	1
Totaal	47	30	75	88	7	79

De gegevens van de territoria uit tabel 3 kunnen als volgt per deelgebied gegroepeerd worden. De succespercentages zijn berekend voor die broedgevallen waarvan de afloop bekend is. Nesten met onbekende afloop zijn dus buiten de berekeningen gehouden.

Tabel 4. Aantallen en broedsucces van de Havik per deelgebied in Friesland 1991

	TRR	SUC	MIS	ONB	EI	PSB	%SUC
Ravenswoud	4	2	2	0	3.7 (3)	3.0 (2)	50
Lindevallei	15	10	4	1	3.2 (11)	2.3 (10)	71
Katlijk	2	2	0	0	-	1.5 (2)	100
Beetsterzwaag	10	7	3	0	3.7 (7)	2.5 (6)	70
Eernewoude	5	2	1	2	-	-	66
Gaasterland	3	3	0	0	4.0 (2)	1.7 (3)	100
Friesland-Noord	1	1	0	0	-	4.0 (1)	100
Friesland-West	3	2	0	1	3.0 (1)	3.0 (2)	100
Friesland-Oost	3	2	1	0	4.0 (1)	2.5 (2)	66
Friesland-Zuid	1	1	0	0	2.0 (1)	2.0 (1)	100
totaal	47	32	11	4	3.4 (26)	2.4 (29)	74

Tabel 5. Aantallen en broedsucces van de Sperwer per deelgebied in Friesland 1991

	TRR	SUC	MIS	ONB	EI	PSB	%SUC
Ravenswoud	4	1	3	0	3.0 (2)	4.0 (1)	25
Lindevallei	4	2	2	0	5.0 (4)	3.5 (2)	50
Katlijk	2	0	0	2	-	-	-
Beetsterzwaag	7	7	0	0	5.0 (4)	3.6 (7)	100
Gaasterland	2	2	0	0	4.5 (2)	4.0 (2)	100
Friesland-Noord	1	0	1	0	-	-	-
Friesland-West	2	0	0	2	3.5 (2)	-	-
Friesland-Oost	7	4	2	1	3.8 (4)	3.3 (3)	66
Friesland-Zuid	1	1	0	0	-	-	100
Totaal	30	17	8	5	4.3 (18)	3.6 (15)	68

Tabel 6. Aantallen en broedsucces van de Buizerd per deelgebied in Friesland 1991

	TRR	SUC	MIS	ONB	EI	PSB	%SUC
Ravenswoud	5	3	2	0	2.0 (2)	1.7 (3)	60
Lindevallei	23	14	9	0	2.5 (12)	2.1 (14)	61
Katlijk	3	3	0	0	2.0 (2)	2.0 (3)	100
Beetsterzwaag	11	11	0	0	2.8 (4)	2.0 (11)	100
Eernewoude	5	4	1	0	-	-	80
Gaasterland	6	5	1	0	2.0 (2)	1.8 (5)	83
Twijzel	2	1	1	0	2.0 (2)	2.0 (1)	50
Friesland-Noord	1	1	0	0	-	2.0 (1)	100
Friesland-West	6	3	1	2	2.0 (1)	2.0 (3)	75
Friesland-Oost	9	5	2	2	2.0 (4)	1.8 (5)	71
Friesland-Zuid	4	2	2	0	2.5 (2)	2.5 (2)	50
Totaal	75	52	19	4	2.2 (34)	2.0 (48)	73

Tabel 7. Aantallen en broedsucces van de Torenvalk per deelgebied in Friesland 1991

	TRR	SUC	MIS	ONB	EI	PSB	%SUC
Ravenswoud	5	3	2	0	4.3 (4)	4.3 (3)	60
Lindevallei	10	3	5	2	4.3 (8)	5.0 (3)	38
Katlijk	4	3	0	1	4.7 (3)	4.0 (3)	100
Beetsterzwaag	7	7	0	0	4.4 (5)	3.2 (5)	100
Eernewoude	13	0	0	13	-	-	-
Gaasterland	16	15	1	0	4.3 (7)	3.3 (15)	94
Twijzel	1	0	1	0	2.0 (1)	-	0
IJ'meer waard	3	0	0	3	-	-	-
Friesland-West	11	5	2	4	4.0 (4)	3.5 (2)	71
Friesland-Oost	13	8	4	1	4.7 (7)	3.7 (7)	67
Friesland-Zuid	5	4	0	1	5.5 (4)	4.8 (4)	100
Totaal	88	48	15	25	4.5 (43)	3.8 (42)	76

Tabel 8. Aantallen en broedsucces van de Boomvalk per deelgebied in Friesland 1991

	TRR	SUC	MIS	ONB	EI	PSB	%SUC
Ravenswoud	1	0	0	1	-	-	-
Gaasterland	2	1	0	1	-	2.0 (1)	100
IJ'meer waard	1	0	0	1	-	-	-
Friesland-Oost	3	2	0	1	3.0 (1)	2.5 (2)	100
totaal	7	3	0	4	3.0 (1)	2.3 (3)	100

Tabel 9. Aantallen en broedsucces van de Bruine Kiekendief per deelgebied in Friesland 1991

	TRR	SUC	MIS	ONB	EI	PSB	%SUC
Lindevallei	1	1	0	0	-	-	100
Katlijk	1	1	0	0	-	2.0 (1)	100
Eernewoude	20	0	0	20	-	-	-
Gaasterland	28	25	0	3	4.8 (11)	3.2 (15)	89
IJ'meer waard	12	0	0	12	-	-	-
Friesland-Noord	7	0	1	6	-	-	0
Friesland-West	8	2	0	6	5.0 (2)	-	100
Friesland-Oost	1	1	0	0	3.0 (1)	3.0 (1)	100
Friesland-Zuid	1	1	0	0	-	3.0 (1)	100
Totaal	79	31	1	47	4.7 (15)	3.1 (18)	97

Ten aanzien van de mislukte broedpogingen kunnen de aantallen per soort en geconstateerde oorzaak als volgt worden gegroepeerd. De totalen hoeven niet overeen te komen met de kolom "MIS" in de tabellen hiervoorafgaand. Daarin staan territoria weergegeven, hier staan broedpogingen weergegeven. De verschillen ontstaan door vervolglegels.

Ondanks de duidelijke verbetering in de broedresultaten is het in sommige opzichten nog steeds mis rond Beetsterzwaag. We treffen hier een ophoping aan van de meest nare overtredingen tegen roofvogels. De variatie in gehanteerde methodieken om de vogels eronder te krijgen is verbluffend. Uithorsten, zagen en klemmen, het kan allemaal.

Legenda:

1 = onbekend/natuurlijk

2 = uitgehaald

3 = werkzaamheden

4 = nest vernield/omgezaagd

5 = onbevruucht/eisterfte

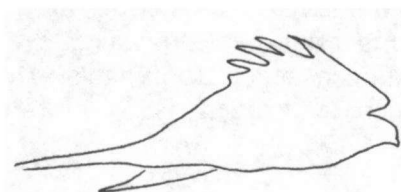
6 = geschoten

7 = ei geschud

Tabel 10. Overzicht van het mislukken van roofvogelbroedgevallen, uitgesplitst naar oorzaken

	Totaal	Oorzaak						
		1	2	3	4	5	6	7
Havik	11	4	3	0	2	1	1	0
Sperwer	8	7	1	0	0	0	0	0
Buizerd	20	15	5	0	0	0	0	0
Torenvalk	15	11	3	0	0	0	0	1
Bruine kiekendief	1	1	0	0	0	0	0	0
Totaal	55	38	12	0	2	1	1	1

De dader is in 1 geval (klemmen) achterhaald. Nabij Oldeberkoop is voor het derde achtereenvolgende jaar dezelfde havikshorst van de eieren ontdaan, waarschijnlijk werk van professionals en niet van kinderen. Uit de omgeving van Lemmer komt voor het derde achtereenvolgende jaar uit dezelfde nestkast het bericht van geschudde torenvalkeieren. Dit fenomeen moet wel ontspruiten aan een heel bijzondere geest. Van concentratiegebieden in verband met het uithalen van eieren is sprake in de omgeving van Twijzel en Joure. Overigens vindt het uithalen door de gehele provincie plaats en mogelijk zijn er meer lokale gebieden waar het merendeel van de broedparen van de eieren wordt ontdaan. Hetgeen nu bekend is zal ongetwijfeld het welbekende topje van de ijsberg zijn. Nogmaals, het blijven illegale activiteiten die door de lokale medewerkers zo effectief mogelijk dienen te worden aangepakt. Omdat het meestal jeugdige dadertjes betreft, liggen voorlichtingsacties op scholen en bij (jeugd)vogelwachten het meest voor de hand. Enkele medewerkers hebben inderdaad deze goede initiatieven genomen en zijn met een serie dia's en een verhaal bij scholen en vogelwachten op bezoek geweest. Een provinciaal georganiseerde voorlichtingscampagne op dit punt is zeer wenselijk.

De Friese Waddeneilanden

Omdat de Waddeneilanden wat betreft de habitat en dus ook de roofvogelbevolking zo afwijken van de vastewal zijn deze gegevens in een aparte tabel opgenomen. Van het broedsucces bestond een zodanig gevarieerd inzicht per eiland dat hier alleen het aantal broedparen gepresenteerd staat. De gegevens zijn afkomstig van Staatbosbeheer (Vlieland en Terschelling), Vogelwacht Nes-Buren (Ameland) en Natuurmonumenten (Schiermonnikoog).

Legenda:	SPE = Sperwer	BLK = Blauwe Kiekendief
	BUI = Buizerd	GRK = Grauwe Kiekendief
	TV = Torenvalk	RUI = Ransuil
	BV = Boomvalk	VUI = Velduil
	BRK = Bruine Kiekendief	KUI = Kerkuil

Tabel 1. Roofvogels op de Friese Waddeneilanden in 1991

	SPE	BUI	TV	BV	BRK	BLK	GRK	RUI	VUI	KUI
Vlieland	2	1	0	1	13	5	0	1	0	0
Terschelling	5	4	18	1	50	43	2	7	6	0
Ameland	0	0	20	0	29	22	0	16	21	0
Schiermonnikoog	0	0	2	0	18	7	0	3	1	1
Totaal	7	5	40	2	110	77	2	27	28	1

Dit jaar heeft, naast de normaal gesproken toch al belangwekkende gegevens die jaarlijks van de eilanden komen, een aantal spectaculaire feiten opgeleverd. Hierbij wordt uiteraard bedoeld op de twee paar Grauwe kiekendieven op Terschelling en het paar Kerkuilen op Schiermonnikoog. Van dit laatste paar ringde de plaatselijke ringer (v.d. Wal) maar liefst 7 pulli. Daarmee had dit paar de hoogste broedselgrootte van alle kerkuilen van geheel Friesland, terwijl nota bene geen woelmuizen op het eiland voorkomen. Een fraai staaltje van de uitzondering die de regel bevestigt. Van de Grauwe kiekendieven waren op het moment van dit schrijven geen broedgegevens bekend. Zoals ook in Limosa (nr.4 1991) nogmaals is bevestigd in een artikel over de Blauwe kiekendief in Nederland, vormen Ameland en Terschelling de voornaamste bolwerken voor deze soort in Nederland. Hoe belangrijk wordt duidelijk als we uitgaan van het feit dat 1991 gekarakteriseerd kan worden als een slecht voedseljaar. Bekhuis en Zijlstra komen in hun artikel tot maximaal 100 broedparen in slechte jaren. Daarmee zouden Ameland en Terschelling momenteel verantwoordelijkheid dragen voor 65% van de landelijke populatie. Van de Bruine kiekendief is de situatie minder duidelijk, maar we mogen toch wel aannemen dat de 110 broedparen van de vier eilanden tezamen zo'n 15% van het totaal vertegenwoordigen. Ameland blijft voor de Velduil een (inter?)nationaal bolwerk. Een persoonlijke schatting in een slecht muizenjaar levert in Nederland hooguit 60 broedparen Velduil op. De 21 paren op Ameland vertegenwoordigen daarmee tenminste 35% van de landelijke populatie. Het internationale karakter van deze soort wordt nogmaals bevestigd door een recente terugmelding uit Finland, het betrof nota bene het kleinste jong uit een nest met 6 pulli.

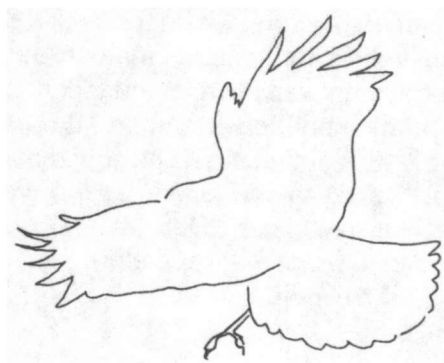
Drenthe

Inleiding

In 1992 werden de roofvogels in een aanzienlijk deel van Drenthe op de voet gevolgd. Het onderzoek kan worden verdeeld in drie facetten:

- In referentiegebieden en aandachtsgebieden werden de roofvogels intensief onderzocht. Middels een gestandaardiseerde werkwijze werden territoria gekarteerd, nesten opgezocht, broedbiologische gegevens verzameld en jongen geringd.
- In een aantal gebieden buiten de referentie- en aandachtsgebieden werden soms territoria gekarteerd, in de meeste gevallen werd echter volstaan met het opzoeken van nesten. Zelden werden in deze gebieden de nestbomen beklommen of jongen geringd.
- Vanuit heel Drenthe werden dode roofvogels gemeld bij Rijkspolitie, Algemene Inspectie Dienst (AID) of bij het Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI). Van veel van deze kadavers werd de doodsoorzaak door het CDI vastgesteld. Overtredingen bij nesten (uithalen, doorschieten of omzagen van de nestboom) werden gemeld bij Jan Schipperijn (AID).

De bevindingen in de drie takken van onderzoek worden afzonderlijk besproken. Resultaten uit referentiegebieden en aandachtsgebieden en broedresultaten uit de rest van de provincie in onderhavig hoofdstuk, doorgemelde vogels worden besproken.

Referentie- en aandachtsgebieden

WILLEM VAN MANEN

Gebied

In totaal werd in 1992 36.840 ha referentiegebied onderzocht. Globaal waren dit dezelfde gebieden als in 1991, met als verschil dat Noordoost-Drenthe een uitbreiding naar het noorden onderging. De westgrens van dit gebied werd in de zuidelijke helft enigszins naar het oosten verschoven met als gevolg dat de geïnventariseerde oppervlakte in 1992 niet verschilde van die in 1991.

Als aandachtsgebied werd in 1992 Boswachterij Dwingeloo (1400 ha) onderzocht.

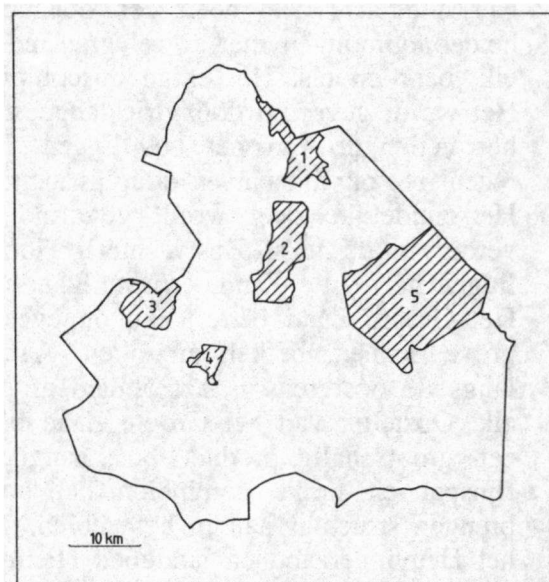
De ligging van referentie- en aandachtsgebieden is weergegeven in figuur 1. Namen en oppervlakten van de gebieden staan vermeld in tabel 1. Per gebied wordt een beknopte beschrijving gegeven.

Tabel 1. Oppervlaktegegevens van referentie- en aandachtsgebieden in Drenthe 1992

Gebiedsnaam	Oppervlakte	Oppervlakte Bos	Percentage Bos
Noordoost-Drenthe	4400	520	12
Midden-Drenthe	6740	1560	23
Boswachterij Smilde en Berkenheuvel	3900	2620	17
Odoorn	21800	1520	7
Totaal referentiegebied	36840	6220	17
Boswachterij Dwingeloo (aandachtsgebied)	1400	1100	79

Noordoost-Drenthe wordt voor een aanzienlijk deel gevormd door het beekdal van de Drentse Aa, dat zich van zuid naar noord door het gebied slingert. Het beekdal bestaat grotendeels uit grasland, dat extensief wordt beheerd. Alleen in de noordelijke punt van het gebied flankeren rietmoerassen van enige omvang de beekloop.

In oostelijke richting loopt het gebied geleidelijk circa 10 m op, waarbij het hoogste punt wordt bereikt op de Hondsrug. Hierop bevinden zich een aantal bosgebieden waarvan het Kniphorstbos en de Strubben het grootste aaneengesloten complex vormen. Verder noordelijk liggen de bossen bij Westlaren en Vijftig Bunder. De bossen zijn in het algemeen vrij oud, tot circa 100 jaar. De bodem bestaat uit arme zandgronden

Figuur 1. Ligging van referentie- en aandachtsgebieden in Drenthe 1992 waarbij: 1= Noordoost-Drenthe, 2= Midden-Drenthe, 3= Boswachterij Smilde en Landgoed Berkenheuvel, 4= Boswachterij Dwingeloo en 5= Odoorn

en het bos bestaat voor een aanzienlijk deel uit naalddhout. Op de landbouwgronden op de hogere delen tussen de bossen wordt voornamelijk akkerbouw gepleegd. Op de Hondsrug ligt een aantal plaatsjes (Annen, Zuidlaren en Midlaren), die in het geval van de eerste twee de oostgrens van het gebied vormen. Oostelijk van de Hondsrug liggen alleen de oeverlanden van het Zuidlaardermeer in het onderzochte gebied.

Westelijk van het beekdal van de Drentse Aa liggen grootschalige heideontginningen met een aanzienlijk deel grasland. De ontginningen worden onderbroken door esdorpjes (Oudemolen, Zeegse en Yde) en een aantal grotere en kleinere bossen. Het grootste boscomplex ligt bij Zeegse en bestaat voor een groot deel uit grove den. Tussen het bos staan verspreide (zomer)huizen, in de noordelijke hoek van het bos bevindt zich een volgepakt zomerhuisjesterrein. Een bosgebied van enige omvang in de noordelijke punt van het gebied is het landgoed Vosbergen. Het wordt gevormd door een groot aantal, veelal met elkaar verbonden bosfragmenten, doorspekt met graslandjes en vijverpartijen. Beuk, eik en grove den met leeftijden tot meer dan 100 jaar zijn de meest voorkomende boomsoorten.

Ook in Midden Drenthe speelt de Drentse Aa een belangrijke rol. Ze ontspringt in het zuiden, oostelijk van Boswachterij Hooghalen, en verbreedt zich naar het noorden, waar ze het gebied bij het Ballooerveld weer verlaat. Het beekdal bestaat merendeels uit grasland, plaatselijk gefragmenteerd door houtwallen.

Afgezien van het beekdal is het gebied op te delen in drie segmenten. Het bovenste deel bestaat uit kleinschalige heideontginningen, essen met bijbehorende dorpjes, bossen en het Ballooerveld. De grotere bossen (Amelterbos, Kampsheide en het Ruige Veld) zijn merendeels oud, circa 100 jaar, en bestaan uit gemengd hout. In de oudere delen domineren grove den, eik en beuk, in de jongere delen fijnspar, douglas en eik. De kleinere bosjes bestaan voor een groot deel uit berk, eik en in de vochtigere delen uit els. Het Ballooerveld is een ongeveer 300 ha groot heideveld met verspreide, jonge grove denne- en eikebosjes.

Het middelste deel heeft een opener karakter en bestaat grotendeels uit grootschalige heideontginningen met zowel grasland als akkers. Verspreid liggen kleine loofbosjes met eik, berk en els. Het enige boscomplex van omvang is het Westerse Veld van Rolde. Het wordt gevormd door drie lange stroken naaldbos met een tweetal heidevelden die in het verlengde van het bos liggen. Lariks is de belangrijkste boomsoort, maar meer recent is ook fijnspar en douglas aangeplant.

Het zuidelijke deel wordt gevormd door een vrijwel aaneengeloten boscomplex dat verder in de tekst Boswachterij Hooghalen zal worden genoemd. In het noordwesten liggen het Witte Zand, een stuifzandbebossing met veel grove den, en het Groote Zand. Het Groote Zand betreft een ongeveer 100 ha groot heidegebied met verspreid staande grove dennen, berken en eiken. Aan de zuidwestrand ligt een gelijknamige camping, langs de oostgrens is het gebied afgegrensd door stuifzandbebossing met grove den en eik. Oostelijk van het Groote Zand begint de eigenlijke Boswachterij Hooghalen. Het is een grootschalig productiebos, aangeplant vanaf de jaren dertig. Ongemengde percelen fijnspar en lariks domineren het bosbeeld. Een flink aantal vennen en heidevelden brengen structuur aan in het gebied. Ten zuidwesten van Boswachterij Hooghalen liggen het Heuvingerzand en landgoed Hiemstrastate. Het Heuvingerzand bestaat deels uit stuifzandbebossing met grove den, deels uit productiebos met voornamelijk lariks en douglas. Hiemstrastate is een oud landgoedbos met een oude beukenlaan, geflankeerd door percelen grove den en eik. Opvallend is de uitbundige ondergroei van Rhododendrons in de eikepercelen.

Boswachterij Smilde en Landgoed Berkenheuvel vormen een aaneengesloten boscomplex met in de westelijke hoek een heideveld, het Wapserveld. Het bos is globaal in tweeën te verdelen waarbij de zuidwestelijke helft (Berkenheuvel en Dieverzand) bestaat uit stuifzandbebossing met circa 100-jarige grove den en een eikestrubbezoom langs de bosrand. De noordwestelijke helft (Boswachterij Smilde) bestaat uit productiebos met voornamelijk lariks en fijnspar, aangeplant vanaf de jaren dertig. In dit deel van het gebied zorgt een aantal heidevelden en vennen voor de nodige afwisseling.

Langs de noordwestrand ligt het stroomdal van de Vledder Aa, de noordostrand grenst aan Boswachterij Appelscha en grootschalige heide- en veenontginningen. De zuidwest- en zuidostrand worden geflankeerd door kleinschalig esdorpenlandschap met als belangrijkste plaatsen Dwingeloo en Diever.

Het gebied Odoorn ligt voor de helft op het Drents Plateau, de andere helft ligt in de Drentse Veenkoloniën. De overgang wordt gevormd door de Hondsrug waarop zich de boswachterijen Odoorn en Exloo bevinden. Boswachterij Odoorn bestaat grotendeels uit lariks- en grove denneopstanden, aangeplant vanaf de jaren twintig. In het centrum ligt het Schapenpark dat voor een belangrijk deel bestaat uit niet-heringeplante stormvlakten, momenteel verworpen tot zandige heide. Boswachterij Exloo is iets jonger dan Odoorn. Meest voorkomende boomsoorten zijn douglas, fijnspar en lariks. Oostelijk grenzend aan Boswachterij Odoorn liggen de Odoornerdennen, een stuifzandbebossing met grove den. Zuidelijk van de boswachterijen ligt temidden van esdorpenlandschap (Exloo en Odoorn) een aantal kleinere naaldbossen waarvan het Ten Havebos en het Hunzebos de meest belangrijke zijn.

Aan de westzijde worden de bossen op de Hondsrug begrensd door kale hoogveenontginningen, uitgezonderd de noordwestelijke punt van het gebied, waar sprake is van een stroomdalachtig landschap in de omgeving van Westdorp.

Oostelijk van de Hondsrug liggen achter het stroomdal van de Hunze de Veenkoloniën. Zowel het beekdal als de hoogveenontginningen zijn nagenoeg boomloos. In het beekdal overheerst grasland terwijl de Veenkoloniën worden gedomineerd door akkerbouwgebied.

Boswachterij Dwingeloo bestaat uit rond de eeuwwisseling beboste stuifzanden (noordwestelijke helft) en uit na 1930 beboste heidevelden (zuidoostelijke helft). In de stuifzandbebossingen overheersen grove den en eik, het overige bos bestaat grotendeels uit productiebos met als voornaamste boomsoorten fijnspar en lariks.

In het gebied ligt een groot aantal veenplassen en heidevelden.

Aan de noordzijde wordt Boswachterij Dwingeloo begrensd door het stroomdal van de Beilerstroom, overgaand in de Dwingelderstroom. Het merendeel van het stroomdal bestaat uit grasland. Tussen de stroom en de boswachterij ligt een aantal dorpen: Dwingeloo, Lhee en Lheebroek. De essen van deze dorpen, waarop akkerbouw wordt gepleegd, grenzen in de meeste gevallen direct aan de boswachterij.

De oostkant van de boswachterij gaat naadloos over in stuifzandbebossing met grove den, in eigendom bij Natuurmonumenten.

Ten zuiden van Boswachterij Dwingeloo liggen eerst het Noordenveld, een graslandenclave van circa 200 ha, daarachter liggen de Dwingeloose- en de Kraloër heide. Het Noordenveld bestaat uit meest smalle percelen extensief beheerd grasland. In de zuidoostpunt grenst een deel van de Kraloërheide direct aan de boswachterij.

De A28, een drukke vierbaansweg, loopt langs de oostgrens van de boswachterij. Daarachter liggen van noord naar zuid het Terhorsterzand, een bos- en heidegebied en het dorp Spier met omliggende landbouwgronden. De essen rond Spier bestaan voornamelijk uit bouwland, de heideontginningen meer naar het zuiden bestaan uit afwisselend bouw- en grasland.

Werkwijze

Globaal werd de hieronder beschreven werkwijze aangehouden.

Vanaf februari of maart werden oude nesten en waarnemingen van nestbouw, individuele vogels, ruiveren, schijt en plukresten ingetekend op een veldkaart (1:25.000 of 1:10.000). Deze waarnemingen werden per soort overgezet op een aparte kaart, een soortkaart. Aan het eind van het veldseizoen (voor de meeste waarnemers eind augustus), wanneer per soort alle waarnemingen op één soortkaart stonden, werd een interpretatie gemaakt en het aantal territoria vastgesteld.

De leeftijd van de oudervogels werd vastgesteld aan de hand van ruiveren en/of zichtwaarnemingen. Er werd onderscheid gemaakt tussen éénjarige (juvenile) en meerjarige (adulte) vogels.

Bezette nesten werden, indien mogelijk, minimaal twee keer beklommen. Eénmaal om de legselgrootte vast te stellen en éénmaal om de jongen te tellen, te ringen, te wegen en te meten.

Vooraf bij de Sperwer werd er na het uitvliegen van de jongen gezocht naar sporen van verongelukte jongen.

In Boswachterij Hooghalen, Grolloo, Schoonloo, Smilde/Berkenheuvel, Dwingeloo en Odoorn werd in juli en augustus d.m.v. posten in boomtoppen en/of brandtorens (van Manen & Nijmeijer 1989) extra aandacht besteed aan Wespddieven.

De volgende personen waren in 1990 betrokken bij het roofvogelonderzoek in de volgende gebieden: Noordoost-Drenthe - J. Bos, W. van Pijkeren en T. van Kooten, Midden-Drenthe en Boswachterij Dwingeloo - W. van Manen, Boswachterij Smilde/Berkenheuvel - M. en J. Swart en R.G. Bijlsma, Odoorn - J. Santing.

Resultaten

De resultaten worden per soort besproken. Omdat van Wespddief, Bruine Kiekendief en Boomvalk geringe aantallen in zowel referentie- en aandachtsgebieden als in de rest van Drenthe werden gevonden, is bij deze soorten al het Drentse materiaal gebruikt.

In de soortbesprekingen zijn de gebieden "Midden-Drenthe" en "Odoorn" opgesplitst in een bosrijk en een bosarm gedeelte. Het bosrijke deel van Midden-Drenthe heeft betrekking op: het Witte Zand, het Groote Zand, Boswachterij Hooghalen, Heuvingerzand en Hiemstrastate, verder Boswachterij Hooghalen geheten. Het bosarme deel ligt noordelijk van deze boscluster en wordt verder Noordelijk Midden-Drenthe genoemd. Het bosrijke deel in Odoorn betreft: Boswachterij Exloo, Boswachterij Odoorn, het Odoornersand en landgoed Blidenstede (Boswachterij Odoorn/Exloo). Het bosarme gedeelte (Gemeente Odoorn) is alles wat buiten bovengenoemde bosgebieden valt (zie verspreidingskaarten van Buizerd, Havik, Sperwer en Torenvalk).

Een aantal variabelen in de tabellen en figuren verdienen een korte toelichting:

- Het percentage paren met eieren heeft betrekking op het aantal paren dat minimaal één ei produceerde, ten opzichte van het aantal paren waarvan bekend werd of al dan niet eieren werden gelegd (n).
- Voor het percentage succesvolle paren gelden dezelfde regels als voor het percentage paren met eieren, alleen moet hier "eieren" worden vervangen door "uitgevlogen jongen".
- Het gemiddeld aantal eieren is het gemiddelde van de aantallen eieren in complete legfels. Dit zijn legfels die minimaal circa 14 dagen na het legbegin en voor het uitkomen van de eieren werden gecontroleerd (n).

- Het aantal jongen per paar is het gemiddeld aantal jongen per succesvol nest, vermenigvuldigd met het aantal succesvolle paren, gedeeld door het aantal paren waarvan het broedsucces kon worden vastgesteld (n).
- In de figuren met de aantalsontwikkelingen van Buizerd, Havik, Sperwer en Torenvalk is een index gebruikt waarbij het aantal in 1986 op 100 werd gesteld. Door het gebruik van een index kunnen alle gebieden die twee of meer keer op dezelfde manier werden onderzocht in de aantalsontwikkeling worden betrokken. De gebieden waarvan de aantalsontwikkeling in de index werd verdisconteerd zijn: 1983-85 Boswachterij Hooghalen, 1986-89 Boswachterij Hooghalen en Midden-Drenthe, 1990-91 Boswachterij Hooghalen, Midden-Drenthe, Boswachterij Smilde/Berkenheuvel en Odoorn.

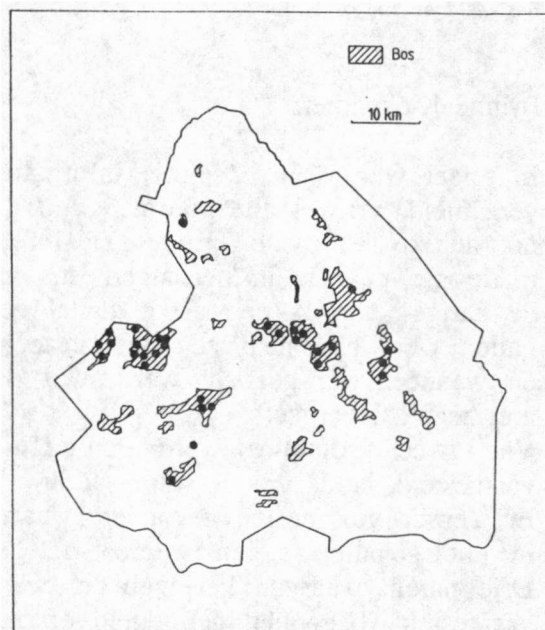
Wespendief

In totaal werden 30 territoria van de Wespendief vastgesteld in Drenthe, waarvan 17 in referentie- en aandachtsgebieden. In figuur 2 is te zien dat in alle bossen van enige omvang wespendiefterritoria werden aangetroffen. In de grote boswachterijen die volledig werden geïnventariseerd (Boswachterij Hooghalen, Golloo, Schoonloo, Smilde, Dwingeloo en Boschoord) werden 0,2 tot 0,4 territoria per 100 ha vastgesteld. In het algemeen waren de dichtheden in Zuidwest-Drenthe een fractie hoger dan in Midden- en Oost-Drenthe.

Alle waargenomen oudervogels, 24 mannetjes en 25 vrouwtjes waren adult.

Ondanks intensief speuren vanuit boomtoppen en uitputtend struinwerk werd in slechts acht (27%) van de territoria een nest gevonden. De nesten waren gebouwd in douglas 3x, fijnspar 3x, lariks 1x en grove den 1x.

Het gemiddelde legbegin viel in 1991 op 5 juni (n=6), de variatie was echter aanzienlijk: van 29 mei tot 14 juni. De legselgrootte bedroeg 1,9 eieren (n=8), waarbij er vanuit wordt gegaan dat paren die twee uitgevlogen jongen produceerden, eveneens twee eieren hadden gelegd. Het aantal jongen bedroeg in acht territoria gemiddeld 1,8. Per succesvol nest vlogen 1,6 jongen uit (n=7). Eén nest met jongen van ongeveer drie weken oud werd gepredeerd door een Havik. Het aantal jongen per paar waarvan het broedsucces bekend was, bedroeg 0,7 (n=16). Broedbiologische gegevens staan per paar vermeld in tabel 2.

Figuur 2. Verspreiding van in 1991 vastgestelde broedgevallen van de Wespendief in Drenthe

Tabel 2. Broedbiologische gegevens van de Wespindief in Drenthe 1991

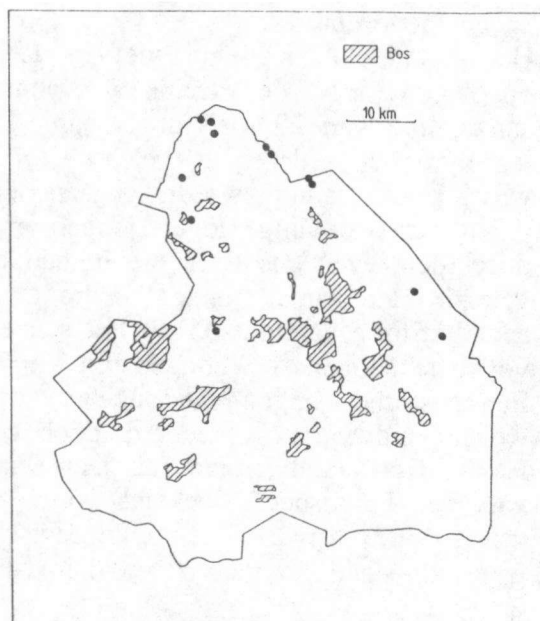
uitgevl.Plaats	Leeftijd ouders		Nest	Nestboom	Leg- begin	Aantal eieren	Aantal Aantal jongen	jongen
	man	vrouw						
Bergveen	?	?	-	-	-	-	-	-
Bosw. Gieten	?	ad	+	Douglas	5-6	1	1	1
Bosw. Hooghalen	ad	ad	-	-	-	-	-	0
Bosw. Hooghalen	ad	ad	+	Fijnspar	29-5	2	2	2
Bosw. Grolloo	ad	ad	-	-	-	-	-	0
Bosw. Grolloo	ad	ad	+	Douglas	13-6	2	2	1
Bosw. Grolloo	ad	ad	-	-	-	-	-	-
Bosw. Schoonloo	ad	ad	+	Lariks	-	-	0	0
Bosw. Schoonloo	?	ad	-	-	-	-	-	0
Bosw. Schoonloo	ad	ad	-	-	-	-	-	0
Berkenheuvel	ad	ad	-	-	-	-	-	-
Bosw. Smilde	ad	ad	+	Fijnspar	2-6	2	2	0
Bosw. Smilde	ad	ad	+	Fijnspar	-	0	0	0
Bosw. Smilde	ad	ad	-	-	-	-	-	-
Bosw. Smilde	ad	ad	-	?	?	2	2	2
Bosw. Smilde	ad	ad	-	-	-	-	-	-
Bosw. Smilde	ad	?	-	-	-	-	-	-
Bosw. Smilde	ad	ad	-	-	-	-	-	-
Bosw. Smilde	ad	ad	-	-	-	-	-	-
Boschoord	ad	ad	-	-	?	2	2	2
Boschoord	ad	ad	-	-	-	-	-	-
Boschoord	ad	ad	-	-	-	-	-	-
Boschoord	ad	ad	-	-	-	-	-	-
Bosw. Dwingeloo	ad	ad	-	-	-	-	-	0
Bosw. Dwingeloo	ad	ad	-	-	-	-	-	0
Bosw. Dwingeloo	ad	ad	+	Grove den	1-6	2	2	2
Anholt	ad	ad	+	Douglas	14-6	2	1	1
Bosw. Odoorn/Exloo	?	?	-	-	-	-	-	-
Bosw. Odoorn/Exloo	?	?	-	-	-	-	-	-
Bosw. Odoorn/Exloo	?	?	-	-	-	-	-	-

Bruine Kiekendief

In totaal werd van 12 paren informatie verzameld, vrijwel alle afkomstig uit de noordelijke helft van Drenthe. De informatie per paar is in het algemeen aan de karige kant. In een groot aantal gevallen werd niet naar een nest gezocht en wanneer wel gezocht werd, was dit niet zelden tevergeefs.

Van twee vrouwtjes werd de leeftijd vastgesteld, beide vogels waren adult.

Er werden vier nesten gevonden, waarin in alle gevallen eieren werden gelegd. Drie paren, waarvan het legbegin werd vastgesteld, begonnen gemiddeld op zes mei. De legselgrootte in vier nesten bedroeg 4,8 eieren. Eén van de vierlegsels werd naderhand niet meer gecontroleerd. In de drie overige nesten werden gemiddeld 3,7 jongen aangetroffen (n=3). Uiteindelijk vlogen per succesvol nest 3,0 jongen uit (n=3).

Figuur 3. Verspreiding van in 1991 vastgestelde broedgevallen van de Bruine Kiekendief in Drenthe

Tabel 4. Broedbiologische gegevens van de Bruine Kiekendief in Drenthe 1991

Plaats	Leeftijd ouders		Nest	Leg-begin	Aantal eieren	Aantal jongen	Aantal uitgevl. jongen
	man	vrouw					
Leekstermeer	?	?	-	-	-	-	-
Matsloot	?	?	-	-	-	-	-
Peizerdiep	?	?	+	?	4	?	?
De Punt	?	?	+	27-4	5	4	4
Glimmen	?	?	+	27-4	6	5	3
Zuidlaardermeer	?	?	+	24-5	4	2	2
Zuidlaardermeer	?	ad	-	-	-	-	0
Steenbergen	?	ad	+	?	+	+	+
Een	?	?	-	?	+	+	+
Diependaal	?	?	-	-	-	-	-
Odoorn	?	?	-	-	-	-	-
Odoorn	?	?	-	-	-	-	-

Buizerd

De lichte afname van de aantallen in de referentiegebieden ten opzichte van 1990 (fig 5.) werd niet in alle gebieden gevonden. In Midden-Drenthe nam het aantal territoria af met 27% en in Boswachterij Smilde/Berkenheuvel met 15%. In Odoorn liet de Buizerd echter een toename van 13% zien. De vorstperiode in februari 1990 heeft dus geen dramatisch effect gehad op de Drentse buizerdpopulatie.

De stijging van het aantal territoria van de Buizerd in Boswachterij Odoorn/Exloo resulteerde in een dichtheid van 2,1/100 ha. Dit is de grootste dichtheid die tot nu toe werd aangetroffen in door de Werkgroep onderzochte gebieden. De verspreiding van de Buizerd in referentie- en aandachtsgebieden is weergegeven in figuur 4.

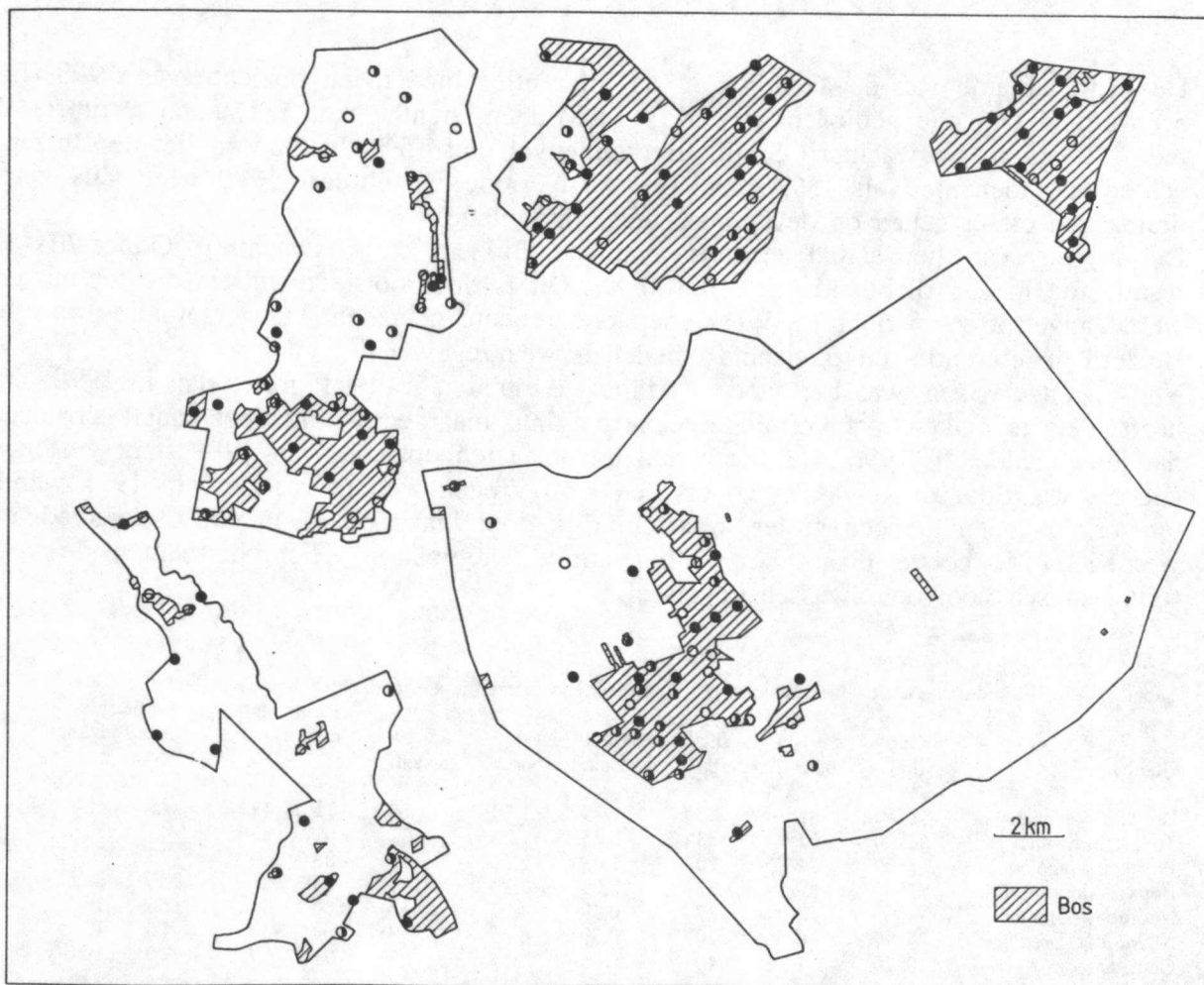
Van de oudervogels was het aandeel adulte exemplaren in 1991 groter dan in 1990. Dit heeft niets te maken met verminderde vervolging, maar eerder met het aantal territoria, dat licht daalde. In 1990 was het aantal territoria ten opzichte van 1989 sterk gestegen (fig 5), waardoor onvolwassen vogels een kans kregen zich te vestigen. In 1991 waren territoria in het algemeen groter, waarschijnlijk door inkrimping van voedselaanbod, en werden in de eerste plaats bezet door adulte exemplaren. Hierdoor namen de vestigingskansen voor onvolwassen vogels af.

Tabel 5. Aantallen, dichtheden en broedsucces van de Buizerd in referentie-en aandachtsgebieden in Drenthe 1991

Gebied	Opp (ha)	% bos	Aantal paren	Aant./100 ha		Aantal nesten	Paren met eieren		Geslaagde broedgevallen		over-
				landsch.	bos		%	n=	%	n=	
Bosw. Hooghalen	1550	81	20	1,29	1,60	16	75	12	45	20	11
Smilde/Berkenh.	3900	67	33	0,85	1,26	22	61	33	45	33	
Bosw. Dwingeloo	1400	79	20	1,43	1,82	17	88	16	70	20	23
Bosw. Odoorn/Exloo	1580	87	33	2,09	2,39	21	75	16	30	33	
Noordoost-Drenthe	4400	12	17	0,39	3,27	13	100	11	56	16	
N. Midden-Drenthe	5190	6	20	0,39	6,25	13	64	11	26	19	
Gem. Odoorn	20220	1	10	0,05	7,14	8	71	7	40	10	
Totaal	38240	19	153	0,40	2,09	110	74	106	44	151	

Tabel 6. Broedbiologische gegevens van de Buizerd in referentie- en aandachtsgebieden in Drenthe 1991

Gebied	% adulte ouders				Gemid. leg- begin		Gemid. aantal ei		Aant. uitgevlogen jongen per nest			
	man	n=	vro	n=		n=		n=	nest	n=	paar	n=
Bosw. Hooghalen	94	18	90	20	4-4	3	2,5	2	1,4	8	0,6	20
Smilde/Berkenh.	100	33	85	33	9-4	8	2,3	9	1,4	15	0,6	33
Bosw. Dwingeloo	88	17	94	16	9-4	9	2,0	10	1,8	11	1,3	20
Bosw. Exloo/Odoorn	-	0	-	0	8-4	10	2,8	8	2,5	10	0,8	33
Noordoost-Drenthe	-	0	-	0	3-4	5	3,0	1	2,0	8	1,1	16
N. Midden-Drenthe	95	20	61	18	14-4	4	3,0	2	2,2	5	0,6	19
Gem. Odoorn	-	0	-	0	7-4	4	2,3	3	1,8	4	0,7	10
Totaal	95	88	83	87	7-4	43	2,4	35	1,8	61	0,8	151

Figuur 4. Verspreiding van de Buizerd in referentie- en aandachtsgebieden in Drenthe 1991, waarbij gesloten symbool= geslaagd broedgeval, halfopen symbool= mislukt broedgeval waarbij een nest werd gevonden, open symbool= territoriaal paar waarbij geen nest werd gevonden cq gebouwd.

Het aandeel adulte oudervogels lag in de meeste gebieden rond de 90%. Alleen het aandeel onvolwassen vrouwtjes in Noordelijk Midden-Drenthe was afwijkend: 39% (tabel 5). Al jaren worden in dit gebied roofvogels vervolgd (zie jaarverslag 1990), wat in 1991 kon worden bevestigd door de vondst van een met parathion vergiftigde manlijke buizerd in de broedtijd bij het Amerdiep. De vogel werd gevonden op een halve meter van een met parathion overgoten Houtduif, die op zijn beurt was vergiftigd door met parathion vergiftigde tarwekorrels (uitslag CDI). Een tweede geval van vervolging betrof een buizerd-nest bij Kampsheide, dat in de eifase werd uitgehaald.

In 72% van de territoria werd een nest gevonden. Per gebied varieerde dit percentage tussen 64 en 85 procent. Van paren waarbij geen nest werd gevonden, werd dit in enkele gevallen met zekerheid niet gebouwd.

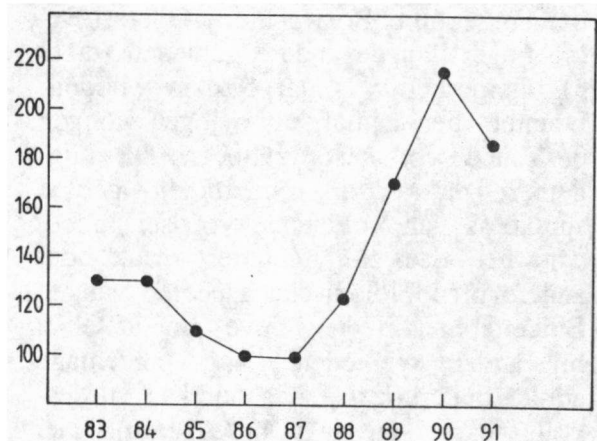
Waarschijnlijk is het aandeel paren dat tot eileg overging kleiner dan staat vermeld in tabel 4. Paren waarbij geen nest werd gevonden, zullen in een groot aantal gevallen hooguit voor korte tijd een nest hebben bezet. De kans op eileg is bij deze paren klein, temeer daar slechts enkele van deze paren jongen grootbracht.

Het gemiddelde legbegin varieerde in de meeste gebieden tussen drie en negen april. Ook hier weer springt Noordelijk Midden-Drenthe in het oog door het late legbegin. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het kleine aandeel oude, ervaren vogels in de populatie.

Het gemiddelde aantal eieren varieerde per gebied van twee tot drie. Door de lage aantallen waarop de gemiddelden zijn gebaseerd (tabel 5), zijn veel van de verschillen niet steekhoudend. Wel kan worden geconcludeerd dat de legselgrootte in Boswachterij Dwingeloo en Boswachterij Smilde/Berkenheuvel kleiner was dan in Boswachterij Odoorn/Exloo. Opmerkelijk is hierbij dat juist in laatstgenoemde boswachterij ook het aantal territoria sinds 1990 was toegenomen, duidend op een verbeterde voedselsituatie. Het was ook de enige boswachterij waar in 1991 meerdere vier-legsels bij de Buizerd werden vastgesteld.

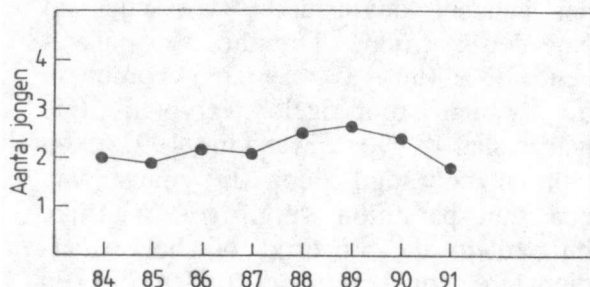
Het aandeel succesvolle paren bedroeg in 1991 44%. Dat betekent een lichte stijging ten opzichte van vorig jaar (40%). Vermoedelijk heeft dit te maken met het verminderde aandeel jonge, onervaren vogels in de populatie en een verminderde dichtheid van territoria, waardoor minder kans bestaat op conflicten met buurparen. Opmerkelijk is het lage aandeel succesvolle paren in zowel Noordelijk Midden-Drenthe als in Boswachterij Odoorn/Exloo. In Noordelijk Midden-Drenthe heeft dit waarschijnlijk te maken met roofvogelvervolging, in Boswachterij Odoorn/Exloo met factoren die hierboven reeds werden beschreven (zie vorige alinea). Het aandeel geslaagde broedgevallen is in Boswachterij Dwingeloo opvallend hoog.

Het aantal uitgevlogen jongen per geslaagd broedgeval bedroeg in 1991 1,8. Hiermee werd een dieptepunt over de afgelopen acht jaar bereikt (fig. 6). Een hoogtepunt werd bereikt in 1989, dat te boek staat als een goed veldmuizejaar. In 1991 was de veldmuizestand in Drenthe laag (onderzoek ransuilebraakballen, W. van Manen), wat impliceert dat de Buizerd in Drenthe voor een belangrijk deel afhankelijk is van Veldmuizen. Ook

Figuur 5. Aantalsontwikkeling van de Buizerd in een aantal gebieden in Drenthe (index 1986=100) over de periode 1983-91 waarbij n= respectievelijk 13, 13, 11, 26, 26, 32, 43, 134 en 116

in geval van het aantal uitgevlogen jongen scoorde Boswachterij Odoorn/Exloo hoger dan de andere gebieden (tabel 5). Opmerkelijk is dat ook in Midden-Drenthe het aantal uitgevlogen jongen per succesvol nest groot is. Dit suggereert dat er in onderhavig gebied sprake is van voldoende voedselaanbod, wat het des te vreemder maakt dat andere broedbiologische aspecten van de Buizerd hier in negatieve zin afsteken bij andere gebieden (laag percentage adulte oudervogels, laag aandeel succesvolle paren en laat broedbegin). Het aantal uitgevlogen jongen is in sterke mate afhankelijk van het aandeel succesvolle broedgevallen (tabellen 4 en 5).

Figuur 6. Aantal jongen per geslaagd broedgeval van de Buizerd over de periode 1984-91, waarbij n= respectievelijk 98, 82, 129, 116, 145, 96, 67 en 61

Havik

De Havik liep in enkele gebieden een weinig in aantal terug. Hierdoor wordt in de jaren 1989 en 90 een piek zichtbaar (fig. 8). Of er sprake is van een fluctuatie of een afname, wordt op grond van de gegevens niet duidelijk. De verschillen van jaar op jaar zijn hiervoor te gering.

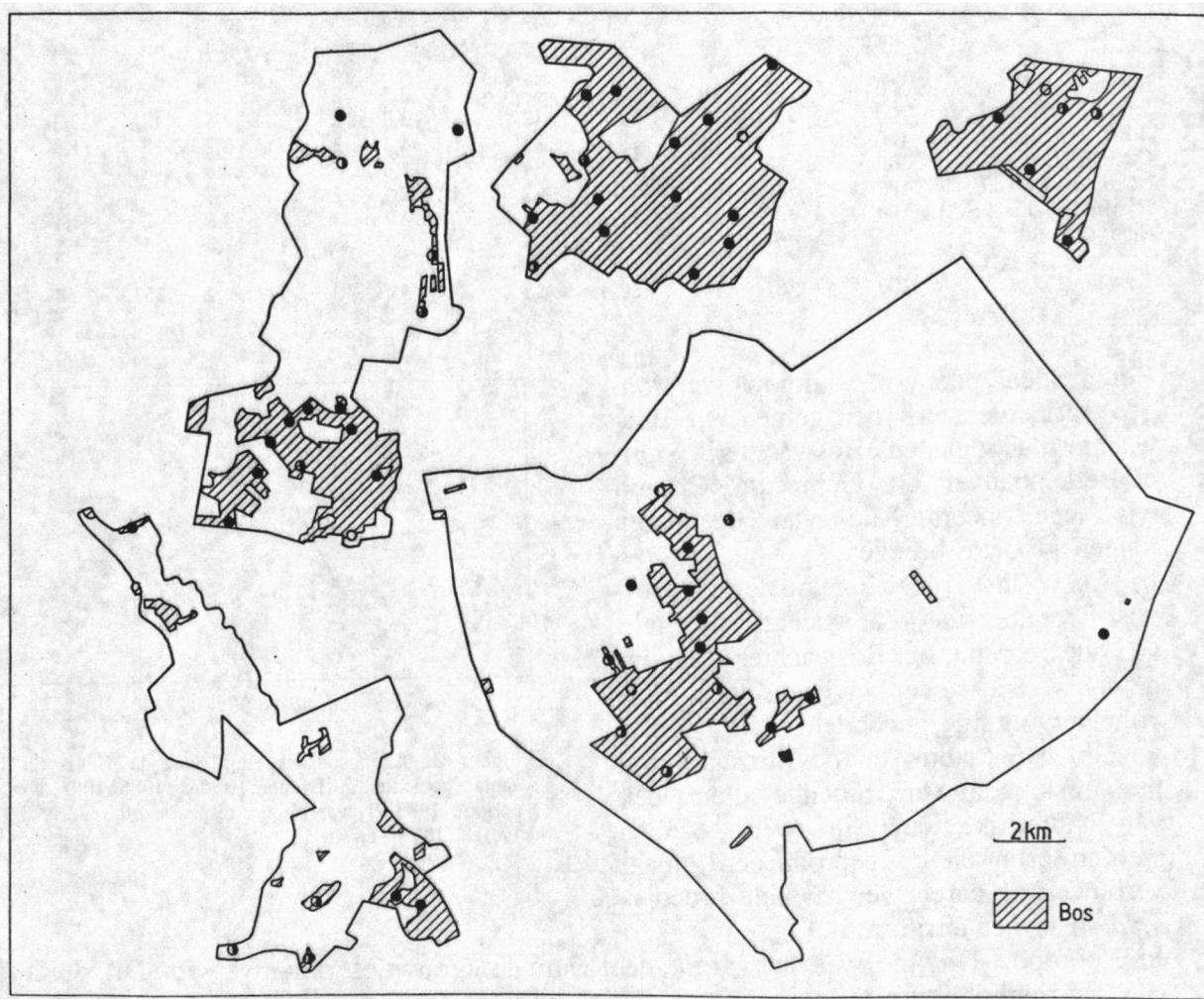
Dichtheden varieerden in de grote aaneengesloten bossen van 0,38 tot 0,80 paar/100 ha, waarbij opvalt dat de dichtheden in de Zuidwest-Drentse boswachterijen lager zijn dan in Midden- en Oost-Drenthe.

Van de oudervogels waarvan de leeftijd werd vastgesteld, waren alle manlijke Haviken adult (tabel 6). Bij de vrouwelijke Haviken lag het aandeel adulte vogels op 88%, per gebied variërend van 60 tot 100%. Noordoost-Drenthe en Gemeente Odoorn vallen op door het lage aandeel adulte vrouwtjes. Opmerkelijk is dat in de bosgebieden met de laagste dichtheden, Boswachterij Smilde/Berkenheuvel en Boswachterij Dwingeloo het aandeel adulte vrouwtjes 100% bedroeg. Mogelijk heeft dit te maken met uitgestabiliseerde populaties (geen vervolging), waardoor de kans op het vestigen van nieuwe territoria afneemt. Deze suggestie wordt ondersteund door gegevens uit Boswachterij Gieten (zie jaarverslag 1990), waar in de noordelijke helft van het gebied een grote dichtheid van territoria werd bereikt en tegelijkertijd alle oudervogels in onvolwassen klee rondvlogen.

In 93% van de territoria werd een nest gevonden, waarmee de gedachte dat bij de Havik vrijwel ieder territoriaal paar een nest bezet, wordt bevestigd.

In een groot deel van de nesten, gemiddeld 89%, werd eieren gelegd. Het gemiddeld legbegin (tabel 7) in 35 nesten viel op 30 maart, het legbegin in de verschillende gebieden toonde weinig variatie.

Het gemiddeld aantal eieren bedroeg 3,4. Door de geringe steekproef kunnen aan de verschillen per gebied geen conclusies worden verbonden. Illustratief hiervoor zijn de kleine verschillen in legselgrootte tussen gebieden waar de steekproef meer dan zes broedgevallen betrof (3,0- 3,2- 3,3- en 3,5 eieren).

Figuur 7. Verspreiding van de Havik in referentie- en aandachtsgebieden in Drenthe 1991, waarbij gesloten symbool= geslaagd broedgeval, halfopen symbool= mislukt broedgeval waarbij een nest werd gevonden, open symbool= territoriaal paar waarbij geen nest werd gevonden cq gebouwd.

Tabel 7. Aantallen, dichtheden en broedsucces van de Havik in referentie-en aandachtsgebieden in Drenthe 1991

Gebied	Opp (ha)	% bos	Aantal paren	Aant./100 ha		Aantal nesten	Paren met eieren		Geslaagde broedgevallen	
				landsch.	bos		%	n=	%	n=
Bosw. Hooghalen	1550	81	10	0,65	0,80	10	90	10	80	10
Smilde/Berkenh.	3900	67	15	0,38	0,57	14	92	14	80	15
Bosw. Dwingeloo	1400	79	6	0,43	0,55	5	80	5	50	6
Odoorn/Exloo	1580	87	9	0,57	0,65	7	100	7	44	9
Noordoost-Drenthe	4400	12	6	0,14	1,15	6	100	5	50	6
N. Midden-Drenthe	5190	6	5	0,10	1,61	5	75	4	20	5
Gem. Odoorn	20220	1	7	0,03	5,00	7	100	7	71	7
Totaal	38240	19	58	0,15	0,79	54	89	53	62	58

Tabel 8. Broedbiologische gegevens van de Havik in referentie- en aandachtsgebieden in Drenthe 1991

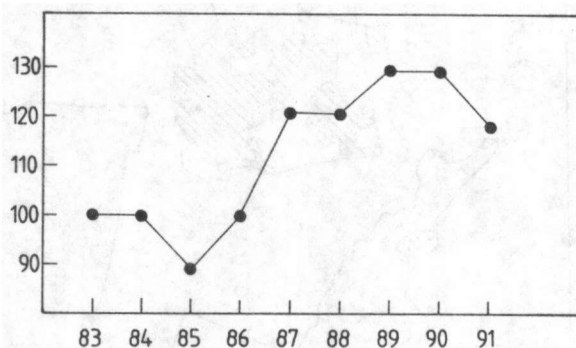
Gebied	% adulte ouders				Gemid. leg.-begin		Gemid. aantal ei		Aant. uitgevlogen jongen per nest			
	man	n=	vro	n=		n=		n=	nest	n=	paar	n=
Bosw. Hooghalen	100	9	90	10	30-3	7	3,5	8	3,0	6	2,4	10
Smilde/Berkenh.	100	15	100	15	1-4	12	3,3	12	2,8	12	2,3	15
Bosw. Dwingeloo	100	6	100	5	27-3	3	4,3	3	3,7	3	1,8	6
Odoorn/Exloo	100	8	88	8	29-3	4	3,0	6	2,8	4	1,2	9
Noordoost-Drenthe	100	3	60	5	24-3	2	2,5	2	3,7	3	1,8	6
N. Midden-Drenthe	100	3	80	5	31-3	2	3,7	3	3,5	2	1,4	5
Gem. Odoorn	100	5	67	6	3-4	5	3,2	6	1,8	5	1,3	7
Totaal	100	49	87	54	30-3	35	3,4	40	2,9	351,8	58	

Het aandeel paren met uitgevlogen jongen varieerde sterk per gebied. In Boswachterij Hooghalen, Boswachterij Smilde/Berkenheuvel en Gemeente Odoorn wist een meerderheid van de paren jongen groot te brengen.

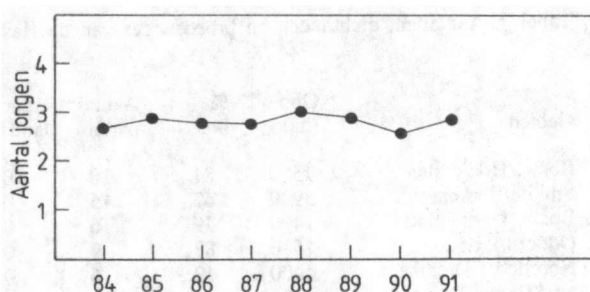
In Boswachterij Dwingeloo en Noordoost-Drenthe was dat slechts de helft van de paren. In Boswachterij Dwingeloo werden geen bewijzen voor roofvogelvervolg gevonden: alle oudervogels waren adult en de oorzaak voor het mislukken van broedgevallen leek van natuurlijke aard (in twee gevallen werden geen eieren geproduceerd, maar verbleven de paren wel het hele broed seizoen in het territorium).

In Noordoost-Drenthe was een groot deel van de vrouwtjes onvolwassen. Dit duidt op een aanzienlijke turn-over in de populatie, waarbij (onnatuurlijke) sterfte een voor de hand liggende oorzaak is. Van de nesten werd er één (bij Zeegse) in de jongenfase uitgehaald, althans, de boom was met klimijzers beklommen en de jongen waren verdwenen. Twee andere broedgevallen, in de buurt van Oudemolen, mislukten door onbekende oorzaak. Oudemolen geldt als een gebied waar roofvogels hardnekkig worden vervolgd. In het verleden werden nesten met hagel doorschoten en ook in latere jaren vlogen zelden jonge Haviken uit.

In Boswachterij Odoorn/Exloo en Noordelijk Midden-Drenthe was de situatie in 1991 het meest dramatisch. Respectievelijk 44 en 20% van de paren wist jongen groot te brengen. Boswachterij Odoorn/Exloo kan een noordelijk (Exloo) en een zuidelijk deel (Odoorn) worden onderscheiden. In het noordelijk gedeelte brachten vier van de vijf haviksparen jongen groot, in Boswachterij Odoorn mislukten alle nesten, inclusief een nest in een bosje, grenzend

Figuur 8. Aantalsontwikkeling van de Havik in een aantal gebieden in Drenthe (index 1986=100) over de periode 1983-91 waarbij n= respectievelijk 9, 9, 8, 14, 17, 18, 18, 50 en 46

Figuur 9. Aantal jongen per geslaagd broedgeval van de Havik over de periode 1984-91, waarbij n= respectievelijk 64, 84, 83, 96, 94, 60, 45 en 35

aan Boswachterij Odoorn (fig. 7). Al sinds 1984 vliegen in de zuidelijke helft van Boswachterij Odoorn geen jongen meer uit, in de noordelijke helft is dat sinds 1990 het geval (med. J. Santing). Dat het jaarlijks op vrij grote schaal mislukken van broedgevallen geen natuurlijke oorzaak kan hebben, mag duidelijk zijn.

Het lage aandeel succesvolle broedgevallen in Noordelijk Midden-Drenthe is in de afgelopen jaren eerder regel dan uitzondering. Al werden in 1991 geen overtredingen tegen deze soort vastgesteld, zonder twijfel is er sprake van roofvogelvervolg (zie jaarverslag 1990).

Het aantal uitgevlogen jongen per succesvol nest was in 1991 iets groter dan vorig jaar (fig. 9). De periode 1984-91 laat hierin weinig variatie zien: 2,7 tot 3,0 jongen per geslaagd broedgeval. Vermoedelijk is voor de Havik het voedselaanbod tamelijk constant.

Sperwer

De trend van de Sperwer laat in 1991 een lichte stijging zien ten opzichte van vorig jaar. Niet in alle gebieden werd een aantalstoename gemeld, in Boswachterij Smilde/Berkenheuvel ging de soort zelfs in aantal achteruit. De toename was het sterkst in Odoorn. In de grote aaneengesloten bossen bedroeg de dichtheid ongeveer 1 paar per 200 ha (tabel 9).

De leeftijd van de oudervogels vertoonde nogal wat variatie per gebied. Het lijkt er daarbij op dat in de grote aaneengesloten bossen meer jonge vrouwtjes aan het broedproces deelnemen dan in de halfopen landschappen.

Met uitzondering van Boswachterij Dwingeloo werd in bijna alle territoria een nest gevonden. In Boswachterij Dwingeloo werd in het vroege voorjaar een groot aantal plukplaatsen van manlijke Sperwers gevonden en in de nabijheid daarvan werden later in het seizoen met regelmaat Sperwers waargenomen. In de territoria werden roepende en cirkelende exemplaren waargenomen en er werden kleine concentraties plukresten en schijt gevonden. Ondanks naarstig zoeken kon in slechts drie territoria een nest worden ontdekt.

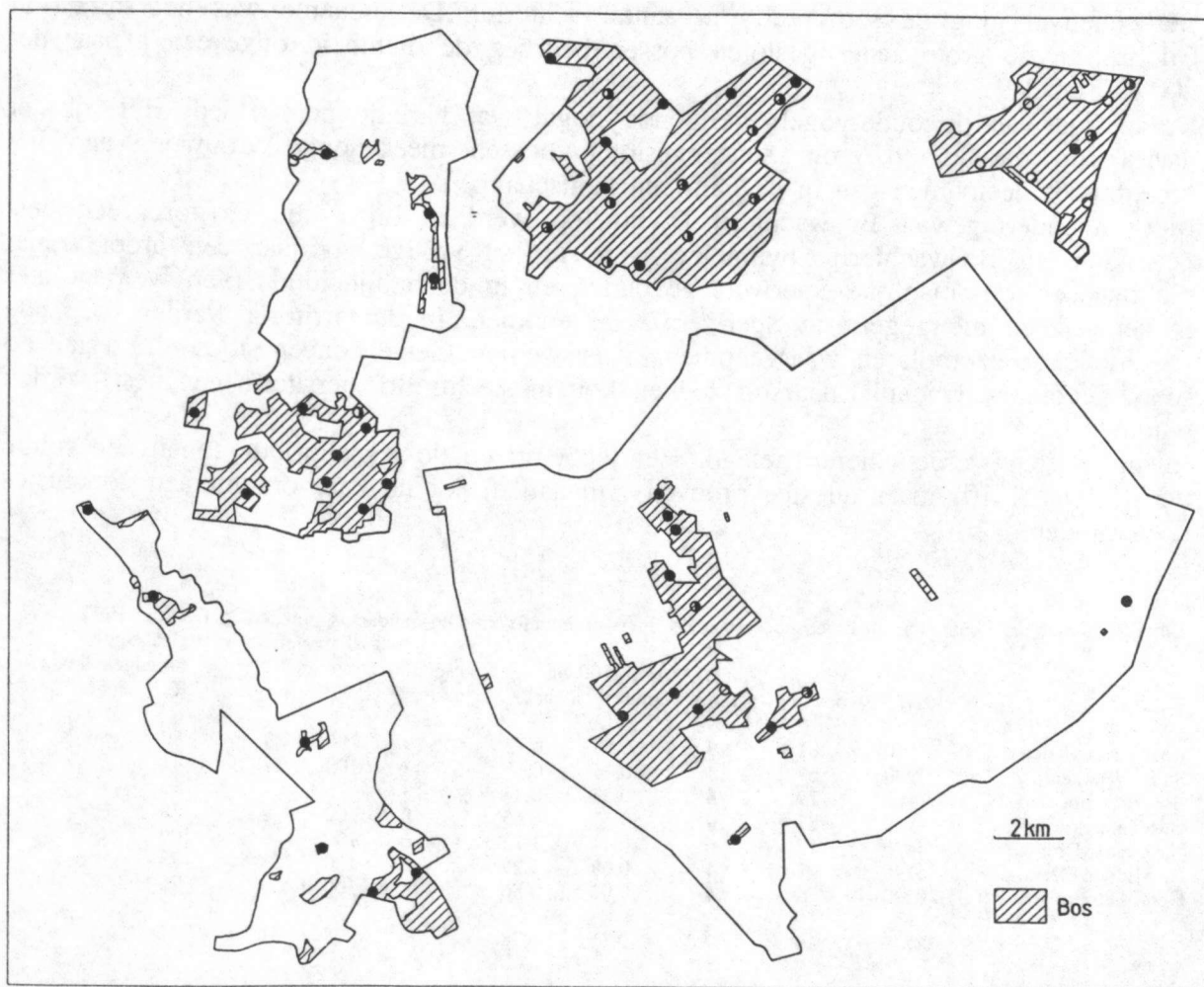
In alle nesten werden eieren gelegd. Het legbegin en de legselgrootte tonen een ruime variatie (tabel 10) maar de steekproeven zijn aan de kleine kant om hieraan conclusies te verbinden.

Tabel 9. Aantallen, dichtheden en broedsucces van de Sperwer in referentie-en aandachtsgebieden in Drenthe 1991

Gebied	Opp (ha)	% bos	Aantal paren	Aant./100 ha		Aantal nesten	Paren met eieren		Geslaagde broedgevallen	
				landsch.	bos		%	n=	%	n=
Bosw. Hooghalen	1550	81	9	0,58	0,72	9	100	9	89	9
Smilde/Berkenh.	3900	67	17	0,44	0,65	17	100	17	41	17
Bosw. Dwingeloo	1400	79	8	0,57	0,73	3	75	4	13	8
Odoorn/Exloo	1580	87	9	0,57	0,65	8	100	8	78	9
Noordoost-Drenthe	4400	12	6	0,14	1,15	6	100	6	100	6
N. Midden-Drenthe	5190	6	4	0,08	1,25	3	100	3	75	4
Gem. Odoorn	20220	1	4	0,02	2,86	4	100	4	75	4
Totaal	38240	19	57	0,15	0,78	50	98	51	61	57

Tabel 10. Broedbiologische gegevens van de Sperwer in referentie- en aandachtsgebieden in Drenthe 1991

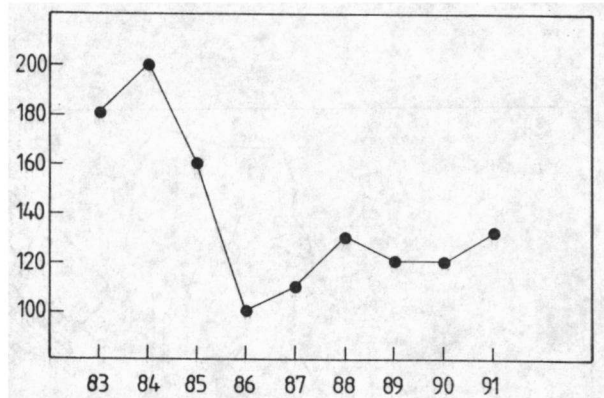
Gebied	% adulte ouders				Gemid. leg.-begin		Gemid. aantal ei		Aant. uitgevlogen jongen per nest			
	man	n=	vro	n=		n=		n=	n=	paar	n=	
Bosw. Hooghalen	50	6	56	9	5-5	6	4,5	6	3,7	6	3,3	9
Smilde/Berkenh.	76	17	59	17	4-5	15	4,2	16	4,3	7	1,8	17
Bosw. Dwingeloo	100	4	50	4	10-5	2	3,7	3	5,0	1	0,6	8
Odoorn/Exloo	-	0	-	0	6-5	7	4,4	7	3,9	7	3,0	9
Noordoost-Drenthe	100	1	100	3	6-5	6	4,7	6	4,5	6	4,5	6
N. Midden-Drenthe	50	2	100	3	29-4	3	5,0	2	4,0	3	3,0	4
Gem. Odoorn	-	0	-	0	9-5	3	4,5	4	3,0	3	2,3	4
Totaal	73	30	64	36	5-5	42	4,4	44	4,0	33	2,4	57

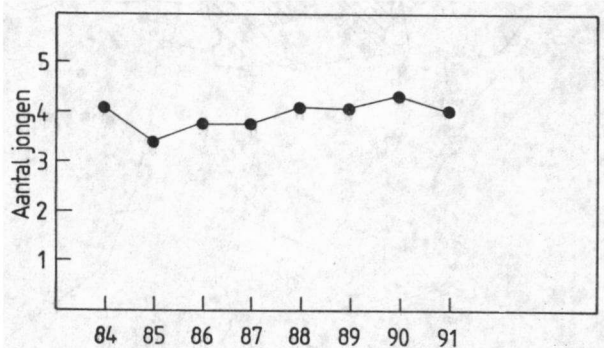
Figuur 10. Verspreiding van de Sperwer in referentie- en aandachtsgebieden in Drenthe 1991, waarbij gesloten symbool= geslaagd broedgeval, halfopen symbool= mislukt broedgeval waarbij een nest werd gevonden, open symbool= territoriaal paar waarbij geen nest werd gevonden cq gebouwd.

Verschillen in het aandeel succesvolle broedgevallen zijn grotendeels te herleiden tot predatie van nestjongen. Hoewel dit niet altijd kon worden aangetoond, bestaat het sterke vermoeden dat voornamelijk Haviken hierin de hand hadden. Opmerkelijk is dat het met name de Zuidwest-Drentse Sperwers waren die hiervan te lijden hadden.

Het aantal uitgevlogen jongen per succesvol nest was in 1991 een weinig gedaald ten opzichte van 1990 (fig.12). Desondanks bleef het ruim boven het aantal na strenge winters (1985, 86 en 87). Aan de hand van het aantal uitgevlogen jongen per paar (tabel 10) kan worden beargumenteerd dat de populaties van de Sperwer in Boswachterij Dwingeloo en in Boswachterij Smilde/Berkenheuvel niet in staat zijn zichzelf te bedruipen. Het aantal uitgevlogen jongen per paar is er laag (respectievelijk 0,6 en 1,8 jongen), terwijl de turn-over in de populatie (gezien het grote aandeel broedende onvolwassen vogels) groot moet zijn. Bij een slecht broedsucces of een strenge winter met veel sterfte in heel Noord-Nederland, zullen deze gebieden waarschijnlijk als eerste een leegloop laten zien.

Figuur 11. Aantalsontwikkeling van de Sperwer in een aantal gebieden in Drenthe (index 1986=100) over de periode 1983-91 waarbij n= respectievelijk 9, 10, 8, 10, 11, 13, 12, 38 en 42

Figuur 12. Aantal jongen per geslaagd broedgeval van de Sperwer over de periode 1984-91, waarbij n= respectievelijk 49, 44, 63, 63, 88, 39, 29 en 33

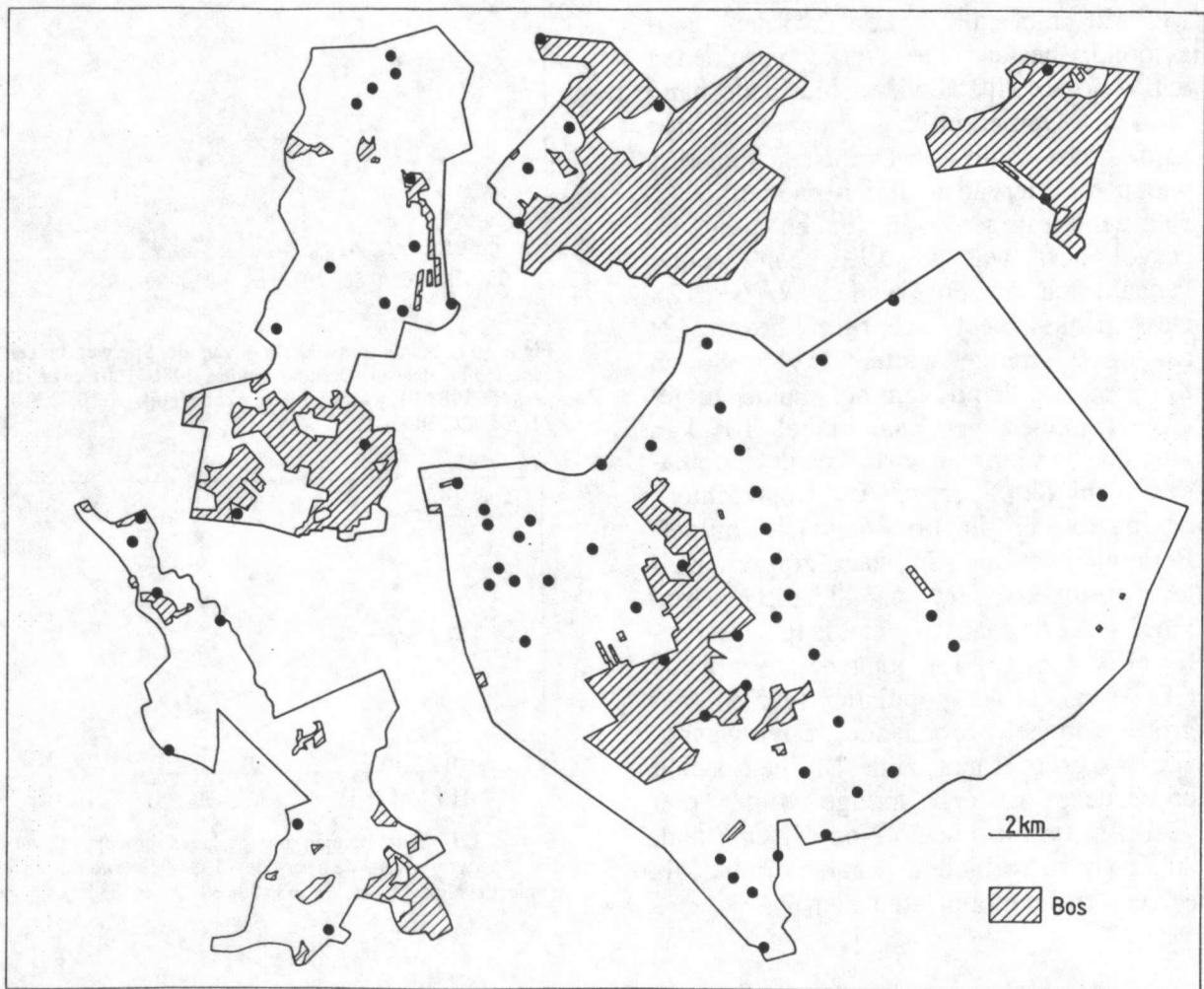
Torenvalk

Dat de aantallen van de Torenvalk in 1991 iets lager waren dan in 1990 (fig. 14), is voornamelijk te wijten aan de afname in Midden-Drenthe. Het bestand kelderde hier van 33 territoria in 1990 naar 13 in het jaar erop. Deze leegloop werd gecompenseert door een aantalstoename in Odoorn, waar de Torenvalk toenam van 27 naar 43 territoria. Dezelfde tegengestelde aantalsontwikkeling werd vastgesteld bij de Buizerd.

Op de verspreidingskaart (fig. 13) valt dan ook op dat de dichtheid in Odoorn plaatselijk vele malen groter is dan in de andere gebieden. De hier jaarlijks terugkerende kaarsrechte keten van nesten ten oosten van Boswachterij Odoorn/Exloo wordt veroorzaakt door de in hoogspanningsmasten geplaatste nestkasten.

In 56% van de territoria werd een nest gevonden, wat grotendeels te danken is aan de inspanningen van Jannes Santing (Odoorn), die naast zijn broedgevallen in nestkasten een aanzienlijk aantal in kraaienesten broedende Torenvalken opspoorde.

In bijna alle gevonden nesten werden eieren gelegd. Het gemiddelde legbegin viel op 2 mei en de gemiddelde legselgrootte bedroeg 5,1 eieren. De variatie in legbegin en legselgrootte verschilt per gebied, maar afgezien van de aantallen in Gemeente Odoorn is de steekproef te klein om hierover uitspraken te doen.

Figuur 13. Verspreiding van de Torenvalk in referentie- en aandachtsgebieden in Drenthe 1991

Het gemiddeld aantal uitgevlogen jongen per succesvol nest bedroeg 4,0. Het grote aandeel succesvolle paren (tabel 11) wordt veroorzaakt doordat bij veel paren waarvan geen nest werd gevonden, onbekend bleef of er jongen waren uitgevlogen. Waarschijnlijk bracht een aanzienlijk deel van deze paren geen jongen groot, maar omdat hierover geen uitsluitsel bestaat, werden deze paren niet meegenomen in de berekening van het aandeel geslaagde broedgevallen. De verschillen in het aantal uitgevlogen jongen per geslaagd broedgeval in de afzonderlijke gebieden zijn klein (tabel 12).

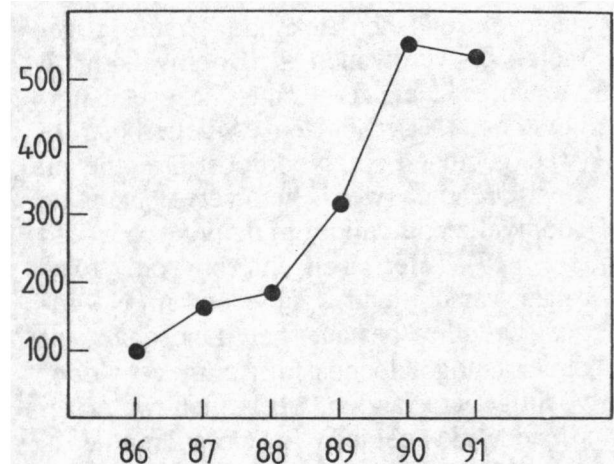
Tabel 11. Aantallen, dichtheden en broedsucces van de Torenvalk in referentie-en aandachtsgebieden in Drenthe 1991

Gebied	Opp (ha)	Aantal paren	Dichth/ 100 ha	Aantal nesten	Paren met eieren		Succesvolle paren	
					%	n=	%	n=
Bosw. Hooghalen	1550	2	0,13	1	-	0	-	0
Smilde/Berkenheuvel	3900	5	0,13	2	50	4	40	5
Bosw. Dwingeloo	1400	2	0,14	0	-	0	-	0
Bosw. Odoorn/Exloo	1580	3	0,19	2	100	2	100	2
Noordoost-Drenthe	4400	7	0,16	3	100	3	100	3
N. Midden-Drenthe	5190	11	0,21	2	100	2	100	1
Gem. Odoorn	20220	40	0,20	29	100	28	83	29
Totaal	38240	70	0,18	39	95	39	80	40

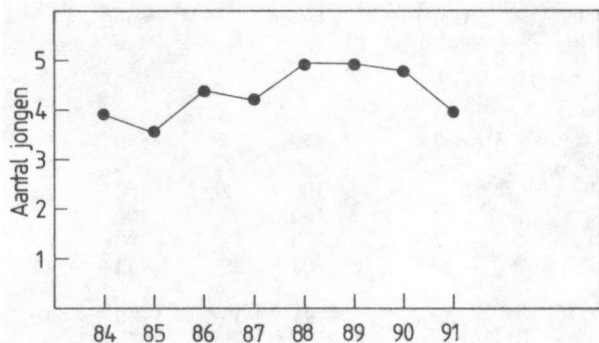
Tabel 12. Broedbiologische gegevens van de Torenvalk in referentie- en aandachtsgebieden in Drenthe 1991

Gebied n=	Gem. leg- begin		Gemid. aantal eieren	n=	Aantal uitgevlogen jongen per geslaagd		paar	n=
	n=	nest			n=			
Bosw. Hooghalen	-	0	-	0	-	0	-	0
Smilde/Berkenheuvel	14-5	2	4,0	2	3,5	2	1,4	5
Bosw. Dwingeloo	-	0	-	0	-	0	-	0
Bosw. Odoorn/Exloo	29-4	2	5,0	2	5,0	2	5,0	2
Noordoost-Drenthe	1-5	2	5,7	3	4,0	3	4,0	3
N. Midden-Drenthe	18-5	1	4,0	1	4,0	1	4,0	1
Gem. Odoorn	1-5	23	5,1	26	4,0	23	3,3	29
Totaal	2-5	30	5,1	34	4,0	31	3,2	40

De aanwezigheid van nestkasten lijkt van invloed te zijn op het broedsucces van Torenvalken in Odoorn. Van 19 paren in nestkasten en van 9 paren in kraaie- en eksternesten zijn legselgootte en het aantal uitgevlogen jongen bekend. Nestkastbroeders produceerden gemiddeld 5,1 eieren tegen 5,0 eieren bij open-nestbroeders. Het aantal uitgevlogen jongen per geslaagd broedgeval verhiel zich als 4,1: 4,0 jongen. Zowel in productie van eieren als in productie van jongen in succesvolle nesten zijn de verschillen verwaarloosbaar. Een aanzienlijk verschil werd echter aangetroffen in het aandeel geslaagde broedgevalen: van de paren in nestkasten bracht 100% jongen groot, terwijl bij de open-nestbroeders in slechts 56% van de gevallen jongen uitvlogen. Dat populaties in boomloze gebieden zijn te manipuleren door het ophangen van nestkasten is bekend (Lauwersmeer/Flevopolders). Blijkbaar is dit ook mogelijk in gebieden met voldoende natuurlijk nestaanbod.

Figuur 14. Aantalsontwikkeling van de Torenvalk in een aantal gebieden in Drenthe (index 1986=100) over de periode 1986-91 waarbij n= respectievelijk 6, 10, 11, 19, 63 en 61

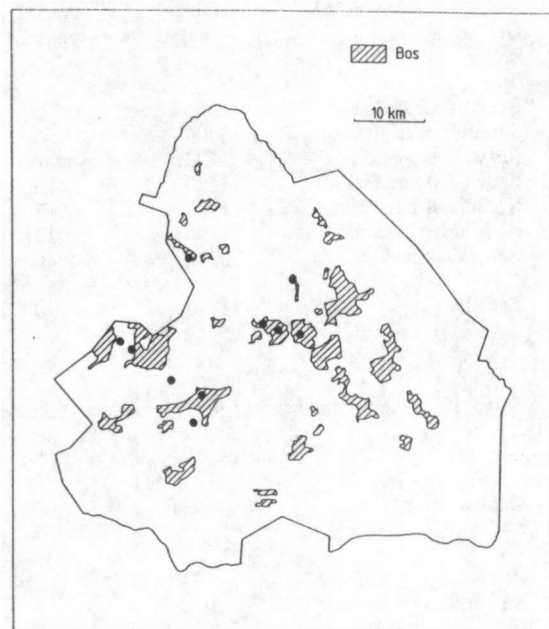
Figuur 15. Aantal jongen per geslaagd broedgeval van de Torenvalk over de periode 1984-91, waarbij n= respectievelijk 11, 5, 12, 22, 35, 44, 29 en 31

Boomvalk

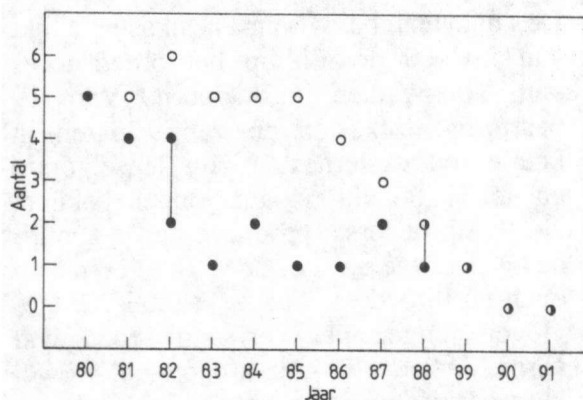
Onder het tot nog toe binnengekomen materiaal over 1991 bevinden zich gegevens van 10 boomvalkterritoria. Van de gevolgde paren brachten er slechts drie met zekerheid jongen groot (tabel 13).

Ook vorig jaar werd al opgemerkt dat het niet goed gaat met de Drentse Boomvalken (zie jaarverslag 1990). Met uitzondering van Zuidwest-Drenthe (gegevens A.J. van Dijk) wordt het verlaten van van oudsher bekende territoria gemeld. Zo verdwenen de Boomvalken uit Mensinge, Huis ter Heide, Zeegse, Kniphorstbos, Asserbos en Amelterbos. In twee gebieden, in Noordoost-Drenthe en Oost-Drenthe, werd het verval van de boomvalkepopulatie op de voet gevolgd (fig. 17). Het gaat hierbij om twee totaal verschillende gebieden: in Noordoost-Drenthe bestaat het landschap uit oude landgoedbebossing omgeven door vochtige graslanden, veel open water en verstedelijkt gebied. In Oost-Drenthe is de situatie veel armer. Enkele grote boswachterijen op de Hondsrug, hier en daar doorbroken door een heideveld en

omgeven door grootschalig akkerbouwgebied vormden hier voor Boomvalken het belangrijkste broedterrein. Figuur 17 laat zien dat in Oost-Drenthe het verval reeds in de eerste helft van de jaren tachtig plaatsvond, in Noordoost-Drenthe vielen de klappen pas in de tweede helft van de jaren tachtig. Beide gebieden waren in 1990 voor het eerst verschoond van Boomvalken. Het lijkt er op dat Boomvalken momenteel alleen nog in grotere bosgebieden met veel vennen voorkomen. Een deel van deze vogels is gepaard, maar verdoet zijn tijd met het vangen van libellen boven de vennetjes, jongen worden

Figuur 16. Verspreiding van in 1991 vastgestelde broedgevallen van de Boomvalk in Drenthe

Figuur 17. Aantalsverloop van de Boomvalk in Odoorn en omgeving (gegevens J. Santing, gesloten symbolen) en in de gemeenten Eelde en Haren (gegevens J. Bos, open symbolen) over de periode 1980-91

zelden grootgebracht. Daardoor ligt het voor de hand dat ook dit restant van de populatie binnen afzienbare tijd zal verdwijnen.

Tabel 13. Broedbiologische gegevens van de Boomvalk in Drenthe 1991

uitgevl.Plaats	Leeftijd ouders		Nest	Nestboom	Leg-begin	Aantal eieren	Aantal jongen	jongen
	man	vrouw						
Veenhuizen	?	?	-	-	-	-	-	-
Rolde	ad	ad	+	Grove den	4-6	3	3	3
Bosw. Hooghalen	juv	?	-	-	-	-	-	0
Bosw. Hooghalen	?	ad	-	-	-	-	-	0
Bosw. Grolloo	ad	ad	-	-	-	+	+	+
Doldersummerveld	ad	ad	-	-	-	-	-	0
Wapserveld	ad	ad	+	Grove den	?	3	0	0
Leggelderveld	ad	ad	+	Grove den	8-6	+	+	3
Bosw. Dwingeloo	?	?	-	-	-	-	-	0
Kraloerheide	?	?	+	?	-	-	-	-

Vervolging

In Noordoost-Drenthe werd een nest jonge Haviken uitgehaald. Daarnaast mislukten twee broedgevallen van de Havik bij Oudemolen, een vanouds bekende roofvogelvervolgingshaard.

In de noordelijke helft van Midden-Drenthe (Noordelijk Midden-Drenthe) werd als vanouds roofvogelvervolging vastgesteld: een nest werd uitgehaald en er werd een met parathion vergiftigde Buizerd aangetroffen. Het broedsucces van zowel Buizerd als Havik bleef hier onder de maat en het aandeel onvolwassen vogels in de broedpopulatie was vooral in geval van de Buizerd groter dan gemiddeld.

Voor het aandachtsgebied Boswachterij Dwingeloo geldt dat geen vervolging werd vastgesteld, kanttekening hierbij zijn drie mislukte broedgevallen van Havik in de noordoostelijke helft van de boswachterij.

In Odoorn kan een tweetal plaatsen worden aangewezen waar op basis van de gegevens roofvogelvervolging voor de hand ligt. In het Sandersbosje (ten noordoosten van Boswachterij Exloo) mislukt al sinds 1980 nagenoeg elke broedpoging van Buizerd of Havik. Het enige tastbare bewijs voor vervolging was de vondst van een manlijke Havik in 1989, die volgens uitslag van het CDI aan vergiftiging met strichnine was gestorven. Na dit incident en een preek van de politie tegen de plaatselijke jachtgerechtigden vlogen in 1990 voor het eerst jonge Haviken uit. In 1991 was het weer mis. Een tweede probleemgebied bevindt zich in Boswachterij Odoorn. In de zuidelijke helft vliegen vanaf 1984 zelden jonge Haviken uit, vanaf 1990 is dit verschijnsel overgeslagen naar de noordelijke helft. Gevolg was dat in 1991 in Boswachterij Odoorn geen jonge Haviken werden grootgebracht. Opmerkelijk is de vondst van twee, met parathion vergiftigde, Buizerden in de herfst van 1991 in de zuidelijke helft van de Boswachterij.

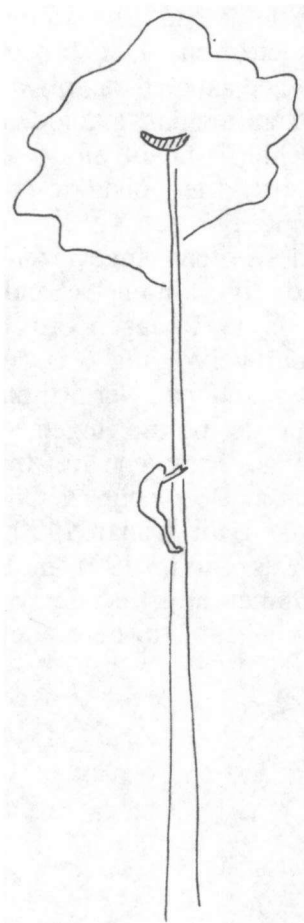
Aanbevelingen voor 1992

Van de meeste roofvogelsoorten wordt in de referentie- en aandachtsgebieden genoeg materiaal verzameld om jaarlijkse variatie in broedsucces te registreren. Alleen voor Boomvalk en Wespandief levert dit problemen op. Bij de Boomvalk vanwege het geringe aantal territoria in Drenthe, bij de Wespandief vanwege de het kleine aantal nesten dat jaarlijks wordt gevonden.

Om deze leemte op te vullen zouden wij ieder die een bezet nest vindt, willen vragen dit zo snel mogelijk door te geven aan:

Rob Bijlsma
Doldersummerweg 1
7921 LD Wapse

Afhankelijk van de toestemming van het Vogeltrekstation kunnen de jongen dan worden geringd.

Overig Drenthe

HANS DEKKER (NBLF DRENTHE)

Werkwijze

In Drenthe zijn in 1991 buiten de referentiegebieden losse gegevens verzameld. In totaal zijn van 10 verschillende gebieden gegevens verkregen over het voorkomen van roofvogels. Deze gebieden zijn: Anloo e.o., Coevorden-Schoonebeek, omgeving Smilde-Hooghalen, grensgebied Fochteloërveen, Havelte, Roden-Norg, Veenhuizen, Westervelde, boswachterij Gieten en het Witterveld e.o. De ligging van deze gebieden is weergegeven in Figuur 1.

Daarnaast zijn er nog enkele losse gegevens.

Helaas valt duidelijk op dat er van veel gebieden geen gegevens zijn binnen gekomen, terwijl bekend is dat er wel geteld is. Mogelijk dat volgend jaar, 1992, de coördinatie van de inventarisaties kan verbeteren.

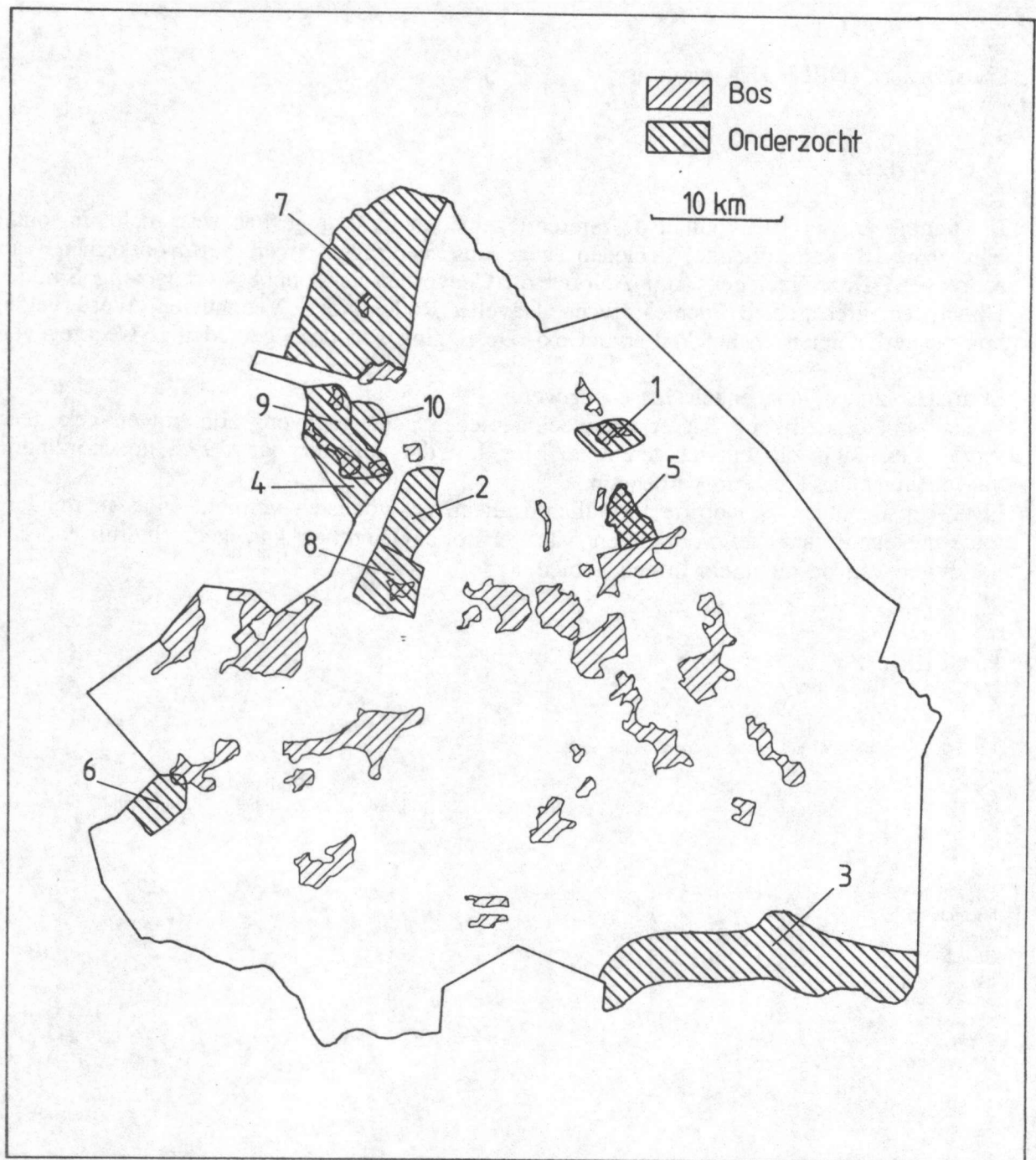
Over het algemeen zijn op de formulieren alleen nestvondsten vermeld en is in mindere mate gekeken naar het voorkomen van territoria. Hierdoor kan geen indruk worden verkregen van de dichtheid in een gebied.

Resultaten

Tabel 1. Overzicht van het aantal geconstateerde territoria

Gebied	Wespendief	Havik	Sperwer	Buizerd	Bruine Kiekendief	Torenvalk	Boomvalk
Boomvalk							
Anloo	-	3	1	2	-	2	-
Assen e.o.	-	5	3	6	-	2	-
Coev.-S'beek	-	1	2	4	-	30	-
Fochteloërv.	-	1	-	3	1	-	-
Gieten	1	3	3	6	-	-	-
Havelte	-	3	2	4	-	2	-
Roden-Norg	-	12	5	32	4	8	-
Smilde e.o.	-	1	1	6	1	2	-
Veenhuizen	1	10	5	10	1	2	1
Westervelde	-	2	-	2	-	2	-
Overige geb.	-	-	-	-	-	-	1
Totaal	2	41	22	75	7	51	2

Uit het overzicht blijkt dat met name Roden/Norg een goed roofvogelgebied is (of dat er op grote schaal goed is gezocht). Opvallend is verder het relatief grote aantal bruine kiekendieven dat is aangetroffen. Gezien het feit dat slechts een klein deel van Drenthe is geïnventariseerd, is zeven paren een goed resultaat. Voor komende jaren is het de moeite waard met name te letten op schaarse soorten, zoals boomvalk, wespendief, bruine en blauwe kiekendief en rode wouw. Van deze laatste soort is bekend geworden, dat er in de omgeving van Veenhuizen het gehele broedseizoen door één exemplaar is

Figuur 1. Ligging van in 1991 op roofvogels geïnventariseerde gebieden in Drenthe (met uitzondering van referentie- en aandachtsgebieden)

gezien. Blauwe kiekendieven worden niet-jaarlijks baltend waargenomen in het Bargerveen. De Boomvalk lijkt een steeds zeldzamere soort te worden. Anderzijds is het bekend, dat boomvalken een grote plaatstrouw aan de dag leggen en jaarlijks op dezelfde plekken te zien zijn. Het zou goed zijn deze plaatsen jaarlijks te bezoeken.

Opvallend is het grote aantal paren torenvalken in de omgeving van Coevorden-Schoonebeek. De lokale vogelwerkgroep "Tyto alba" heeft de laatste jaren ongeveer 50 nestkasten in dit gebied opgehangen. Blijkbaar was de behoefte aan geschikte nestgelegenheid groot. Het is echter onduidelijk hoe groot het broedsucces van de valken is geweest, aangezien niet alle kasten later in het seizoen nogmaals zijn bezocht. De geconstateerde legfels waren klein (med. Meijer, Coevorden). Uit Gieten werd een roepende ruigpootuil gemeld. Klaarblijkelijk behoort deze soort nog steeds tot onze avifauna.

Vervolg

Van alle territoria c.q. broedgevallen (n=187) zijn er 12 door mensenhand verstoord. In veel gevallen viel er slechts te gissen naar de oorzaak voor verstoring. In één geval werd de nestboom van een havik omgezaagd. Verder zijn er nesten uit de boom gestoten en is er één nest van een buizerd door dorpsjeugd vernield.

In totaal mislukten vijf haviks- en zeven buizerdnesten door moedwillig menselijk ingrijpen.

In het gebied Steenbergten werd opnieuw een deel van de broedsels verstoord, terwijl in Veenhuizen de situatie opzienbarend is verbeterd. Van de tien broedgevallen van de buizerd zijn 8 geslaagd, terwijl van de eveneens 10 broedgevallen van de havik in zes gevallen jongen zijn uitgevlogen. Dit is het beste succes sinds jaren in dit door vervolging geplaagde bosgebied!

In het overzicht van 1984 tot en met 1991 is de opgaande lijn duidelijk zichtbaar (tabel 2 en 3).

Tabel 2. Aantallen en broedsucces van de Havik in Veenhuizen over de periode 1984-91

Jaar	Aantal nesten	Aantal geslaagd	Percentage geslaagd
1984	6	2	33%
1985	4	2	50%
1986	8	1	13%
1987	9	0	0%
1988	9	2	22%
1989	8	2	25%
1990	8	4	50%
1991	10	6	60%

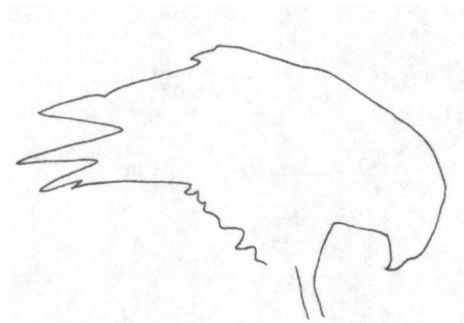
Tabel 3. Aantallen en broedsucces van de Buizerd in Veenhuizen over de periode 1984-91

Jaar	Aantal nesten	Aantal geslaagd	Percentage geslaagd
1984	7	4	-
1985	6	5	83%
1986	6	4	67%
1987	8	4	50%
1988	11	3	27%
1989	14	6	43%
1990	7	4	57%
1991	10	8	80%

In de omgeving van Anloo werd opgemerkt, dat de koudeinval in het voorjaar het broedresultaat mogelijk negatief beïnvloede. Buizerd en havik hebben hier in 1991 in het geheel geen jongen voortgebracht.

Vooruitblik naar 1992

Het slechte muizenjaar 1991 heeft zijn weerslag gehad op de broedselgrootte van muizenetende vogels (torenvalk, buizerd, kerkuil). Mogelijk zal 1992 weer een verbetering van het broedsucces te zien geven. Een andere wens voor 1992 is om Drenthe meer gebiedsdekkend te inventariseren. Een aantal belangrijke roofvogelgebieden zijn in dit overzicht over 1991 niet opgenomen omdat er geen gegevens ingestuurd zijn (Bargerveen, bosw. Ruinen, Gees, omgeving Nieuw-Balinge, etc.) Mogelijk zijn er nog vrijwilligers te vinden om een aantal gebieden, met name buiten de reservaten en boswachterijen, te inventariseren. Hierdoor zal het mogelijk zijn om in de komende jaren een vollediger overzicht te geven van de populaties van roofvogels in Drenthe.

Overijssel

AART KALMA

Inleiding

Evenals in Friesland, Groningen en Drenthe is in Overijssel in 1991 onderzoek gedaan naar vervolging, verspreiding en broedbiologie van roofvogels. Het is echter niet mogelijk om de onderzoeksresultaten hier te presenteren, omdat het merendeel van de onderzoeksgegevens nog niet is binnengekomen bij de Werkgroep Roofvogels Overijssel (WRO).

Alleen de uitkomsten van drie inventarisaties zijn bij het schrijven van dit verslag beschikbaar. Deze betreffen het bossencomplex Steenwijkerwold-Eese, een gebied in Twente dat grofweg ligt binnen de driehoek Hengelo- Enschede- Haaksbergen en Boswachterij Staphorst.

Een uitgebreid overzicht van de resultaten van het onderzoek in 1991 hoopt de WRO in de loop van dit jaar te doen verschijnen.

De verschijning van het rapport over de periode 1987-1990 is door omstandigheden uitgesteld. De WRO hoopt het voor het eind van dit jaar gereed te hebben.

Met ingang van volgend jaar wil de WRO jaarlijks een uitgebreid verslag van haar activiteiten publiceren in het jaarverslag van de WRNON. Dit is alleen mogelijk wanneer de inventarisatiegegevens direct na afloop van het broedseizoen worden ingestuurd.

Steenwijkerwold-Eese

Dit boscomplex is gelegen tegen de Friese en deels over de Drentse grens. Het bestaat uit gemengd bos met een vrij intensieve exploitatie, dat wordt afgewisseld door agrarisch cultuurland. De aantallen getelde en geschatte broedgevallen van roofvogels staan vermeld in tabel 1.

Tabel 1. Aantal getelde en geschatte territoria van roofvogels in Steenwijkerwold-Eese in 1991

Soort	Aantal geteld	Aantal geschat	Zekere broedgevallen
Wespendief	0	0	0
Havik	9	9	5
Sperwer	10	11-14	4
Buizerd	18-19	18-19	14
Torenvalk	3	3-5	0
Boomvalk	2	2-3	1

Van de territoria van de Havik bevonden zich er twee, van de Buizerd eveneens twee en van de Sperwer drie in het Drentse deel van het gebied. Alleen één van de buizerdparen in dit deel broedde succesvol.

Aan het begin van het broedseizoen bleek het aantal Haviken en in mindere mate het aantal Buizerds dat in het noordelijke deel van het gebied verbleef, lager te liggen dan in een dergelijk gebied verwacht kan worden.

Tijdens het broedseizoen werden onder een haviksnest in het Drentse deel van het gebied een dode manlijke Havik in jeugdkleed en een dood adult wijfje aangetroffen. Uit sectie bleek parathionvergiftiging (uitslag CDI). Enige tijd later werden in de buurt van een buizerdnest uit 1990 twee dode Buizerds gevonden, naast een met parathion geprepareerd konijn (uitslag CDI). Tijdens dorswerkzaamheden werden in de nazomer door loonwerkers dode roofvogels aangetroffen. Dat er in deze contreien meer roofvogels dan vermeld in bovengenoemde opsomming het loodje hebben gelegd, lijdt geen twijfel.

Hengelo-Enschede-Haaksbergen

Dit gebied is zeer gevarieerd. Het bestaat uit kleinere eenheden bosgebied die worden afgewisseld met landbouwgronden. In dit gebied is alleen de Havik geïnteriseerd.

Van de zeven vastgestelde broedgevallen vlogen er slechts in twee gevallen jongen uit: respectievelijk drie en één. In de andere gevallen werd het broedproces verstoord doordat de nestboom werd omgezaagd, het nestbos werd gedund of voor publiek opengesteld, door predatie van de eieren en door het doorschieten van het nest. Onder het doorgeschooten nest werden twee pullen aangetroffen. Bij de omgezaagde nestboom was dit niet het geval, mogelijk zijn de pullen hierbij meegenomen door de verstoorde.

Boswachterij Staphorst

Willem van Manen onderzocht, als medewerker van SOVON, in opdracht van Staatsbosbeheer de broedvogels van Boswachterij Staphorst. Daarbij werd aandacht besteed aan de aantallen, verspreiding en broedbiologie van roofvogels. Hieronder volgt de integrale weergave van het verslag dat hij naar aanleiding hiervan schreef.

Roofvogels in Boswachterij Staphorst 1991

WILLEM VAN MANEN

Gebied

Boswachterij Staphorst ligt in het noorden van Overijssel aan de grens met Drenthe ter hoogte van De Wijk. De boswachterij is grotendeels omgeven door graslandgebieden. Boswachterij Staphorst heeft een oppervlakte van 935 ha. Het grootste deel bestaat uit bos (80%). Natuurterreinen beslaan 10% van de oppervlakte, recreatieterrein 2% en wegen, terreinen in erfpacht, graslanden en bebouwing tezamen 8%. Het merendeel (80%) van het bos wordt gevormd door productienaaldbos, aangeplant vanaf de jaren dertig.

Werkwijze

In de periode maart t/m mei werden vier integrale bezoeken gebracht. In augustus werden van de Wespendif aanvullende gegevens verzameld. Waarnemingen van roofvogels, plukresten, nesten en poep werden ingetekent op 1:10.000 kaarten. In territoria werd intensief naar nesten gezocht. In enkele gevallen werd de legselgrootte bepaald. Jacob Mussche en L. Blaauw voorzagen de meeste jonge roofvogels van een ring.

Resultaten

De resultaten worden per soort besproken, daarna volgt wordt ingegaan op de nestplaatskeuze van de bosbewonende soorten die zelf een nest bouwen.

Wespendief (2 paar)

Op beschamend eenvoudige wijze werden in Boswachterij Staphorst twee nesten gevonden.

Het eerste nest naar aanleiding van een ratelend mannetje op 30 mei dat, toen ik te dicht naderde, wegvloog bij een oud nest in een douglas. Op 29 juni, bij een nestcontrole bleek het nest niet verder opgebouwd. Jacob Mussche ontdekte tot onze grote vreugde een ander, goed verstopt nest eveneens in een douglas op ongeveer 70 m van het vorige. Dit nest bleek volledig uitgebouwd met verse douglastakken maar bevatte geen eieren. Op 13 juli controleerde Jacob het nest nog eens. Tot zijn stomme verbazing flapte er, terwijl hij rondschoimde onder het nest, een Wespendif vanaf. Een lange klim naar het nest dat zich op 17 m hoogte bevond, leverde wederom geen eieren op. Op 1 augustus werden enkele verse ruiveren onder het nest aangetroffen.

Voor het tweede nest werden op 29 mei de eerste aanwijzingen opgedaan. Een volwassen vrouwtje Wespendif cirkelde laag in de buurt van een geschikt douglasperceel in noordwestelijke richting. Op zichzelf kan aan zo'n waarneming niet al te veel waarde worden gehecht. Ik doorkruiste het douglasvak waar ik een ruipen vond van een Havik. Een haviksterritorium was in de buurt reeds bekend, een nest echter nog

niet gevonden. Aangezien het douglasvak nog niet was doorzocht nam ik de gelegenheid te baat. Afgezien van het haviksnest vond ik een goed geconserveerde wespensdiefstaartveer van het vorige jaar. Ook vond ik een oud nest in een douglas dat verdacht veel leek op een oud nest van een Wespensdief. Een vers twijgje op de rand gaf hoop. De dag erop vond ik twee vakken verder het eerstbeschreven nest en besloot toch maar tot één territorium. Op 1 augustus echter, zag ik samen met Henk Nijmeijer tijdens een middagpauze bij de Vier Bergen twee Wespensdieven opstijgen in de buurt van het vak met de oude ruipen. Toch weer hoopvol besloten we het nest te gaan controleren. Onderweg vonden we in hetzelfde perceel een nieuw nest, ongeveer 30 cm van de stam op 17 m hoogte in een douglas. Dit moest een wespensdiefnest zijn, zo te zien ook zonder jongen. Op 17 augustus beklom Rob Bijlsma, tussen stortbuiën door, de nestboom. Het nest bleek leeg, eieren hadden er waarschijnlijk niet ingelegd. Het bleek bijna uitsluitend gebouwd van verse douglaskakken. Onder het nest lag een verse handpen van een volwassen Wespensdief.

De twee nesten hadden een onderlinge afstand van 780 m en waren gesitueerd in bijna identieke douglaspercelen uit respectievelijk 1937 en 1936.

Havik (8 paar)

Broedbiologische gegevens van Haviken in Boswachterij Staphorst zijn weergegeven in tabel 1.

Tabel 1. Broedbiologische gegevens van de Havik in Boswachterij Staphorst

Nummer	Leeftijd		Nest	Uitgevlogen		Boomsoort	Hoogte (m)	Leeftijd Opstand	Nest Afstand
	Man	Vrouw		Ei	Jongen				
1	?	ad	+	+	0	Lariks	14	38	1050
2	ad	ad	+	+	4	Lariks	14	56	1175
3	juv	juv	+	0	0	Douglas	12	55	1050
4	ad	ad	+	+	3	Lariks	12	54	1200
5	ad	ad	+	+	1	Douglas	8	52	700
6	ad	juv	+	+	3	Lariks	13	49	700
7	ad	ad	+	+	2	Douglas	14	55	1150
8	ad	ad	+	3	3	Douglas	13	54	1150

De acht paren zorgen voor een dichtheid van 0,8 territoria per 100 hectare. Deze dichtheid komt overeen met goed bezette boswachterijen in Drenthe (archief Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland). De gemiddelde nestafstand bedroeg 1022 m, variërend van 700 tot 1200 m. Met uitzondering van de twee paren in de oostelijke uitloper zijn de territoria regelmatig verspreid over de boswachterij.

Bij de oudervogels waren zes van de zeven mannetjes adult, bij de vrouwtjes zes van de acht. Dit aandeel adulte vogels (80%) is betrekkelijk normaal in geval van een stabiele populatie. Bijlsma (1989) noemt 85 % normaal voor gebieden zonder vervolging en een stabiele populatie. Frappant is dat het enige paar waarvan beide vogels in juveniel kleeft waren, een territorium in het centrum van de boswachterij bezette. Alle andere territoria waren dicht bij de bosrand gevestigd. Naast de broedpopulatie werd langs de zuidostrand van de boswachterij meermalen een solitair juveniel mannetje waargenomen. Van dit mannetje werden in enkele vakken poep en ruiveren gevonden; territoriaal gedrag in de vorm van roepen of cirkelen werd niet vastgesteld.

Alle territoriale paren bezetten een nest. Alleen het juveniele paar produceerde geen eieren. Zes van de zeven nesten met eieren resulteerden in een nest met jongen. Voor

het mislukken van het nest in vak 1 kon geen oorzaak worden gevonden. Het gemiddeld aantal jongen per succesvol broedgeval bedroeg 2,7. Betrokken op de succesvolle en de niet-succesvolle paren, werden per territorium gemiddeld 2,0 jongen geproduceerd. Gedurende de inventarisatieperiode werden systematisch prooigegevens genoteerd. In totaal werden 117 prooien verzameld, verdeeld over 22 soorten (tabel 2).

Tabel 2. Voedselgegevens van de Havik in Boswachterij Staphorst 1991.

Soort	Aantal	Soort	Aantal	Soort	Aantal
Sperwer	1	Grote Bonte Specht	3	Zwarte Kraai	11
Kievit	1	Merel	4	Spreeuw	2
Kokmeeuw	4	Kramsvogel	7	Konijn	8
Stormmeeuw	1	Zanglijster	1	Eekhoorn	2
Postduif	20	Koperwiek	3	Boereneend	1
Holenduif	4	Vlaamse Gaai	5	Parelhoe	1
Houtduif	34	Ekster	3	Kip	2
Turkse Tortel	1				

Houtduif en Postduif voorzien voor bijna de helft in de behoefte. Ook Zwarte Kraai en Konijn zijn in Boswachterij Staphorst belangrijke componenten in de voedselvoorziening. Houtduif en Zwarte Kraai werden vooral gevonden in het vroege voorjaar (begin maart), Postduif en Konijn met name later in het seizoen.

Sperwer (15 paar)

De dichtheid van de Sperwer in Boswachterij Staphorst was in 1991 hoog: 1,6/100 ha. In het algemeen waren de territoria regelmatig over de boswachterij verspreid. Uitzondering hierop vormt het westelijk deel van de oostelijke helft. Hier bevindt zich een cluster van vier nesten met onderlinge afstanden van niet meer dan 500. Voor het overige onderhielden de Sperwers onderlinge afstanden van ongeveer 800 meter.

Van 18 oudervogels kon de leeftijd worden vastgesteld. Van de zeven mannetjes waren er vijf adult, van de elf vrouwtjes acht. Deze leeftijdsverhouding wijkt niet af van wat elders in Noord-Nederland wordt vastgesteld (WRNON 1990).

In tien territoria werd een nest gevonden. Over het opvoeren van territoria zonder nest (terwijl er wél is gezocht) bestaat enige discussie. Sommigen denken dat er zonder nestvondst geen sprake is van een territorium, anderen menen dat bij voldoende andere aanwijzingen van een territorium kan worden gesproken. In Boswachterij Staphorst werden roepende exemplaren, vergezeld van concentraties schijt en plukresten in geschikte bospercelen (n=3), en opvallend veel waarnemingen van Sperwers op plaatsen met nesten uit voorgaande jaren (2) opgevoerd. In één van deze gevallen werd het perceel met de oude nesten gedund in de nestbouwfase. Mogelijk hebben de Sperwers zich hierdoor laten ontmoedigen. Op een aantal plekken werden schijtplaatsen en enkele plukresten gevonden, in andere percelen een enkele ruiveer van een juveniele vogel. Deze waarnemingen werden niet als territorium geïnterpreteerd.

Tabel 3. Broedbiologische gegevens van de Sperwer in Boswachterij Staphorst 1991

Nummer	Leeftijd		Nest	Uitgevlogen		Boomsoort	Hoogte (m)	Leeftijd Opstand	Nest Afstand
	Man	Vrouw		Ei	Jongen				
1	ad	ad	+	5	3	Douglas	6	32	800
2	?	ad	+	+	6	Fijnspar	7	56	800
3	?	ad	-	-	0	-			800
4	ad	ad	+	5	3	Fijnspar	10	54	475
5	?	?	-	-	0	-			800
6	ad	juv	+	4	0	Fijnspar	12	56	800
7	ad	ad	+	4	0	Fijnspar	9	54	475
8	juv	ad	+	5	2	Douglas	8	27	550
9	juv	juv	+	2	2	Grove den	6	27	875
10	?	ad	+	5	0	Grove den	6	21	875
11	?	juv	+	+	0	Douglas	9	25	425
12	ad	?	-	-	0	-			800
13	?	ad	+	0	0	Fijnspar	5	29	1650
14	?	?	-	-	0				875
15	?	?	-	-	0	-			425

In de tien nesten werden in negen gevallen eieren geconstateerd, gemiddeld 4,3 (n=7). In slechts vijf nesten konden jongen worden geringd, twee nesten brachten het niet verder dan de eifase, de twee overige nesten werden in de jongenfase geledigd. Bij de twee nesten die in de eifase mislukten, vond reeds tijdens de eileg predatie plaats. Bij de andere paren werd dit verschijnsel niet opgemerkt.

Het gemiddeld aantal uitgevlogen jongen per succesvol nest bedroeg 3,2. Vanwege het lage aandeel succesvolle broedgevallen (33%) werd per territorium niet meer dan 1,1 jong geproduceerd.

Er werden 130 prooien verzameld, verdeeld over 30 soorten. De aantallen zijn gepresenteerd in tabel 4.

Tabel 4. Voedselgegevens van de Sperwer in Boswachterij Staphorst 1991.

Soort	Aantal	Soort	Aantal	Soort	Aantal
Houtsnip	1	Koperwiek	2	Huisemus	9
Grote Bonte Specht	1	Goudhaan	1	Ringmus	8
Veldleeuwerik	1	Phylloscopus spec.	5	Vink	16
Boerenwaluw	1	Bonte Vliegenvanger	4	Keep	2
Boompieper	4	Kuifmees	1	Sijs	2
Winterkoning	1	Zwarte Mees	4	Barmsijs	1
Roodborst	8	Pimpelmees	5	Kruisbek	1
Merel	9	Koolmees	14	Goudvink	1
Kramsvogel	6	Vlaamse Gaai	1	Konijn	2
Zanglijster	9	Spreeuw	8	Rosse Woelmuis	2

Vink, Koolmees, mussen en lijsters vormen de bulk van het sperwervoedsel. Verwacht was, door het enorme aantal nestkasten in de boswachterij, dat nestkastbroeders (Bonte Vliegenvanger, Zwarte Mees, Pimpelmees en Koolmees) een groot deel van het voedsel zouden uitmaken. Dit bleek te kloppen (21%). In Boswachterij Westerwolde bedroeg het aantal holenbroeders in 1991 over dezelfde periode 14% (n=63), in Boswachterij Dwingeloo 20% (n=162) en in Boswachterij Hooghalen 11% (n=211). Alleen het cijfer van Boswachterij Dwingeloo komt in de buurt van Boswachterij Staphorst. Daarbij moet worden opgemerkt dat Boswachterij Dwingeloo ouder is, meer loofhout bevat en zodoende meer natuurlijke nestgelegenheid te bieden heeft dan Boswachterij Staphorst. Zou deze 10% extra voedselaanbod de reden zijn dat er in Boswachterij Staphorst zoveel Sperwers broeden?

Buizerd (16 paar)

Tabel 5. Broedbiologische gegevens van de Buizerd in Boswachterij Staphorst 1991

Nummer	Leeftijd		Nest	Uitgevlogen		Boomsoort	Hoogte (m)	Leeftijd Opstand	Nest Afstand
	Man	Vrouw		Ei	Jongen				
1	ad	ad	+	+	2	Fijnspar	16	56	850
2	ad	juv	+	+	3	Douglas	12	47	625
3	ad	ad	+	+	1	Lariks	11	56	750
4	ad	ad	+	2	1	Fijnspar	9	54	450
5	ad	ad	+	?	0	Lariks	12	54	450
6	?	ad	+	+	2	Fijnspar	15	53	625
7	ad	ad	-	?	0	-	-	-	700
8	ad	ad	+	+	1	Fijnspar	11	54	625
9	ad	juv	-	?	0	-	-	-	800
10	ad	ad	+	+	3	Lariks	14	49	925
11	ad	ad	+	2	2	Fijnspar	11	50	625
12	?	?	+	+	2	Fijnspar	10	55	750
13	ad	ad	+	+	3	Grove den	13	76	750
14	ad	ad	+	+	2	Douglas	16	54	575
15	ad	ad	+	+	+	Fijnspar	?	55	750
16	ad	ad	+	+	1	Cors. den	11	53	700
17	ad	ad	+	+	2	Grove den	14	74	575
18	ad	ad	+	+	2	Grove den	12	64	725

De dichtheid van de Buizerd was in Boswachterij Staphorst hoog. De twee territoria direct buiten de boswachterij ingecalculeerd, werden er 18 territoria vastgesteld, resulterend in een dichtheid van 1,9/ 100 ha. In goede jaren (zoals 1990) werd deze dichtheid in vergelijkbare boswachterijen in Drenthe gevonden (WRNON 1990).

Bij 16 van de 18 paren kon worden vastgesteld of de oudervogels in adult dan wel in juveniel kleed waren. Alle mannetjes waren adult, twee van de vrouwtjes waren juveniel (tabel 5). Hieruit kan worden geconcludeerd dat er in Boswachterij Staphorst waarschijnlijk sprake is van een trage turn-over van territoriale vogels, en dat er geen sprake is van roofvogelvervolgning.

De broedresultaten beamen deze conclusie: In 88 % van de territoria werden nesten gevonden waarin, op hooguit één uitzondering na, eieren werden gelegd. Tijdens het broeden werd bij de Staphorstse Buizerds iets merkwaardigs opgemerkt. Elders in Nederland plegen Buizerds bij benadering van het nest in de eifase van het nest te vliegen voordat de waarnemer de nestboom heeft bereikt. Een enkeling blijft zitten totdat er tegen de nestboom wordt geklopt (deze uitspraak wordt gedaan op basis van talloze nestcontroles door auteur en anderen die hierover werden aangesproken). In Boswachterij Staphorst bleven vrijwel alle gecontroleerde Buizerds zitten totdat (vaak langdurig) op de nestboom was geklopt. Wanneer ze uiteindelijk afvlogen, landde een deel van de vogels op een tak in een naburige boom en ging daar zitten alarmeren. Dit wespendifachtige gedrag impliceerde dat de Buizerds zelden begonnen te alarmeren wanneer de waarnemer door het nestbos liep, waardoor moeilijk zichtbare nesten meer dan gewoonlijk pas in de jongenfase werden ontdekt.

Gelukkig brachten bijna alle buizerdparen jongen groot, zodat weinig nesten werden gemist: van alle nesten waarin met zekerheid eieren werden gelegd, vlogen jongen uit. Het aantal jongen per nest varieerde van één tot drie, het gemiddeld aantal jongen per succesvol nest bedroeg 1,9. Het aantal jongen per vastgesteld paar komt daarmee op 1,6. Nu is 1,9 jong per succesvol broedgeval niet veel, maar door het grote aandeel succesvolle paren is het aantal uitgevlogen jongen per territorium hoog in verhouding tot vergelijkbare boswachterijen in Drenthe (archief WRNON).

Dat de Buizerd zo succesvol is in Boswachterij Staphorst, is waarschijnlijk te danken aan het ontbreken van roofvogelvervolging en aan een goede voedselsituatie in het omliggende gebied. Het agrarisch cultuurland rond de boswachterij bestaat voor een overgroot deel uit grasland. Aanzienlijke delen hiervan leken niet al te intensief gebruikt waardoor het goed mogelijk is dat er sprake is van een groot veldmuizenaanbod. Op de nesten werd een aanzienlijk aantal jonge konijnen gevonden (med. Jacob Mussche). Wellicht is het konijn talrijk in de boswachterij en vormt het in de broedtijd een belangrijke voedselbron voor de Buizerd.

Tot mijn vreugde kon ik op 30 mei een kleine bijdrage leveren aan het goede broedsucces: Toen ik een perceel fijnspar betrad begonnen al van verre twee Buizerds te alarmeren. Verheugd, omdat ik hier nog geen nest had gevonden, begon ik te zoeken. Plotseling stuitte mijn oog op iets wits, dat fel afstak tegen de donkere bosbodem. Naderbijgekomen bleek het een klomp dons te zijn, bestaande uit twee jonge Buizerds. De jongen lagen pal onder de nestboom, omringd door poep, enkele verse takken en de resten van een jong konijn. Klaarblijkelijk hadden de ouders hun broedzorg aan de voet van de nestboom voortgezet. Eén van de jongen was ernstig verzwakt, het andere keek nog vief uit zijn oogjes. In de rugzak heb ik ze naar boven gebracht. Nadat het scheefgezakke nest in horizontale positie was teruggebracht, stopte ik het verzwakte jong vol met konijn. Volgens de ringgegevens van Jacob Mussche hebben beide jongen het avontuur overleefd.

Torenavalk (2 paar)

Aan de oostzijde van de boswachterij werd meermalen een exemplaar waargenomen, jagend boven een heideveldje of opgejaagd uit een boom aan de rand van de boswachterij. Hoewel zich meerdere geschikte nesten van Zwarte kraai in een rij douglassen aan de noordrand van het oostelijke puntje bevonden, kon op geen daarvan het broeden van de Torenavalk worden vastgesteld.

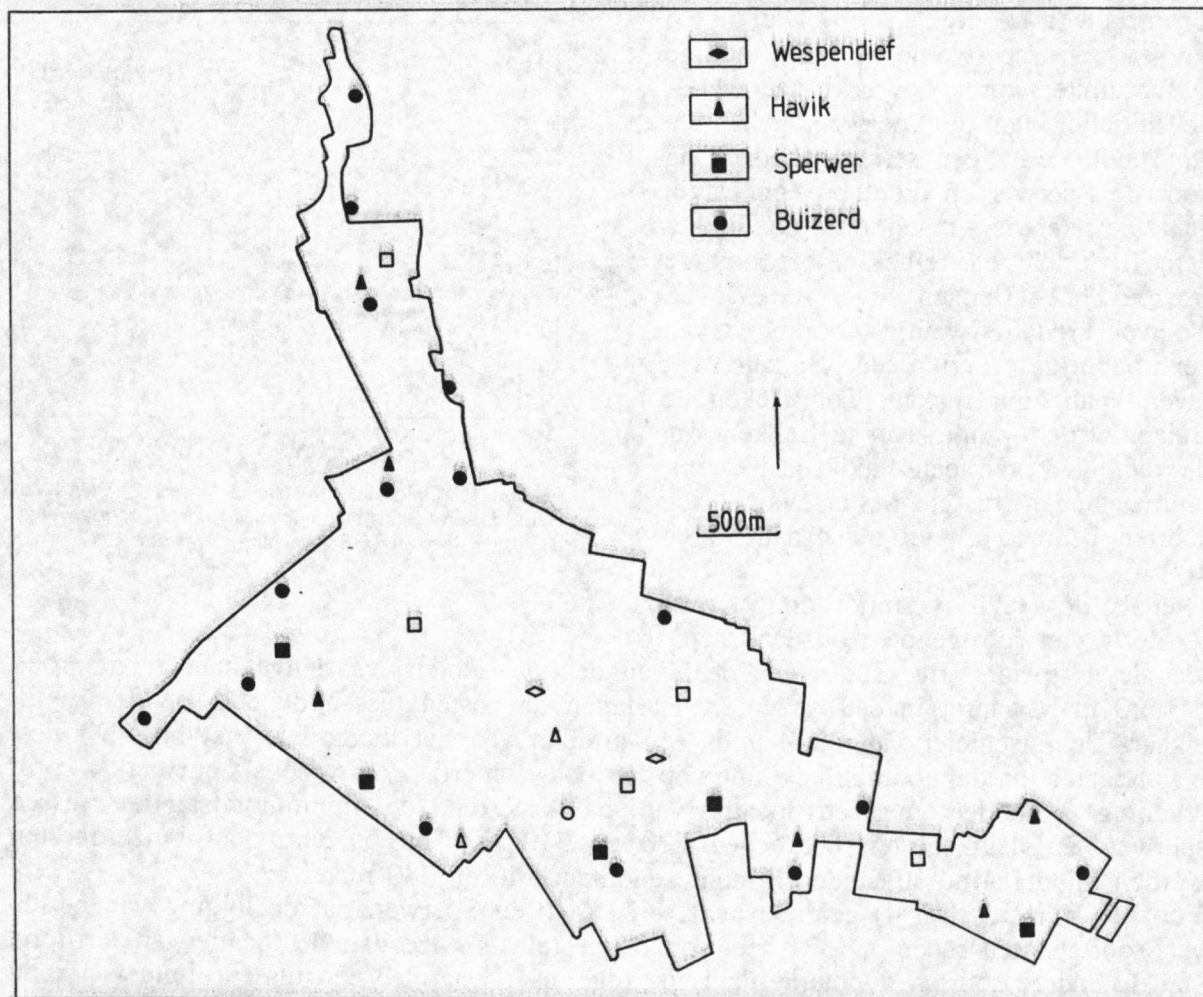
Het tweede paar frequenteerde het heideveld "De Vier Bergen". Omdat niet al te regelmatig slechts één vogel werd gezien, rees het vermoeden dat het om een solitair exemplaar ging dat ook buiten de boswachterij fourageerde. Op 1 augustus zaten echter verspreid in de vliegdenen op De Vier Bergen minimaal vijf bedelende jonge Torenavalken, vergezeld door de ouders. Het nest werd niet gevonden.

Nestplaatskeuze bij roofvogels

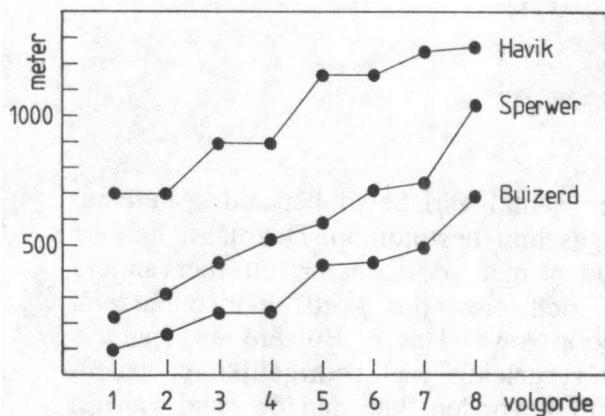
Spreiding van territoria

De nestplaatskeuze van roofvogels wordt door een aantal variabelen bepaald. Allereerst door de aanwezigheid van voldoende voedsel en geschikt nestbiotoop. Daarnaast hebben ze, vanwege territoriaal gedrag, rekening te houden met soortgenoten en met andere soorten roofvogels. Boswachterij Staphorst leent zich bijzonder goed voor onderzoek hieromtrent. Vrijwel overal is geschikt nestbos voor zowel Havik, Buizerd en Sperwer aanwezig. Van alle soorten is de dichtheid hoog vergeleken met soortgelijke gebieden. Omdat van elke soort een groot aantal nesten werd gevonden, kan aan de hand van de afstanden tussen de nesten worden aangetoond hoe de verspreiding van roofvogels tot stand kwam.

Figuur 1 laat zien hoe de roofvogelnesten zijn verspreid over het gebied. Niet alleen binnen een soort zorgen de paren voor de nodige onderlinge afstand, ook paren van verschillende soorten nemen een zekere tussenruimte in acht. In de figuren 2, 3 en 4 is per soort de nestafstand tot nesten van de eigen soort en de twee andere soorten weergegeven.

Figuur 1. Verspreiding van bezette roofvogelnesten in Boswachterij Staphorst 1991. Zwarte symbolen staan voor een succesvol broedgeval, open symbolen voor een mislukt.

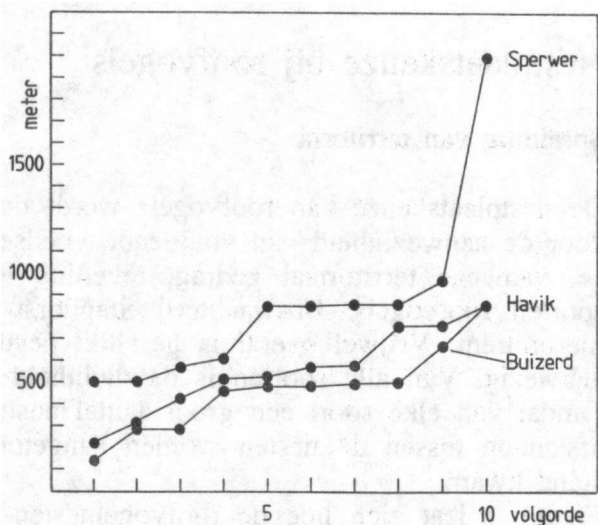
Figuur 2. Oplopende afstanden tussen nesten van Haviken en dichtstbijzijnde nesten van soortgenoten, Sperwer en Buizerd in Boswachterij Staphorst 1991

Uit figuur 2 wordt duidelijk dat Haviken bij de nestplaatskeuze voornamelijk rekening houden met de ligging van territoria van de eigen soort. Dat tussen haviks- en sperwernesten de nodige tussenruimte wordt bewaard zal eerder op initiatief van de Sperwers gebeuren. De Havik vormt een serieuze bedreiging voor de Sperwer en dicht bij een Havik gaan nestelen is vragen om moeilijkheden. In kracht en felheid moet ook de Buizerd het afleggen tegen de Havik. Hoewel predatie weinig voorkomt, kan een naburige Havik een Buizerd het leven knap zuur maken. Toch leken de Buizerds zich weinig aan te trekken van de nabijheid van een haviksnest. Minimumafstanden tussen nesten van beide soorten bedroegen niet meer dan 95 en 160 m.

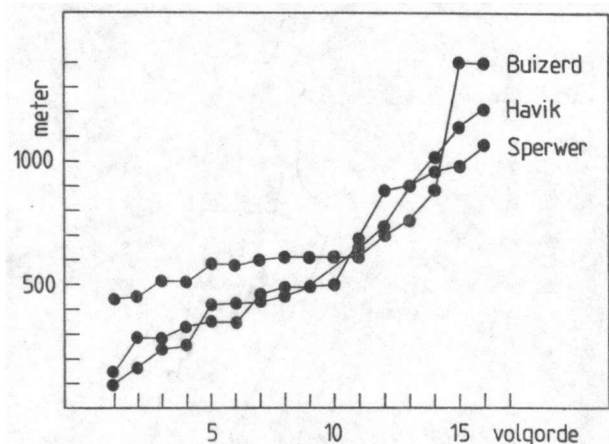
Evenals de Havik vermijdt de Sperwer territoria van soortgenoten bij de keuze

van de nestplaats (fig. 3). In een deel van de boswachterij werden afstanden van rond de 500 m bewaard, in een andere delen lagen de nesten tussen de 800 en 900 m uit elkaar. De uitschieter van 2000 m is een artefact van het model van het bos. Dit nest bevond zich in de noordelijke punt van de boswachterij. Zoals reeds opgemerkt wordt rekening gehouden met de locatie van haviksnesten, de minimumafstanden tussen sperwer- en haviksnesten bedroegen 220 en 310 m. Ten opzichte van buizerdnesten werden minder grote afstanden in acht genomen: 140 en 280 meter.

Voor de Buizerd (fig. 4) geldt, evenals bij Havik en Sperwer, dat de ligging van nesten van soortgenoten meer invloed heeft op de nestplaatskeuze dan de locatie van territoria van de andere soorten. Opmerkelijk is de regelmaat waarmee een tussenruimte van rond de 500 m voorkomt. Zowel Sperwer als Havik, beide soorten die in staat zijn om het een Buizerd lastig te maken, werden niet systematisch vermeden.

Figuur 3. Oplopende afstanden tussen nesten van Sperwers en dichtstbijzijnde nesten van soortgenoten, Havik en Buizerd in Boswachterij Staphorst 1991

Figuur 4. Oplopende afstanden tussen nesten van Buizerds en dichtstbijzijnde nesten van soortgenoten, Havik en Sperwer in Boswachterij Staphorst 1991

Boskeuze

Niet alleen de ligging van omringende roofvogelterritoria is van belang bij de keuze van nestplaats van roofvogels, ook het bos ter plaatse moet geschikt zijn om een nest in te bouwen. Het moet voldoende rustig zijn, er moet een geschikte nestboom aanwezig zijn, de ene soort heeft dekking nodig, de andere soort openheid om tussen de bomen door te kunnen vliegen. Per boomsoort wordt hieronder de geschiktheid voor roofvogels in de verschillende groeistadia besproken. Alleen de boomsoorten waarin roofvogelnesten werden aangetroffen, worden behandeld. Bovendien is bos jonger dan 20 jaar bij de berekeningen buiten beschouwing gelaten omdat hierin geen roofvogels broedend werden vastgesteld. Tabel 6 geeft een overzicht van het bosaanbod binnen het aangegeven kader. Precieze gegevens over opstanden waarin werd gebroed zijn per soort te vinden in de tabellen 1, 3 en 5.

Tabel 6. Aandeel van verschillende boomsoorten in voor roofvogels geschikt bos (op basis van gebruik) en procentuele bezetting door roofvogels in Boswachterij Staphorst 1991

Boomsoort	%	Wesp	Havi	Sper	Buiz	Totaal
Grove den	24	0	0	20	19	14
Cors. den	9	0	0	0	6	3
Douglas	8	100	50	30	19	33
Lariks	32	0	50	0	19	19
Fijnspar	28	0	0	50	38	31

Grove den

In grove den van 21-30 jaar oud werden twee sperwernesten gevonden. Het bos heeft op deze leeftijd circa twee dunningen ondergaan en is dan nog vrij dicht. Door de geringe lichtval op de bodem is er weinig plantengroei en op de stobbes van gevelde bomen kunnen de prooien worden geplukt. Tussen 30 en 60 jaar zijn de gunstige voorwaarden voor Sperwers verdwenen, het bos is dan echter nog niet aantrekkelijk voor grotere roofvogels als Buizerd en Havik. Na ongeveer het zestigste levensjaar is dat wel het geval. Op die leeftijd ontwikkelen grove dennen een kroon waarin vooral Buizerds graag hun nest bouwen. Ondanks een gering aanbod van grove den in deze leeftijd, werden er drie buizerdnesten in gevonden.

In zijn algemeenheid was de grove den in Boswachterij Staphorst weinig in trek: in de geschikte leeftijd maakt het 24% van de oppervlakte uit terwijl 14% van de roofvogelnesten was gebouwd in grove den.

Corsicaanse den

Voor Corsicaanse den geldt in grote lijnen hetzelfde als voor grove den, zij het dat het gebruik van Corsicaanse dennen als nestboom door roofvogels in de regel minder in zwang is. Dit is voorstelbaar wanneer bedacht wordt dat de takken van Corsicaanse dennen na afsterven snel zwak en verrot zijn, dus allerminst geschikt om een nest te dragen. Ook heeft de Corsicaanse den op hogere leeftijd geen neiging tot het vormen van een warrige kroon. Eén nest van een buizerd werd gevonden in een Corsicaanse den van 53 jaar oud. Het percentage roofvogels dat in deze boomsoort broedde komt hiermee op 3%, het aanbod Corsicaanse dennen in de geschikte leeftijd bedroeg 9%.

Douglas

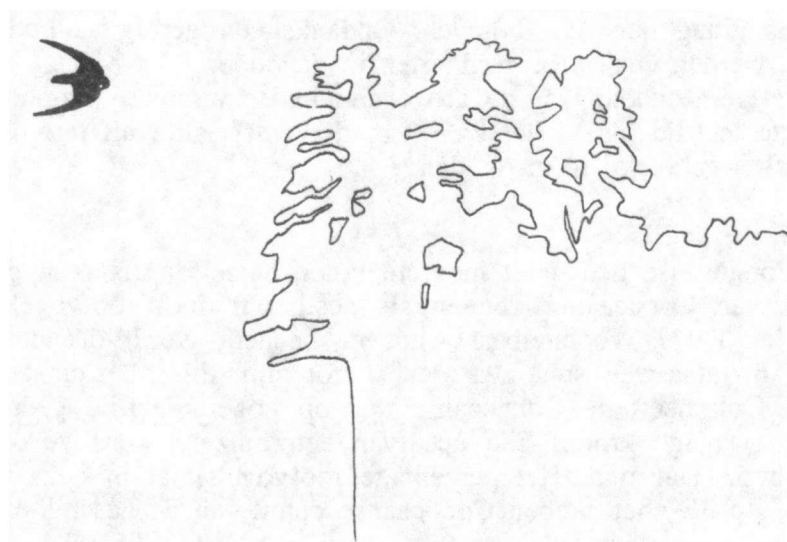
Tussen 20 en 30 jaar oud wordt douglas geschikt voor Sperwers. In deze leeftijd werden in douglas twee sperwernesten gevonden. Het bos blijft doorgaans geschikt voor Sperwers, maar wanneer er Haviken op de loer liggen gebeurt het niet zelden dat Sperwers uit douglas worden verdreven. In Boswachterij Staphorst werden in douglas vanaf ongeveer 50 jaar Haviksnesten gevonden. Waarschijnlijk zou dit eerder het geval zijn geweest wanneer er meer douglas tussen 40 en 50 jaar voorhanden was. Zo rond deze leeftijd gaan ook Wespendif en Buizerd in douglas broeden. De Wespendif vertoont zelfs een disproportioneel grote voorkeur voor Douglas (en niet alleen in Boswachterij Staphorst). Over het geheel genomen bleek douglas de meest uitverkoren boomsoort: in de geschikte leeftijd beslaat het 8% van de oppervlakte terwijl maar liefst 33% van de roofvogels er zijn nest in bouwde. Waarschijnlijk hangt dit feit samen met voldoende vliegruimte tussen de stammen en tegelijkertijd veel dekking en sterke takken in de top.

Lariks

In gebieden met weinig Haviken, broeden niet zelden Sperwers in lariks van 20 tot 30 jaar oud. In Staphorst schuimen veel Haviken rond zodat deze fase door Sperwers onbenut blijft. Al snel echter, tussen 30 en 40 jaar, wordt lariks geschikt voor Buizerd en Havik. Hoewel Lariks in andere boswachterijen een prominente horstboom voor beide soorten is, broedde in Boswachterij Staphorst 19% van de roofvogels in Lariks. In vergelijking tot de beschikbare oppervlakte (32%) is dat weinig.

Fijnspar

In de boswachterij werd door een roofvogel éénmaal in fijnspar jonger dan 50 jaar gebroed. Het betrof een Sperwer in een 29-jarig perceel. De rest, zes Buizerds en vier Sperwers broedden in fijnspar tussen 50 en 60 jaar oud. Jonger bos is veelal erg dicht, met weinig vliegruimte tussen de bomen. Niet zo sterk als bij de douglas waren roofvogels oververtegenwoordigd in fijnspar: 31% van de nesten tegen 28% van de oppervlakte.

Dode roofvogels in 1991

JAN SCHIPPERLIJN, M.M.V. HANS HOLTERMAN

Inleiding

In dit verslag wordt een overzicht gegeven van de (illegale) vervolging van roofvogels in 1991 in het werkgebied van de Stichting Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost Nederland (WRNON.). Alle meldingen die tot nu toe (20 februari 1992) bij de werkgroep over het verslagjaar 1991 zijn binnengekomen, zijn erin opgenomen. Voor het opstellen van dit verslag is gebruik gemaakt van een drietal bronnen, te weten:

- een overzicht van aan het Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI) te Lelystad gezonden dode dieren (bijlage 3)
- een overzicht van de door het Milieubureau van de Politie Drenthe verzamelde lijst van verstrekte C-2 vergunningen in Drenthe
- een overzicht van rechtstreeks bij de werkgroep gemelde incidenten waarbij roofvogels waren betrokken (bijlage 4).

Doordat uitsluitend van deze bronnen gebruikt is gemaakt, geeft het verslag een onvolledig beeld van de vervolging in Noord Nederland. Voor de provincies Groningen, Friesland en Overijssel zijn vrijwel uitsluitend die gevallen bekend die voor onderzoek naar het CDI werden gestuurd. Voor de provincie Drenthe zijn gegevens van de politie beschikbaar, maar deze zijn over het jaar 1991 nog niet volledig. Het CDI heeft ten gevolge van het grote aantal ingestuurde roofvogels een achterstand bij het onderzoek opgelopen. Een gevolg hiervan is dat nog niet alle resultaten van dit onderzoek over in 1991 ingestuurde roofvogels bekend zijn. In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van het aantal doodgevonden en aan het CDI voor onderzoek ingestuurde vogels in het werkgebied van de WRNON, gerangschikt naar doodsoorzaak. De tabel wijkt qua opzet enigszins af van vergelijkbare tabellen in vorige overzichten; alleen de CDI-inzendingen zijn erin verwerkt.

Tabel 1. Bij het CDI voor onderzoek ingestuurde dode vogels uit het werkgebied van de WRNON, gerangschikt naar doodsoorzaak over het jaar 1991

Soort	Para- thion	Aldi- carb	Ander vergif	Afschot	Onbekend ****	Nog in onderzoek	Totaal
Buizerd	34	2	-	2	17	8	63
Havik	5	1	-	3	4	-	13
Rode Wouw	2	-	-	-	-	1	3
Blauwe Kiekendief	-	-	-	-	1	-	1
Bruine Kiekendief	-	-	-	-	1	-	1
Aas (divers)	8	4	1*	-	6	1	20
Kerkuil	-	-	1**	-	-	-	1
Meeuw	1	-	-	-	-	-	1
Eend	1	-	-	-	-	-	1
Spreeuw	1	-	-	-	-	-	1
Sperwer	-	-	-	-	1	-	1
Torenvalk	-	-	-	-	4	-	4
Ransuil	-	-	-	-	1	1	2
Totaal	49	7	2	5	38	11	112

* = fosfor ** = bromadiolon **** = Onder het hoofd "onbekend" zijn alle overige doodsoorzaken gerangschikt, dus ziekte, trauma, etc.

Bespreking

Bij de 112 in tabel 1 opgenomen gevallen (bijna uitsluitend betrekking hebbend op grote dagroofvogels en aas) was er 63 keer (56,3%) sprake van vergif of afschot. In 1990 was dat percentage 39,7. Voor de grote dagroofvogels zijn de cijfers schokkender. Er werden in 1991 in totaal 89 van deze vogels naar het CDI gstuurd; 10 daarvan zijn in onderzoek. Maar liefst 50 exemplaren blijken door onwettig menselijk ingrijpen om het leven te zijn gekomen; een percentage van 56,2. In 1990 werden 31 grote dagroofvogels opgestuurd; daarvan waren 17 (54,8%) vergiftigd. Mag dan procentueel geen grote afwijking lijken te zijn ontstaan, opvallend is wel de grote toename van het aantal ingestuurde vogels (31 in 1990 ten opzichte van 89 in 1991; er werden dus bijna drie maal zoveel grote dagroofvogels ingestuurd en bijna drie maal zoveel van deze vogels vergiftigd en geschoten!).

Gebruikte middelen

In 1991 werden vijf geschoten vogels aangetroffen. De inmiddels bekende vergiften parathion en aldicarb werden in 1991 weer op ruime schaal toegepast. Daarnaast doken bromadiolon (een middel tegen knaagdieren) en fosfor (de bekende gifciere) op. Opvallend is dat de "bestrijding" van roofvogels steeds meer op grove wijze geschiedt. In twintig gevallen werd uitgelegd aas aangetroffen; in dertien daarvan werd aangetoond dat er vergif over dit aas was gestrooid. De bedoeling van dit handelen laat niets te raden over.

Gebieden waar de overtredingen zijn geconstateerd

In het hele werkgebied van de WRNON. zijn in 1991 overtredingen van vogelwet, jachtwet en bestrijdingsmiddelenwetgeving geconstateerd. Kon in 1990 niet gesproken worden van echt "zwarte" gebieden, in 1991 was het weer raak in een tweetal van oudsher bekende gebieden, namelijk Steenbergen bij Roden en in de omgeving van Eext. Daarnaast werden grote aantallen vergiftigde vogels aangetroffen in de terreinen van Staatsbosbeheer bij Zuidbroek, in een groot gebied tussen de stad Groningen en Slochteren en Hoogezand, en op het Landgoed de Eese bij Eesveen.

Gegevens Milieubureau Politie Drenthe

Van het Milieubureau van de Drentse politie werden gegevens ontvangen over de bij de diverse Drentse politiekorpsen binnengekomen meldingen met betrekking tot vogel- en jachtwet. Daar waar sprake was van mogelijke vergiftigingen werden dieren door de politie voor onderzoek opgestuurd naar het CDI. Deze meldingen zijn opgenomen in bijlage 3 en zullen hier niet opnieuw worden vermeld.

Rest een opsomming van door Drentse korpsen verstrekte C-2 vergunningen (vergunningen voor het vervoer van een beschermde vogel naar een erkende preparateur) voor roofvogels en uilen.

De Gemeentepolitie Assen verstrekte in 1991 22 van dergelijke vergunningen en wel voor 3 x Buizerd, 2 x Havik, 2 x Sperwer, 5 x Torenvalk, 5 x Ransuil en 5 x Kerkuil. De Rijkspolitie Borger verstrekte 4 C-2 vergunningen en wel voor 1 x Buizerd, 1 x Sperwer en 2 x Kerkuil.

De Rijkspolitie te Zuidlaren tenslotte verstrekte eveneens 4 C-2 vergunningen en wel voor 1 x Buizerd en 3 x Kerkuil.

Relatie roofvogelvervolging en jacht

In jagerskringen wordt sinds jaar en dag ontkend, dat de daders van roofvogelvervolging in die kring gezocht moeten worden. Tot onze spijt kan aan deze bewering steeds minder geloof gehecht worden. De in 1991 bij de werkgroep binnengekomen gegevens doen hoe langer hoe meer denken aan betrokkenheid van personen uit de jachtwereld bij de vervolging van roofvogels. De volgende feiten mogen dit verduidelijken.

Vervolging van roofvogels wordt vastgesteld in een aantal natuurgebieden waar intensief wordt gejaagd. Als voorbeeld mag de situatie in het Noordenveld in Drenthe worden genoemd. Bij een controle op het uitzetten van fazanten door jachtcombinaties in de gemeenten Norg en Vries in 1991 werden vijf jachtcombinaties gecontroleerd. Bij vier ervan werden overtredingen van de jachtwet vastgesteld (het uitzetten van fazanten zonder vergunning, danwel het te laat uitzetten van deze dieren in het geval waarin wel een vergunning werd verleend). In twee gevallen werd rond dit illegaal uitzetten van fazanten tevens vervolging van roofvogels vastgesteld. In het jachtveld van een combinatie werd een uitgelegde fazant vol parathion aangetroffen met daarnaast een vergeven Buizerd. In het jachtveld van een tweede combinatie werden vangkooien aangetroffen.

In 1991 werden op een aantal plaatsen illegale kraaienvangkooien aangetroffen. Het is een publiek geheim dat met deze kooien ook uitstekend beschermde (roof)vogels gevangen kunnen worden. Degenen die deze kooien hadden geplaatst waren afkomstig uit de jachtwereld.

Bij het bespreken van de gebruikte middelen werd gemeld dat vijf roofvogels werden geschoten. In alle gevallen bleek dit te zijn gebeurd met hagel van 3 mm; dergelijke hagel is afkomstig uit jachtwapens. Verder werd geconstateerd dat in veel gevallen gebruik werd gemaakt van uitgelegd aas. In een aantal gevallen was dit aas geschoten. Ook hier lijkt enige relatie met de jachtwereld waarlijk niet ondenkbaar.

Sinds het moment waarop de vervolging van roofvogels systematisch wordt bijgehouden (1981) zijn er in het werkgebied van de WRNON in totaal acht processen-verbaal opgemaakt wegens overtreding van de diverse faunawetten. In al deze gevallen bleek degene tegen wie proces-verbaal werd opgemaakt afkomstig uit de jachtwereld (jager, jachttoezichthouder danwel jachttopzichter). Tot nu toe is niet geconstateerd dat anderen, duivehouders of preparateurs, zich aan vervolging van roofvogels schuldig maken. Het tegendeel is waar, de noordelijke erkende preparateurs verlenen op ruime schaal medewerking aan het onderzoek van doodgevonden roofvogels door het CDI.

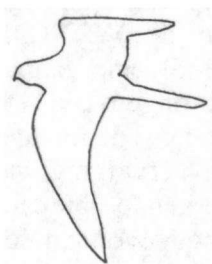
Nadat in de organen van de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging aandacht was gevraagd voor het feit dat de vos "een ware plaag" voor de jager vormt, is het aantal vergiftigde roofvogels dat is aangetroffen en is ingestuurd aan het CDI explosief gestegen. Ook nu (medio februari) komen nog wekelijks nieuwe meldingen binnen van vergiftigde roofvogels. Ook hier lijkt een verband tussen de oproep en de gevallen van vergiftiging toch niet geheel ondenkbeeldig.

Tot slot: er zijn in 1991 ongeveer 100 roofvogels aan het CDI opgestuurd. De dieren werden door lieden van uiteenlopende pluimage gevonden. Helaas is het aantal uit de jachtwereld afkomstige lieden die vergiftigde roofvogels instuurde, op de vingers van

een hand te tellen. En dat terwijl met name de categorie jachtopzichters veelvuldig in het veld te vinden is. Hoe zou dat toch komen?

Conclusie

Werd in het vorige jaarverslag van de WRNON gesproken van de idee dat de vervolging van roofvogels langzaam aan het teruglopen was, dit overzicht geeft aan dat niets minder waar is. Er is sprake van een enorme toename van de vervolging. Zowel het aantal aan het CDI toegezonden roofvogels en de door dit instituut vastgestelde doodsoorzaken als de enorme toename van bij de WRNON binnengekomen meldingen leiden tot deze trieste conclusie. Eveneens triest is de idee dat een deel van deze vervolging naar alle waarschijnlijkheid relaties vertoont met het jachtbedrijf. De toegepaste middelen, het tot nu toe opgemaakte aantal processen-verbaal tegen personen uit de jachtwereld in zake gevallen van roofvogelvervolging en het feit dat een publicatie over de "opkomst van de vos" resulteerde in een ware uitbraak van roofvogelvervolging, leiden tot deze conclusie.

CONGRES VERANTWOORD FAUNABELEID

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER
NEDERLANDSE VERENIGING TOT BESCHERMING VAN DIEREN
KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING
NEDERLANDSE JEUGDBOND VOOR NATUURSTUDIE
STICHTING HET VOGELJAAR
STICHTING MONDIAAL ALTERNATIEF

Bovenstaande organisaties, met de Stichting Kritisch Faunabeheer als initiatiefnemer, organiseren op zaterdag 4 april 1992 een congres "Verantwoord Faunabeleid".

Medewerking wordt verleend door:

- Stichting Duinbehoud
- Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels
- Instituut voor Natuurbeschermingseducatie
- Stichting ter Bevordering van de Zoogdierbescherming en de Zoogdierstudie in de Benelux (uitgever 'Huid en Haar')
- Stichting Natuur en Milieu
- Stichting Apeldoornse Milieu-organisaties

Doel: Te komen tot uitspraken over hoofdlijnen voor een ethisch, maatschappelijk en biologisch verantwoord faunabeleid in Nederland en voor de daartoe vereiste wetgeving.

Plaats: De Reehorst in Ede.

Congresvoorzitter: Mr. P.C.E. van Wijmen, advocaat te Breda en lid van de Natuurbeschermingsraad.

Als uitgangspunten voor het congres zijn zes stellingen geformuleerd:

1. In het wild levende dieren moeten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Zij dienen in beginsel algehele bescherming te genieten. Ingrijpen is alleen gerechtvaardigd en toegestaan als daar zwaarwegende redenen voor bestaan. Aantalsregulatie moet in beginsel aan natuurlijke processen worden overgelaten.
2. In het wild levende dieren behoren niet - zoals in de huidige wetgeving - "zaken van niemand" (res nullius) te zijn: zij vormen een gemeenschapsbezit. Derhalve draagt de gemeenschap, in het bijzonder de overheid, verantwoordelijkheid voor wat er met hen gebeurt. Geen enkele (grote of kleine) belangengroep heeft in dit opzicht exclusieve rechten of recht op een voorkeursbehandeling, ook niet de terrein-eigenaar.
3. Dieren die in Nederland in het wild voorkomen, genieten wettelijke bescherming, ook indien zij zich bevinden in omrasterde terreinen, in kooien of anderszins in gevangenschap.
4. Alle in Nederland in het wild levende zoogdieren en vogels moeten onder hetzelfde beschermingsregiem vallen, zoals dat nu al in de Vogelwet en in of krachtens de Natuurbeschermingswet is geregeld. Het begrip "wild" ter aanduiding van een groep diersoorten is onbruikbaar bij het formuleren van een verantwoord faunabeleid en er is dan ook geen reden in de wetgeving een apart regiem voor "wild" in stand te houden.
5. De totstandkoming van een algemene Faunawet (of Flora- en Faunawet) is dringend gewenst.

Als deze vijf uitgangspunten worden aanvaard, komt de vraag:
Wanneer is ingrijpen gerechtvaardigd en wat zijn daarvoor zwaarwegende redenen?
Dat wordt per diergroep bekeken. Daarbij geldt als uitgangspunt:

6. Indien ingrijpen onvermijdelijk en nodig is, gebeurt dat alleen met toestemming van de overheid. Daarbij heeft incidenteel ingrijpen de voorkeur boven permanent en hebben niet-gewelddadige middelen de voorkeur boven gewelddadige. Gewelddadige middelen zijn alleen geoorloofd, als alle andere middelen falen.

Deelonderwerpen voor de discussiegroepen zijn:

1. onschadelijke vogels (elf soorten) en meeuwen
2. ganzen en zwanen
3. eenden, meerkoeten en duiven
4. kraalachtigen
5. hazen, konijnen en fazanten
6. vossen en andere predatoren
7. reeën
8. herten en wilde zwijnen

Nadere inlichtingen (o.a. over inschrijving) bij:

- G.J. van Weess
Zinkweg 14 B
7335 DL Apeldoorn
tel: 055-422873
- S.H.D. Voss
Olieslagershorst 103
7328 NM Apeldoorn
tel: 055-421362
- mw. A.P. de Jong
Amsteldijk Noord 135
1183 TJ Amstelveen
tel: 020-6410798

WIJ VERZOEKEN U DEZE AANKONDIGING IN UW BLAD OP TE NEMEN.

Namens de Stichting Kritisch Faunabeheer
mw. A.P. de Jong, sekretaris
Amsteldijk Noord 135
1183 TJ Amstelveen

Bijlage 1. Roofvogelvervolgning in Noordoost-Groningen

JAN GLAS

Was het enkele jaren vrij redelijk met de hetze tegen roofvogels, afgelopen maanden liep het weer volledig uit de hand. Iedere herfst trekken duizenden roofpieten via Falsterbo

(zuid-Zweden) naar het vaste land. Het aantal Buizerds is in een piekjaar ongeveer vier keer zo hoog dan in een daljaar. Deze herfst is het vermoedelijk een piekjaar geweest. Het zien van al die overwinterende Buizerds, plus onze eigen populatie aan roofvogels deed menigeen besluiten maar weer eens in te grijpen met gif en geweer.

"Veel te veel predatoren, er blijft niets over om op te kunnen schieten" (Agrarisch Dagblad 22-11-91 naar aanleiding jaarverslag 1990 van de afd. jachttoezicht van de directie Flevoland) Citaat: "Vanuit de lucht zetten de Havik en Kiekendief de aanval in op de jonge fazantenkuikens, tenminste als de zwarte kraaien, eksters, hermelijnen, wezels, bunzingen of vossen het nest met eieren niet al hebben bezocht".

We schrijven negentienhonderd-één-en-negentig

Jac.P.Thijssse zou zich in zijn graf omdraaien bij het lezen van zoveel onzin en zoveel stemmingmakerij.

Maar er is hoop, twee maanden later, de fazanten zijn er weer. Op 25-01-92 in de column van Joop Boertjes "Met het oog op de boer" Nieuwsblad van het Noorden.

Citaat: "Op veel plaatsen komt de natuur terug in het landbouwgebied. Reeën, Fazanten en Hazen, ganzen, duiven en Roeken breiden hun aantallen op veel plaatsen uit en maken het veel boeren knap lastig".

Ook dit is een vorm van stemmingmakerij waarvan de natuur de dupe wordt. Hiermee wil ik niet beweren dat de boer de geleden schade uit eigen zak moet betalen. In 1990 werd in Groningen, Drenthe en Friesland voor 1,8 miljoen gulden aan wildschade getaxeerd. Bedragen die steeds maar weer worden aangehaald door de jachtwereld. Dat een en ander behoorlijk uit zijn verband wordt gehaald blijkt uit uit onderstaande cijfers.

Agrarische export F 16 à 18 000 000 000

PR voor onze zuivel in Duitsland F 20 000 000

en citaat NvhN 13-02-92: tientallen miljoenen aan landbouwsubsidies verdwijnen frauduleus.

Ook een buitenmens zou eens wat meer moeten kunnen relativeren.

Dat de hierboven aangehaalde kranteartikelen hun uitwerking niet missen blijkt uit het onderstaand overzicht.

Tabel 1. Globaal overzicht van gepleegde misdaden tegen Roofvogels en enkele andere gevederde vrienden in de jaren 1986 t/m 1991.

Het overzicht heeft betrekking op ongeveer een kwart van de provincie Groningen.

De gebiedsdelen zijn : Fivelingo, Duurswold en Oldambt. Tevens zijn enkele gegevens van het Goorecht vermeld. De kans dat een dode vogel wordt aangemeld is vrij gering, dus het aantal gepleegde misdaden is vermoedelijk vele malen groter. Staat de doodsoorzaak vermeld, dan is dat naar aanleiding van het onderzoek gepleegd door het CDI.

Datum	Omgeving	Vogelsoort	Doodsoorzaak
1986			
06-03	Finsterwolde	1 x Buizerd	Aldicarb, met vergif bewerkt aas gegeten.
02-04	Slochteren	1 x Buizerd	onbekend, afgesleten staartpennen, borstspieren niet ontwikkeld. Gevangen gez.
14-05	Klein Ulsda	1 x Ransuil	dood geschoten tijdens de jacht op ekster. (zie bijlage1)
7 -06	Barlagen-polder	7 x Br Kiek	jongen dood op het nest gevonden (SBB)
15-12	Delfzijl	2 x Stadsduif	Parathion
21-12	Finsterwolde C.C. Polder	1 x Buizerd	geschoten, hagel 3.5 (jachtgeweer)
1987			
04-05	Luddeweer	2 x Eend	Parathion op tarwe
07-05	Hondshalstermeer	1 x BrKiek	Strychnine
7 -06	Barlagen-polder	Br Kiek	nest met eieren verdwenen (SBB)
7 -06	Noordbroek	1 x Buizerd	dood uit de lucht gevallen. Door RP. niet opgestuurd.
10-07	Hondshalstermeer	3 x Br Kiek	Strychnine, 2x juv en 1x adult (SBB)
1988			
15-02	't Waar 1 x (Hondshalstermeer)	Buizerd	Strychnine
18-05	Delfzijl	1 x Rode Wouw	Parathion, onder invloed tegen flat (16-05 Sellingen 1x Rode Wouw geschoten)
20-09	Harkstede	1 x Buizerd 2 x Br Kiek 1 x Torenvalk	Strychnine geschoten,hagel 3 mm geschoten,hagel 3 mm
09-12	Nieuw Scheemda	1 x Buizerd	Strychnine, haas met gif bewerkt
1989			
29-04	Zuidlaardermeer	1 x Br Kiek	Alfachloralose
03-11	Midwolda	100 x Wilde eend	Parathion
21-11	Schildwolde	1 x Wilde eend 2 x Spreew	Parathion Parathion
1990			
01-05	Groningen	5 x Zw Kraai 2 x Waterhoen	Alfachloralose via uitgelegde eieren
11-06	Groningen	7 x Torenvalk	Chloorkoolwaterstof 1x adult en 6x juv.
7-12	Harkstede	1 x Buizerd	geschoten
30-12	Slochterbos	1 x Buizerd	Parathion
1991			
03-02	Harkstede	3 x Br Kiek	te oud voor onderzoek. Het betreft vermoedelijk Buizerd
		1 x Sperwer	vermoedelijk gescho- ten
		1 x Buizerd	opgezet
7 -06	Hondshalstermeer	Br Kiek	nest met eieren stuk getrapt
7 -06	Delfzijl	Br Kiek	nest met eieren stuk getrapt
31-07	Harkstede	1 x Havik 1 x Rode Wouw	geschoten 3 m/m hagel Parathion
02-08	Harkstede	2 x Torenvalk	oorzaak niet bek. net muis gegeten
04-10	Zuidbroek	8 x Buizerd	Parathion gesmeerd op gevogelte
05-10	Harkstede	1 x Buizerd	geschoten 3 m/m
17-10	Zuidbroek	1 x Buizerd	CDI.....
24-10	Slochterbos	1 x Buizerd	Parathion
14-11	Harkstede	2 x Buizerd	te oud voor onderzoek
18-11	Slochteren	1 x Buizerd	Parathion

11-11	Scharmer	1 x Buizerd	Parathion
7 -11	Schildwolde	1 x Ruigpt B.	asiel
29-11	Delfzijl	3 x Buizerd	Parathion gesmeerd (oude vuilstort) op gevogelte
30-11	Amsweer	1 x Buizerd	Parathion gesmeerd op gevogelte
04-12	Finsterwolde	1 x Buizerd	CDI.....
13-12	Jipsingboertange	2 x Buizerd	Parathion
13-12	Woldendorp	1 x Buizerd	Parathion
24-12	Reiderwolderpldr	1 x Rode Wouw	CDI.....
28-12	Stedum	2 x Buizerd	CDI.....
7 -12	Beerta	1 x Buizerd	CDI.....

1992			
02-01	Nw Scheemda	1 x Buizerd	gif - asiel
07-01	Kolham	1 x Buizerd	CDI.....
18-01	't Waar (Hondshalstermeer)	1 x Buizerd	CDI.....
03-02	Midwolda-Meerland	2 x Buizerd	CDI.....
08-02	Midwolda	1 x Buizerd	CDI.....

Meldingen van 6 x Buizerds uit Nieuwolda en industriegebied Delfzijl, zijn nietopgestuurd

CDI..... : nog geen uitslag. Met dank aan Jan Schipperijn voor het verstrekken van de gegevens over 1991 en 1992 t/m 08-02.

Probleemgebieden

Eigenlijk is iedere vergiftigde of geschoten beschermde roofvogel een probleem. Toch springen enkele gebieden in de N.O. hoek van de prov. Groningen er erg negatief uit door steeds terugkerende overtredingen tegen de vogelwet.

1. Omgeving Industriegebied Delfzijl

Twee keer is hier een kiekendiefnest gevonden waarvan de eieren waren stukgetrapt. Ook is er eens een ingegraven betonnen ring gevonden, welk vermoedelijk werd gebruikt om doormiddel van slachtafval vossen mee te vangen. Er wordt regelmatig op de vos gejaagd, terwijl (volgens sommigen) er sprake is van een konijnenplaag. Vreemde zaak dus. Vermeende stropers alsook hondebezitters worden te vuur en te zwaard uit het gebied geweerd. Ook ik ben tegen loslopende honden in het veld, vooral in de broedtijd. Maar om nou met de helicopter van de RP. op baas en hondenjacht te gaan lijkt mij wat overdreven. De controle op de jachtwet wordt hier dus optimaal uitgeoefend. Des te triester is dan het vinden van 4 dode Buizerds, die volgens het CDI. waren vergiftigd doormiddel van parathion gesmeerd op gevogelte (bv. kip). Schooljongens zagen de Buizerds ter plekke dood neer vallen.

2. Eemshaven

Van het gebied rond de Eemshaven is mij weinig bekend.

Vanwege de vele konijntjes, wordt daar ook regelmatig op vossen gejaagd. Broedende kiekendieven zijn regelmatig verstoord door de vele dagjesmensen die het steppeachtige gebied bezoeken. Januari 1992 is er vermoedelijk een hond vergiftigd doormiddel van strychnine. Hopelijk blijft het daarbij.

3. Hondshalstermeer e.o.

Vanouds een groot probleemgebied, vanaf 1985 t/m 1988 zijn hier een tiental kiekendieven en Buizerds om zeep geholpen. De vermoedelijke dader is hier een landbouwer met jachtvergunning. Deze moderne wildbeheerder steekt niet onder stoelen of banken dat hij een zeer grote afschuw heeft aan predatoren. Na de actie met grote spandoeken

op 22-4-1988, voorzien van de tekst "Stop de Roofvogelmoord !" en een indringend gesprek met de vermoedelijke dader door een afgevaardigde van de KJV., werden er in de daaropvolgende jaren weer jonge kiekendieven geboren. Jammergenoeg is er voorjaar '91 een nest met kiek-eieren stuk getrapt en zagen omwonenden de man schieten in de Barlagepolder, een jachtvrij terrein van het Staatsbosbeheer. De vermoedelijke dader is lid van een wildbeheereenheid en een goede bekende van politie en justitie. De sociale controle werkt hier dus niet.

4. Zuidbroek / Noordbroek e.o.

Hier werden incidenteel vergiftigde roofvogels gevonden. Door een arrogante houding van jagerskant, bestaat er in deze omgeving veel weerstand tegen de jacht bij de plaatselijke bevolking. Dat dit gemakkelijk tot excessen kan leiden bleek begin oktober '91. Er werden binnen een week 8 dode Buizerds en tientallen met parathion ingesmeerde duiven, meeuwen en kraaien gevonden bij een zgn. slaapbosje. Een aantal jagers zijn goede bekenden van de politie.

5. Dollard / Finsterwolde / Woldendorp e.o.

In deze omgeving is men nogal rap met het geweer.

Zonder enkel ecologisch inzicht worden er tijdens de jacht op eksters, alle aanwezige nesten, zowel bewoond als onbewoond, vol lood gepompt. Hier werd op 14-5-1986 een broedende ransuil het slachtoffer van en dit ondanks een tip van de plaatselijke vogelwerkgroep. De zoveelste in successie. Tevens werd er met een jachtgeweer een Buizerd geschoten op 21-12-1986. Een jachtvergunning werd zo weer verstrekt. Jaarlijks ook hier vergiftigde roofvogels en een landbouwer vergiftigde 100 wilde eenden met parathion. Een vergiftigde Rode Wouw vormde eind 1991 hier het slot van weer een jaartje modern wildbeheer. Er zijn geen aanwijzingen dat de jachtopziener in de Dollardpolders iets met de moorddadige praktijken te maken heeft. De persoon in kwestie heeft tegenover vogelaars wel blijk gegeven van een behoorlijke portie aversie tegen predatoren. Predators met een jachtgeweer schoten op 20-9-91 in de dollardpolders, zeven patrijzen binnen 20 minuten. De miljoenen voor het patrijzen-project van het ministerie van Landbouw worden hier dus goed besteed.

6. Zuidlaardermeer e.o.

Deze omgeving zou bij intensievere controle wel eens meer geconstateerde overtredingen kunnen opleveren. In oude jaargangen van de Ned.Jager wordt het vinden van doormiddel van alfachloralose vergiftigde Bruine Kieken al eens aangekaart en afgekeurd. In 1989 werd weer een kiek gevonden die het slachtoffer was geworden van uitgelegde gifreien.

7. Slochterbos e.o.

Jaarlijks worden hier dode Buizerds aangetroffen. Indien de dieren worden onderzocht door het CDI., blijkt steeds weer dat er opzet in het spel is. Een rampjaar was 1983, er werden toen 4 vergiftigde buteo's bij het bos gevonden binnen een week, 2 slachtoffers werden gevonden in 1985. De twee vogels van 1985 waren het slachtoffer geworden van met parathion ingesmeerde muizen. Een dag voor oudjaar 1990 werd er weer een doormiddel van parathion vergiftigde Buizerd aangetroffen. Het laatste slachtoffer werd opgestuurd op 18-11-91. Parathion was weer de uitslag.

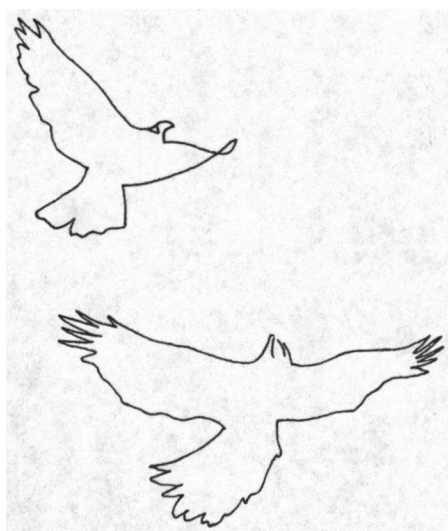
8. Schildwolde e.o.

Het probleemgebied ligt hier tussen Schildwolde en het Schildmeer. In dit terrein worden roofvogels regelmatig het slachtoffer van doorvergiftiging. Bij het zien van meer

dan 1 wilde eend op het land haalt vermoedelijk een plaatselijke landbouwer de gifzak te voorschijn. Tijdens een jaar dat er inderdaad sprake was van schade aan landbouwgewassen, verschenen er regelmatig opgeklopte verhalen in de plaatselijke media. Vanwege de duizenden eenden en ganzen van het Staatsbosbeheer had het geen enkele zin nog een korrel zaaigoed bij het Schildmeer in de grond te stoppen. Er werden overal gazen kooien neergezet om zo de schade veroorzaakt door eenden en ganzen aan te tonen. De proef is mislukt, van extreme wildschade daarna niets meer gehoord.

9. Harkstede / Middelbert

Roofvogels kunnen maar beter doorvliegen als ze richting Harkstede / Middelbert trekken. Sinds 20 september 1988 zijn er in de omgeving van de camping Gruno-strand te Harkstede en in de omgeving van Middelbert een twintigtal met opzet gedode roofvogels gevonden. Hierbij was helaas ook weer een Rode Wouw. Het is een van de ongeveer 35 vergiftigde wouwen die in ons land zijn gevonden de afgelopen 6 jaar. Een of andere malloot legt de vermoorde roofvogels ook nog onder een lantaarnpaal langs de openbare weg, met misschien de bedoeling: kijk eens hoeveel van die krengen hier zijn. Verschillende dieren zijn geschoten met een jachtgeweer, de rest is vergiftigd. De vermoedelijke moordenaar /s zijn/is o.a. een jager die niet nalaat tegenover buitenstaanders te verkondigen dat er veel te veel van die krengen (roofvogels) zijn. Meerdere mensen met een jachtvergunning in de bewuste omgeving zijn goede bekenden van de politie.

Bijlage 2. Ring(ers)overzicht 1991

JOHAN KROL

In 1991 hebben 8 personen een ringvergunning voor roofvogelpulli gehad teneinde voor de stichting WRNON te ringen. In tabel 2 staan de resultaten van deze ringers en die van andere ringers die hun ringlijst ter inzage hebben gegeven. In tabel 1 is de provincie waarin de ringer actief was aangegeven.

Tabel 1. Provinciale verdeling van de ringers in 1991

Drenthe	Friesland	Groningen
W. van Manen	J. Krol	L. Tervelde
J. Mulder	J. Mulder	J. Doevendans
J. Santing	W. Lok	
L. Blaauw	W. Louwsma	
J. Bos		
W. van Pijkeren		

Tabel 2. Aantallen geringde vogels per soort per ringer in 1991, een *= onvolledige aantallen

	HAV	SPE	BUI	TV	BV	WES	BRK	Tot
W. van Manen	34	43	28	0	3	8	0	116
J. Mulder	18	13	21	21	0	0	0	73
J. Santing	23	36	31	98	0	0	0	188
J. Mussche*	33	41	12	0	0	0	0	86
J. Bos*	4	12	9	2	0	0	9	36
W. Louwsma	5	8	9	42	0	0	44	108
W. van Pijkeren	3	14	2	5	0	0	0	24
J. Krol	23	7	26	11	0	0	0	67
W. Lok	8	23	16	12	0	0	0	59
L. Tervelde	16	6	10	32	0	0	9	73
Totaal	167	203	164	223	3	8	62	830

Bijlage 3. Lijst van in 1991 via het CDI te Lelystad verkregen onderzoeksresultaten

<u>CDIno</u>	<u>Soort vogel/aas</u>	<u>Vindplaats</u>	<u>At1B1</u>	<u>Uitkomst Onderzoek</u>
119198	Buizerd	Siddeburen	07-37	negatief
119199	Buizerd ♂	Slochteren	07-47	parathionvergiftiging X
119299	Kerkuil	Langezwaag	11-44	bromadiolonvergiftiging
119456	Havik	Windesheim	21-55	negatief
119476	Buizerd	Westerbork	17-24	negatief
119516	Buizerd	Westerbork	17-24	negatief
119858	Havik	Meppen	17-45	negatief
120555	Buizerd ♂	Makkinga	11-47	parathionvergiftiging X
120837	Buizerd ♂	Oldenzaal	28-48	parathionvergiftiging /
120837	Buizerd ♂	Oldenzaal	28-48	parathionvergiftiging /
121019	Buizerd	Kampen	21-42	parathionvergiftiging /
121104	Havik	Rolde	12-55	negatief
121235	Bl.Kiekendief	Anloo	12-35	negatief
121541	Buizerd ♂	Steenbergen	12-21	aldicarbvergiftiging X
121541	Aas (duif)	Steenbergen	12-21	bewerkt met aldicarb
121599	Havik	Witten	12-53	negatief
121669	Buizerd	Steenbergen	12-21	negatief
121669	Aas (duif)	Steenbergen	12-21	bewerkt met aldicarb
121669	Aas (duif)	Steenbergen	12-21	negatief
121669	Aas (kraai)	Steenbergen	12-21	negatief
121669	Aas (muis)	Steenbergen	12-21	negatief
121720	Buizerd	Voorst	33-26	negatief
121720	Buizerd	Voorst	33-26	negatief
121743	Havik ♂	Gieten	12-45	parathionvergiftiging X
121831	Havik ♂	Steenbergen	12-21	aldicarbvergiftiging
121997	Havik ♂	Eext	12-45	parathionvergiftiging X
121997	Havik ♂	Eext	12-45	parathionvergiftiging X
122001	Buizerd	Steenbergen	12-21	negatief
122571	Buizerd ♂	Gasteren	12-35	parathionvergiftiging X
122571	Buizerd	Norg	12-22	negatief
122571	Buizerd ♂	Zeyen	12-33	parathionvergiftiging X
123269	Havik	Beetsterzwaag	11-35	afschot, hagel 3mm ~
123582	Buizerd	Veenhuizen	12-31	negatief
123761	Havik	Denekamp	29-42	parathionvergiftiging
123860	Buizerd ♂	Gasteren	12-35	parathionvergiftiging X
124027	Buizerd	Zuidlaren	12-15	negatief
124161	Buizerd ♂	Gieten	12-45	parathionvergiftiging X
124171	Buizerd	Emmen	17-38	negatief
124586	Rode Wouw *	Eext	12-36	parathionvergiftiging X
124635	Aas (ekster)	Steenbergen	12-21	bewerkt met aldicarb
124712	Buizerd ♂	Steenbergen	12-21	aldicarbvergiftiging X
124714	Buizerd ♂	Slochteren	07-47	parathionvergiftiging X
124861	Buizerd ♂	Eext	12-45	parathionvergiftiging X
124861	Aas (ekster)	Eext	12-45	bewerkt met parathion
124862	Buizerd ♂	Amen	12-54	parathionvergiftiging X
124862	Aas (houtduif)	Amen	12-54	bewerkt met parathion
125005	Aas (konijn)	Schoonloo	17-15	negatief
125179	Buizerd	Norg	12-12	negatief
125186	Havik	Witten	12-53	afschot, hagel 3mm ~
125435	Aas (konijn)	Jubbega	11-55	bewerkt met aldicarb
126029	Aas (kip)	Borger	12-56	negatief
126143	Havik ♂	Eesveen	16-35	parathionvergiftiging X
126143	Aas (konijn)	Eesveen	16-35	bewerkt met parathion
126234	Aas (kippeei)	Zelhem	41-11	bewerkt met fosfor

126397	Buizerd	Steenbergen	12-21	negatief
127911	Sperwer	Roden	12-11	negatief
127960	Rode Wouw	Ruisscherbrug	07-44	parathionvergiftiging X
127960	Havik	Ruisscherbrug	07-44	afschot, hagel 3mm ~~~~~
127960	Torenvalk	Ruisscherbrug	07-44	negatief
127960	Torenvalk	Ruisscherbrug	07-44	negatief
127960	Ransuil	Borger	17-17	negatief
128001	Buizerd	Nieuwlande	17-46	negatief
128785	Br Kiekendief	Warga	11-12	negatief
128786	Torenvalk	Oosterwolde	11-48	negatief
129570	Aas (fazant)	Peest	12-32	bewerkt met parathion
130007	Buizerd	Zuidbroek	07-58	parathionvergiftiging X
130007	Buizerd	Zuidbroek	07-58	parathionvergiftiging X
130007	Aas (kokmeeuw)	Zuidbroek	07-58	negatief
130007	Aas (kauw)	Zuidbroek	07-58	bewerkt met parathion
130007	Aas (postduif)	Zuidbroek	07-58	bewerkt met parathion
130121	Buizerd	Zuidbroek	07-58	parathionvergiftiging X
				en aangeschoten
130121	Buizerd	Zuidbroek	07-58	parathionvergiftiging X
130121	Buizerd	Zuidbroek	07-58	parathionvergiftiging X
130455	Buizerd	Norg	12-22	afschot ~~~~~
130612	Buizerd	Zuidbroek	07-58	parathionvergiftiging X
130616	Buizerd	Middelbert	07-44	afschot, hagel 3mm ~~~~~
130911	Meeuw	Berlikum	05-47	parathionvergiftiging
130911	Eend	Berlikum	05-47	parathionvergiftiging
130911	Spreeuw	Berlikum	05-47	parathionvergiftiging
131456	Buizerd	Zuidbroek	07-58	in onderzoek
132129	Aas (duif)			in onderzoek
132206	Buizerd	Surhuisterveen	06-56	in onderzoek
132386	Buizerd			in onderzoek
132461	Buizerd	Balloerveld	12-44	in onderzoek
132463	Buizerd	Kraloerheide	17-41	in onderzoek
132613	Buizerd	Klijndijk	17-37	parathionvergiftiging X
132613	Buizerd	Klijndijk	17-37	parathionvergiftiging X
132615	Buizerd	Waaxens	06-13	parathionvergiftiging X
132623	Buizerd	Slochteren	07-47	parathionvergiftiging X
132624	Buizerd	Scharmer	07-45	parathionvergiftiging X
132985	Buizerd	Tynaarlo	12-25	parathionvergiftiging X
132985	Buizerd	Tynaarlo	12-25	parathionvergiftiging X
132985	Buizerd	Tynaarlo	12-25	parathionvergiftiging X
132985	Aas (duif)	Tynaarlo	12-25	parathionvergiftiging
132985	Aas (vogel)	Tynaarlo	12-25	parathionvergiftiging
132996	Buizerd	Slochteren	07-47	parathionvergiftiging X
133036	Buizerd	Roden	12-11	negatief
133525	Torenvalk	Wagenborgen	07-38	negatief
133648	Buizerd	Delfzijl	07-28	parathionvergiftiging X
133648	Buizerd	Delfzijl	07-28	parathionvergiftiging X
133649	Buizerd	Amsweer	07-28	parathionvergiftiging X
134396	Buizerd	Jipsingboertange	13-53	parathionvergiftiging X
134396	Buizerd	Jipsingboertange	13-53	parathionvergiftiging X
134732	Buizerd	Een	12-21	negatief
135246	Buizerd	Woldendorp	08-32	parathionvergiftiging X
135993	Buizerd	Gasteren	12-35	negatief
.....	Buizerd	Finsterwolde	08-42	in onderzoek
.....	Ransuil	Eext	12-35	in onderzoek
135994	Rode Wouw	Nieuwolda	08-32	in onderzoek
.....	Buizerd	Middelstum	07-14	in onderzoek
137068	Buizerd	Papenvoort	12-55	parathionvergiftiging X
.....	Buizerd	Witten	12-53	in onderzoek

Bijlage 4. Overzicht van bij de WRNON binnengekomen meldingen van vervolging van roofvogels

<u>DATUM</u>	<u>PLAATS</u>	<u>BIJZONDERHEDEN</u>
1= 21-4	Twijzel	S. v.d. Meulen meldt het uithalen van eieren van buizerd door jeugd.
2= 26-4	Westervelde	J. Eitens meldt het verstoren van de nesten van 1 paar buizerd en 2 paar haviken.
29-4	Veenhuizen	J. Eitens meldt het aantreffen onder het nest van de door een vos afgekloven kadavers van een paar havik in het Bergveen.
3= mei	Beetsterzwaag	J. Krol meldt omzagen horstboom van havik met 3 eieren. Eieren lagen onder de boom op de grond. De boom is met een tractor weggesleept. (bos tussen Wittemeer en Koningsdiep)
4= mei	Exloo/Odoorn	J. Santing meldt het aantreffen in de boswachterij Odoorn van kapotte eieren onder de nesten van 2 paar buizerds en 3 paren havik; bovendien lagen de eieren van 1 paar havik kapot in het nest.
5= 01-6	Zeegse	W. van Pijkeren meldt dat het nest van een havik geheel uit de boom is gehaald. De betreffende boom was met klimijzers beklommen. De grote jongen waren spoorloos.
6= 13-6	Bakkeveen	W. Slofstra meldt dat op "de Slotplaats" te Bakkeveen de nesten van 2 paar buizerd en 1 paar havik zijn verstoord.
7= 15-6	Peize	P. Venema meldt het verdwijnen van 2 grote buizerdjongen uit nest bij "het Beeld".
8= 17-6	Twijzel	S. v.d. Meulen meldt het uithalen van de eieren uit het nest van een buizerd door jeugd.
9= juni	Scheemda/ Delfzijl	J. Glas meldt dat zowel bij het Hondhalstermeer als bij Delfzijl de nesten van een Bruine Kiekendief werden vernield. De eieren werden kapotgetrapt.
10= 2-7	Eesveen	A. Kalma meldt dat op het Landgoed de Eese door hem de volgende incidenten werden waargenomen. In totaal werden door hem 3 dode buizerden en 3 dode haviken aangetroffen. De dieren lagen twee aan twee. Twee buizerden lagen naast een dood konijn. Slechts 1 Havik en het konijn werden naar het CDI gestuurd. Ze bleken parathion te bevatten. De overige vogels waren te oud om op te sturen. Ook hier wordt vergifiging vermoed
11= 27	Donkerbroek	Dijkstra meldt dat van drie buizerdnesten de eieren zijn uitgehaald.

- 12= ?? Norg Bij het munitiecomplex op het Donderboerveld worden onder een haviksnest drie dode pullen aangetroffen.
- 13= ?? Schoonmeer J. Santing meldt het verstoren van nesten van 2 paar havik en 1 paar buizerd bij het Katteveen.
- 14= ?? Wittelerveld R. Dillerop meldt dat het nest van een buizerd onder de horstboom lag en een haviksnest scheef in de boom hing met eischalen eronder.
- 15= ?? Grolloo J. Grotenhuis meldt het aantreffen van 4 dode buizerden en een aangevreten konijn binnen een straal van 1 km. Dieren waren te oud voor onderzoek.
- 16= ?? Hemrikkenscharn A. Brink meldt 2 dode haviken op vijf meter van elkaar naast een fazantenuitzetkooi; te oud om op te sturen.
- 17= ?? Haule M. Quist meldt dat in Blauwe Bos haviknest werd verstoord.
- 18= ?? Rolde Bij de politie van Rolde wordt gemeld dat onder 2 buizerdnesten in totaal 5 dode pullen werden gevonden.

Bijlage 5. Definities/begrippen/hoe en waarom

ROB BIJLSMA

Referentiegebied

Vast omlijnd gebied, liefst groter dan 1000 ha, waarin alle broedende roofvogelsoorten jaarlijks op gestandaardiseerde wijze worden onderzocht. De volgende gegevens worden standaard verzameld: aantal territoria, aantal nesthoudende paren, aantal eileggende paren, aantal succesvolle paren, legselgrootte, broedselgrootte, aantal uitgevlogen jongen, begin van de eileg, leeftijdssamenstelling van de territoriale paren en turnover. De referentiegebieden fungeren tevens als controle-groep voor de aandachtsgebieden (zie hieronder).

Aandachtsgebied

Hetzelfde als een referentiegebied, met dien verstande dat deze gebieden alleen worden onderzocht wanneer daartoe aanleiding bestaat in verband met (aanwijzingen voor) roofvogelvervolgning.

Ringen van roofvogels: waarvoor nodig?

In Noord-Nederland wordt het ringen van jonge roofvogels voor twee doeleinden gebruikt: (a) bijdrage aan het landelijke ringbestand en (b) koppeling van individuele gegevens aan overlevingskansen.

Het landelijke ringwerk verschaft inzicht in overleving, sterfte en migratie van de in Nederland broedende roofvogels. Om hierover uitspraken te kunnen doen, moeten jaarlijks erg veel roofvogels worden geringd, zeker wanneer onderscheid gemaakt moet worden tussen jaren en sexen. Sterfte, overleving en migratie bepalen uiteindelijk, samen met de reproductie, hoeveel roofvogels waar en wanneer zullen zijn. Inzicht in deze factoren is daarom onontbeerlijk.

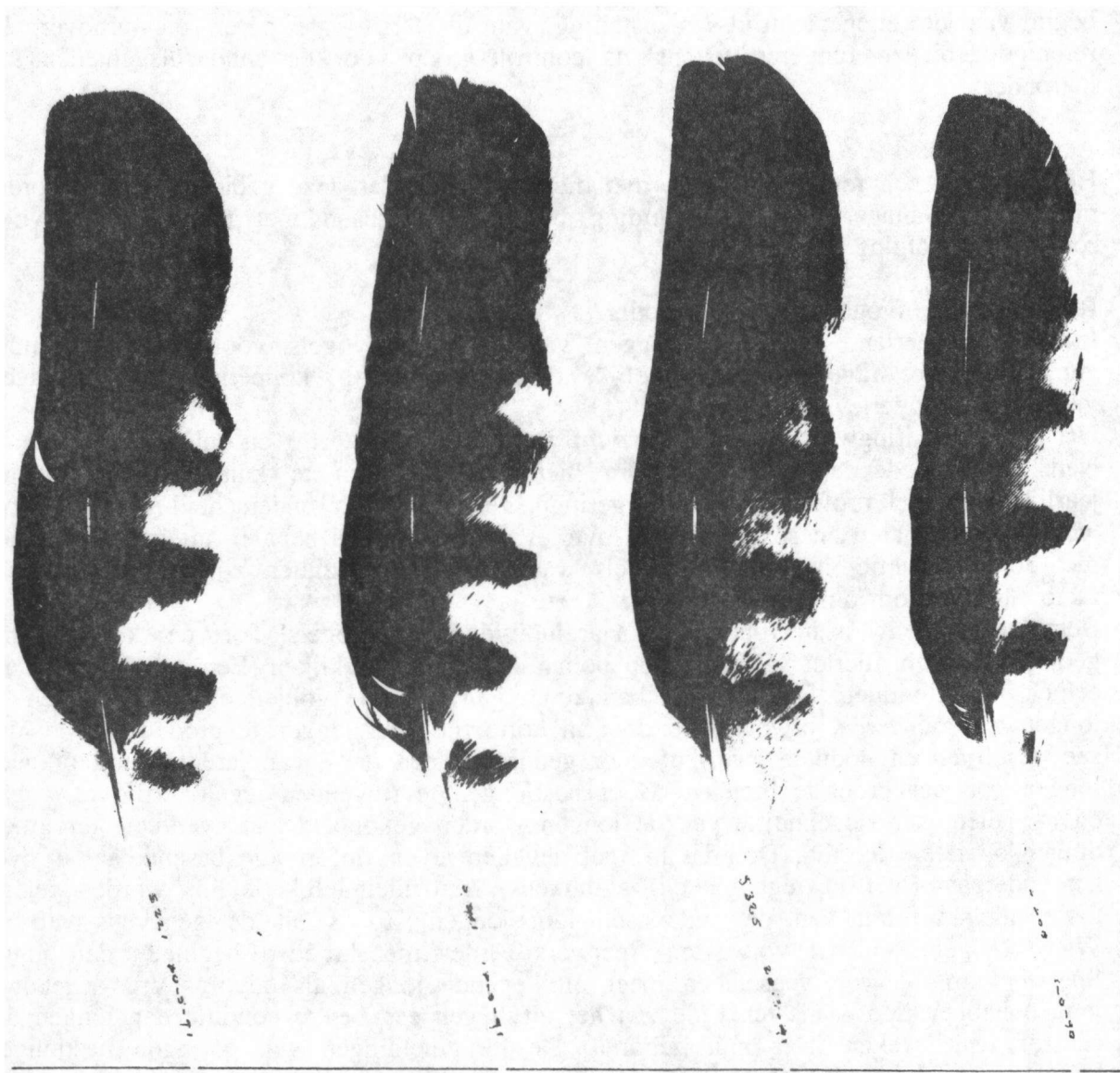
Betrekkelijk nieuw is het onderzoek naar individuele roofvogels. Tot voor kort was het gemeengoed om allerlei variabelen op populatieniveau te bekijken. Een populatie bestaat echter uit individuen. Elk individu kan zijn eigen strategie volgen om te overleven en jongen te produceren, bijvoorbeeld door in korte tijd veel jongen te produceren (en dus snel te slijten en dood te gaan) of door gedurende een reeks van jaren weinig of geen jongen per jaar groot te brengen. Door nestjongen te ringen en tegelijkertijd te wegen en te meten, kan de conditie van de jongen worden gekoppeld aan eventuele terugmeldingen op latere leeftijd. Doordat in veel gevallen tevens informatie beschikbaar is over het ouderpaar (leeftijd, legbegin en habitatkeus), kan uiteindelijk de link worden gelegd tussen de kwaliteit van de ouders en hun jongen. Zo is uit de gegevens van de WRNON gebleken dat volwassen Sperwers eerder met broeden beginnen dan jonge Sperwers, met grotere legsels en meer uitvliegende jongen als gevolg. Vroeg geboren jongen hebben doorgaans ten tijde van het uitvliegen een betere conditie dan jongen die één of twee weken later zijn geboren. De terugmeldingen van geringde nestjongen kunnen dan duidelijk maken of een betere conditie resulteert in een betere overlevingskans (onderzoek elders lijkt dat te bevestigen).

Ruiveren: waarom verzamelen?

Het patroon en de pigmentering van grote slagpennen van Havik en Sperwer zijn uniek voor elk individu. Wanneer tijdens de broedtijd voldoende geruide veren rond het nest worden verzameld, is het mogelijk de set veren te vergelijken met de verzamelingen uit

eerdere en latere jaren in dezelfde en naburige territoria. Op die manier kan op eenvoudige wijze worden nagegaan of een bepaald individu nog leeft, wie zijn partner is en hoeveel jongen hij/zij grootbrengt. Omdat Haviken en volwassen Sperwers standvogels zijn, betekent de verdwijning van een bekend individu dat hij/zij dood is. Als aanvulling op de terugmeldingen van geringde vogels (waarmee ook sterfte kan worden berekend, zij het dat daarvoor veel terugmeldingen nodig zijn, dus nog heel veel meer geringde vogels) is deze methode inmiddels onontbeerlijk geworden.

In het onderzoek van de WRNON zijn ruiveren ook gebruikt om na te gaan welk deel van de broedvogelpopulatie uit onvolwassen dieren bestaat (een teken van hoge sterfte).

Tweede handpen van 4 verschillende vrouwtjes sperwer v.l.n.r. ad. ad. ad. onv. Pennen van onv. vr. Sperwer zijn gemiddeld korter, smaller, puntiger, smaller gebandeerd en met weinig of geen vlekken in de lichte vensters.

Bijlage 6. Informatie WRNON

De WRNON werd in 1982 opgericht. De aanleiding hiertoe vormde een toenemend aantal meldingen van roofvogelvervolging door afschot, vergiftiging (uitleggen van giftig aas), en verstoring van broedsels (vernietigen van eieren en jongen). Sinds december 1988 vormt de WRNON een stichting.

Doelstelling

Het doel van de WRNON is te komen tot volledige roofvogelbescherming met uitbanning van alle illegale handelingen. Daartoe houden wij ons bezig met:

- het coördineren en stimuleren van inventarisaties van en veldonderzoek naar roofvogels;
- het aandragen van inventarisatiegegevens ten behoeve van het wettelijk opsporingsapparaat;
- onderzoek naar effecten van vervolging op de omvang en de kwaliteit van de broedvogelpopulatie;
- het stimuleren van (beleids)maatregelen voor een effectieve roofvogelbescherming;
- het geven van voorlichting ter bevordering van roofvogelbescherming.

Organisatievorm

Sinds 1982 heeft de groep een sterk expanderend karakter gehad. Lag aanvankelijk de nadruk op Drenthe, tegenwoordig vinden activiteiten plaats in de provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel en Gelderland (Achterhoek).

De WRNON beschikt over plm. 260 medewerkers, voor een klein deel vrijwilligers en voor een groot deel medewerkers van een aantal organisaties en instanties waarmee in voorkomende gevallen een intensief werkcontact bestaat. Deze zijn:

- Staatsbosbeheer Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel;
- Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, inspecties Noord en Oost;
- Stichting "Het Groningse Landschap";
- Vereniging "It Fryske Gea";
- Stichting "Het Overijssels Landschap";
- Bosgroep Salland;
- Diverse terreineigenaren;
- Beleidsafdeling N.B.L.F. van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij;
- P.P.D. Drenthe;
- Jagersverenigingen in Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel;
- Stichting Natuur- en Milieufederatie Overijssel;
- District Assen van het korps Rijkspolitie;
- Algemene Inspectiedienst van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Werkwijze

Het werkgebied wordt grondig geïnventariseerd op broedgevallen, waarna het broedverloop op gestandaardiseerde formulieren wordt vastgelegd. Tijdens en naast het inventariseren wordt eveneens gelet op dode roofvogels. Indien deze worden aangetroffen,

wordt getracht, in samenwerking met het Centraal Diergeneeskundig Instituut (C.D.I.), de juiste doodsoorzaak te achterhalen.

Tevens wordt nagegaan in welke mate nesten van roofvogels opzettelijk door mensen worden verstoord, in welke gebieden dit met name het geval is, en op welke manier de verstoring plaats vindt.

Ten slotte wordt bekeken wat de mogelijke effecten van vervolging zijn op lokaal nivo.

Het op heterdaad betrappen van de dader(s) is buitengewoon moeilijk. Wel is het mogelijk om aan de hand van enkele variabelen (leeftijdssamenstelling broedparen, broedsucces, sterfte) na te gaan of er plaatselijk sprake is van vervolging. De methode die wij hiervoor hanteren is gebaseerd op de standaardopbouw van een stabiele populatie van roofvogelsoorten in een bepaald gebied en een bepaald jaar.

Hiertoe worden door een klein groepje gespecialiseerde medewerkers in bepaalde gebieden (referentie- en aandachts(probleem)gebieden) alle jonge roofvogels geringd, gewogen, en opgemeten. Tevens wordt de leeftijd van de oudervogels (aan de hand van ruipennen) vastgesteld. Deze manier van werken heeft ons de afgelopen jaren gedetailleerde kennis opgeleverd over de samenstelling van de roofvogelpopulatie in de noordoostelijke regio en de mate van vervolging.

Aanvankelijk werd voornamelijk geprobeerd, in samenwerking met het wettelijk opsporingsapparaat, de dader(s) te vinden. In veel gevallen bleek dit een moeizame gang van zaken. Daarbij is ons inmiddels duidelijk geworden dat vervolging van roofvogels vaak gebaseerd is op een onjuist beeld en overtrokken wantrouwen ten opzichte van deze dieren. Vandaar dat wij naast het inventarisatie- en opsporingswerk ons de komende tijd eveneens gaan bezighouden met het geven van voorlichting, waarbij wij de plaats en het belang van roofvogels in de levensgemeenschap proberen aan te geven.

Het afgelopen jaar zijn door de WRNON reeds enige lezingen over dit onderwerp verzorgd en zijn voor enkele regionale jagersbladen artikelen geschreven.

Alle broedbiologische en andere gegevens over de roofvogels in ons werkgebied, welke we de afgelopen jaren verzameld hebben, worden vastgelegd in een boek dat, inmiddels bijna voltooid, in 1992 zal verschijnen.

Projecten

Het werk van de WRNON volgens de methoden zoals hierboven omschreven, laat zich samenvatten in een aantal projecten. Deze projecten, deels jaarlijks (J) deels eenmalig (E), zijn de volgende:

- (J) Het opleiden van medewerkers tot volwaardige roofvogelinventariseerders en -ringers;
- (J) Het inventariseren (waar mogelijk) van alle bosgebieden in Noord- en Oost-Nederland op roofvogels, volgens gestandaardiseerde methoden;
- (J) Het ringen, wegen en meten van jonge roofvogels in een aantal referentie- en aandachtsgebieden, volgens gestandaardiseerde methoden;
- (J) Het uitwerken en presenteren van de inventarisatiegegevens in een jaarverslag;
- (J) Het geven van voorlichting in de vorm van lezingen en artikelen over de oecologie van roofvogels voor o.a. jagersverenigingen, postduivenhouders, vogelwachten, politiekorpsen, verenigingen van boseigenaren;
- (J) Het zoeken naar een oplossing in de voorlichtingsfeer bij gevallen van individuele roofvogelschade (loslopend pluimvee, postduiven).
- (J) Het stimuleren van activiteiten als die van de WRNON elders in het land, met name daar waar veel vervolging plaats vindt.

- (E) Het samenstellen van een lespakket over roofvogels ten behoeve van lage en middelbare scholen. Dit in verband met het plaatselijk (m.n. Friesland) op grote schaal uithalen van roofvogeleieren door de jeugd.
- (E) Het organiseren van een symposium over roofvogelvervolging (voorjaar 1992) met een aantal deelnemers die rechtstreeks of zijdelings betrokkenen zijn bij de roofvogel(vervolgings)problematiek (Vogelbescherming, KNJV, Kritische Faunabeheer, NBLF, WRNON).
- (E) Het publiceren van de lezingen en de discussie welke op het hierboven genoemde symposium gehouden zullen worden.
- (E) Het publiceren van een boek over roofvogels in ons werkgebied, waarin alle informatie die wij de afgelopen acht jaren hebben verzameld, wordt verwerkt.

'De jager heeft het volgens de publieke opinie altijd gedaan'

Leeuwarden, 12-2-1992

Door Fokko Bosker

HEERENVEEN - Zoals de verdenking bij een moord in gegoede kringen al snel rust op de butler, zo wijst de beschuldigende vinger bij de onnatuurlijke dood van dieren stevast in de richting van de jager. Klaas Elzinga, consulent voor Noord-Nederland van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV), is die verdachtmakingen zat. „In de publieke opinie zit de jacht nog altijd in het verdomhoekje. Het is tijd dat we uit de hoek komen waar de klappen vallen." De jager uit Lippenhuizen die in december in een klem een buizerd ving, hoeft dan ook niet op een coulantte bejegening van de KNJV te rekenen, nu die vereniging er alles aan gelegen is het blazoen schoon te wassen. „Excessen moeten hard aangepakt worden", vindt Elzinga.

Elzinga kiest het offensief om de suggestie dat jagers sadistische dierenmoordenaars zijn, uit de wereld te helpen. Een jager houdt zich aan de Jachtwet en aan de eercodes die het métier kent. Wie die regels overtreedt wacht een royement van de KNJV of bij een lichter vergrijp schorsing. Een maatregel die de vereniging overigens hoogst zelden hoeft te nemen, omdat in de meeste gevallen de daders onbekend blijven. De KNJV geldt met haar 20.000 leden als spreekbuis van de 30.000 jagers in Nederland. Wie uit de vereniging wordt gezet is voor het leven gebrandmerkt in jagerskringen.

Het ontbreekt de KNJV momenteel nog aan tuchtrechterlijke mogelijkheden om geldstraffen aan eigen leden op te leggen. De organisatie heeft al een uitgewerkt plan klaar om daar verandering in te brengen, maar wacht op publicatie van de nota jacht en wildbeheer van staatssecretaris Dzsingisz Gabor. „Die legt ons waarschijnlijk zware beperkingen op, zodat de jacht bijna onmogelijk wordt." In dat geval vreest de KNJV haar greep op de geringeloorde leden te verliezen, zodat er van enig tuchtrecht geen sprake meer kan zijn.

De KNJV spreekt niet alleen van excessen in de jacht als het gaat om overtreding van de Jachtwet, maar ook wanneer de jager zich tegenover zijn prooi niet als een heer gedraagt. Die etiquette valt in jagerterminologie onder

het hoofdstuk 'weidelijkheidsregels'. Een nota van de KNJV over de grondslagen van het jachtbedrijf daarover: „Een weidelijk jager maakt zijn jachtpassie ondergeschikt aan de eisen van goed wildbeheer." Zo mag hij geen wild op grote afstand schieten omdat de kans groot is dat het dier alleen verwond wordt. Ook is de jager gehouden aan zijn plicht de wildstand op niveau te houden.

Weggeveegd

De vereniging timmert met nota's, cijfermateriaal over de jacht op wild en voorlichting hard aan de weg. Een inspanning die door een luttel negatief voorval, zoals met de jager in Lippenhuizen, weggeveegd kan worden. Want in de volksmond heeft de jacht als vrijetijdsbesteding een slechte naam. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in zo'n geval de KNJV roomser dan de paus wil zijn. Terwijl de gemeentepolitie de overtreding afdeed met een waarschuwing, pleitte de vereniging

voor vervolging van de jager, mocht hij zich daadwerkelijk schuldig hebben gemaakt aan de dood van de roofvogel.

De vondst van de buizerd bij Lippenhuizen staat niet op zichzelf. Stak het Noorden enkele jaren terug nog gunstig af bij Noord-Brabant en Zuid-Limburg, nu ligt de verhouding precies omgekeerd. Elzinga vermoedt dat de controle daar inmiddels beter werkt. Vorig jaar kwamen uit Drenthe, Groningen en Friesland tien meldingen binnen van vergiftigde vogels. Lippenhuizen is het tweede incident in Friesland. In de meeste gevallen ging het om een pijnlijke dood door landbouwgif. De verdenking rust in die gevallen al snel op de jager, omdat die zich zou willen ontdoen van geduchte concurrenten in zijn jachtgebied. Een verdachtmaking die volgens Elzinga niet steekhoudend is, alleen al omdat de daders nooit te achterhalen waren.

Als lid van de roofvogelwerkgroep Noord-Nederland is hij diverse malen bij een onderzoek door de politie betrokken geweest. Een van zijn laatste zaken was de sterfte onder vogels, doordat boeren in de omgeving van Zuidbroek vergiftigd graan hadden gestrooid ter bestrijding van kraaien. „Nu de kraaienvangkooi door de rechter verboden is, grijpen ze naar andere middelen." Ook dit onderzoek leidde niet tot vervolging. Toch heette het dat jagers de vogelsterfte op hun geweten hadden. Het zoveelste bewijs, aldus Elzinga, dat de jager maar al te snel de schuld in zijn schoenen geschoven krijgt.

Beschermd

Elzinga meent dat de jager zelden verantwoordelijk is voor de dood van beschermde dieren. Toch steekt hij zijn hand niet voor alle kornuiten in het vuur. „Als wij er lucht van krijgen geven wij zo iemand zelf aan bij de politie. Zij verpesten het voor alle goeden. De jager heeft doorgaans geen hekel aan roofvogels, zegt Elzinga. Wie dat wel heeft is slecht geïnformeerd. Want, zegt Elzinga, uit

onderzoek blijkt dat roofvogels zich zelden aan voor jagers interessant wild te goed doen. „Hooguit een konijn, maar daar hebben we niets op tegen."

Door het instellen van grotere wildbeheer-eenheden waarin groepen jagers samenwerken en de wildstand in de gaten houden, bestaat er volgens Elzinga een grotere onderlinge sociale controle. Jagers die over de schreef gaan, vallen eerder op en worden gerapporteerd bij de regio-consulent. Indien nodig geeft die de malversaties door aan de ere-raad van de KNJV of direct aan justitie. Anders dan de natuurvrienden pur sang die ieder dood beest beklagen, heeft de jager een meer zakelijke relatie met de hem in het veld omringende fauna. Zo stelde de KNJV onlangs in een nota dat de overlast in sommige gebieden door vossen dusdanig groot is dat er meer op het schrandere beest gejaagd moet worden.

De jager streeft naar een redelijke populatie en schiet om soorten in onderling evenwicht te houden dieren af. Het plezier van die jacht is veel buitenstaanders een gruwel, nu niemand nog louter voor zijn boterham het jachtgeweer over de schouder hangt. Elzinga vraagt zich af of het niet wreder is om het aan de natuur over te laten. „Dan overleeft alleen de sterkste. Dat roofvogels voorlopig boven iedere wet verheven zijn, daar heeft hij wel vrede mee. Ook al neemt hun aantal snel toe. De aanblik van een roofvogel speelt nu eenmaal sterk in op sentimenten. weet Elzinga. „Hun status is vergelijkbaar met die van zeehondjes."

Ruim dertig roofvogels prooi voor stropers

DRENTHE- De werkgroep roofvogels Noord- en Oost Nederland (WRNON) maakt zich zorgen over een golf van laffe stropersterreur onder roofvogels. In Drenthe zijn al 32 dode exemplaren gevonden, te weten 17 haviken, 22 buizerds, 1 blauwe kiekendief en 2 rode wouwen. Ook uit Groningen, Friesland en Overijssel kwamen meldingen binnen, maar Drenthe staat op eenzame hoogte met dit aantal.

In vele gevallen zijn ze vergiftigd met de landbouwbestrijdingsmiddelen Parathion en Aldicarb. Opvallend is het grote aantal meldingen uit de boswachterijen Gieten en Borger en de omgeving van Norg. Het centraal Dierkundig Instituut te Lelystad dat de dode vogels heeft onderzocht, bevestigt de nieuwe golf van stroperij. De beschuldigende vinger van de WRNON wordt regelmatig gehouden in de richting van de jagerswereld. In de kring van jagers en jachtverzorgers kan men vaak opmerkingen horen als "er komen veel te veel van die kromsnavel" en "de beste havik is een dode havik". De georganiseerde jagers in de KNJV distantiëren zich van deze laffe vorm van bestrijding. De WRNON richt zich niet tegen de jagers in het algemeen, doch tegen die jagers die willens en wetens de Nederlandse wet wat betreft de roofvogels blijven overtreden. Zij zijn niet waardig om de jacht uit te oefenen en dienen uit het jachtveld te worden verbannen. Want ook de havik, sperwer en buizerd behoren als mede-jachtbeheerders tot onze (avi) fauna, zo is de mening van de WRNON. In de naoorlogse jaren toen de kromsnavel in het veld nagenoeg ontbraken tengevolge van teveel gifgebruik, was er veel overlast van houtduiven en verwilderde postduiven. Ondanks vele premies van overheidszijde bleef de houtduif zich handhaven. Maar nadat de havik en de sperwer weer waren teruggekeerd in het veld hoorde men maar weinig meer van de overlast van duiven. Daarvoor zorgden deze 'verfoeide' kromsnavel. Uit onderzoeken van vele medewerkers is gebleken dat veel kraaiachtigen en duiven op het menu van de havik en de buizerd staan. Ze hebben dit kunnen afleiden uit de prooi-resten die ze vonden op de horsten. Ook pakten ze wel eens een fazant, wanneer er een hoop half wilde fazanten zijn losgelaten, want die vormen namelijk een makkelijk te pakken prooi. Door de WRNON wordt

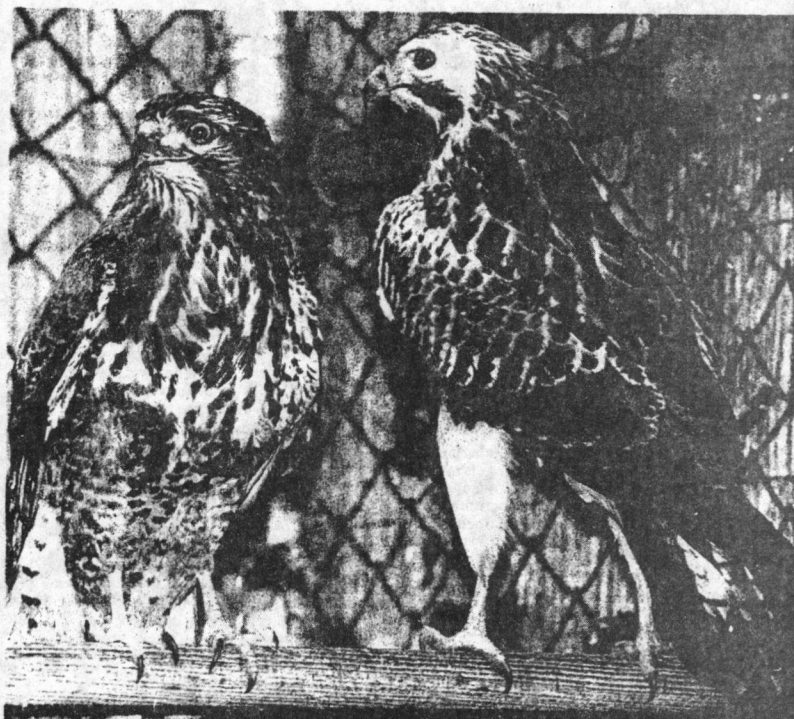
nu een poging gedaan om de vooroordelen en indianen-verhalen die nog steeds in jagerskring en elders heersen door goede voorlichting weg te nemen. Wanneer jacht natuurbeschermer betekent, dient de foutieve opvatting over de kromsnavel grondig te worden aangepast, zo is de mening van de WRNON. De jager heeft ook zijn verplichtingen ten aanzien van de (avi) fauna in zijn jachtgebied. Het informatiebulletin van de KNJV vermeldt niet voor niets: Hij (de jager) zal alles doen wat in zijn vermogen ligt om de fauna en flora in het jachtveld te beschermen tegen onredelijke of onrechtmatige aantasting. Intussen is er een samenwerkingsverband ontstaan tussen de WRNON en de KNJV. "Het is dan ook te hopen dat de indianen-verhalen naar de eeuwige jachtvelden worden verbannen", verklaart de heer Blauw, medewerker van de WRNON.

Nieuwe golf van stropersterreur tegen roofvogels

Van een onzer verslaggevers

GIETEN — Boswachters in Drenthe melden een nieuwe golf van stropersterreur tegen roofvogels. Haviken en buizerds worden de laatste weken in verontrustende aantallen dood aangetroffen. In veel gevallen blijken ze te zijn vergiftigd met landbouwbestrijdingsmiddelen. Opvallend is het grote aantal meldingen uit de boswachterijen Gieten en Borger op de Hondsrug. Ook de omgeving van Norg blijkt wederom een haard van illegale vervolgingspraktijken te zijn. Voorzitter Johan Krol van de Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland zegt dat er al 30 meldingen uit Drenthe binnen zijn.

Het Centraal Diergeneeskundig Instituut in Lelystad dat de dode vogels onderzoekt, bevestigt de nieuwe golf van stroperij. Volgens het instituut komt Drenthe de twijfelachtige eer toe landelijk koploper te zijn. Vogelbeschermers geven de jagers de schuld. De georganiseerde jacht distantiëert zich van de stroperij.

De aanblik van een roofvogel werkt op de sentimenten, vindt Klaas Elzinga van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging. „Hun status is vergelijkbaar met die van zeehondjes.“

Archiefoto LC

Buizerd in vertoden klem vast op Lippenhuister heide

URETERP - "Een beestachtige daad". Woorden schieten tekort om de ontzetting bij Douwe en Griet Miedema van de Fûgelhelling in Ureterp te beschrijven. Tijdens de kerstdagen werd in het vogel-opvangcentrum een buizerd binnengebracht die met zijn poot vastzat in een klem. Bij de klem lagen een rat en een konijn als lokaas.

De buizerd werd op eerste kerstdag aangetroffen in de bossen tussen Beetsterzwaag en Lippenhuizen. Dagesmensen uit Leeuwarden die een boswandeling maakten, zagen het dier vastzitten. Aanvankelijk gingen ze er vanuit, dat de roofvogel verstrikt zat in prikkeldraad, maar toen ze dichterbij kwamen, deden ze de afschuwelijke ontdekking. Met klem en al brachten ze de vogel naar Douwe en Griet Miedema van de Fûgelhelling. De vogelhelpverleners konden evenwel weinig meer voor het dier betekenen. Om de vogel niet langer te langer lijden, werd de buizerd afgemaakt.

Doordat bij de klem op de Lippenhuister heide een rat en een konijn lagen, wijst alles erop dat er stropers aan het werk zijn geweest. De gemeentepolitie van Opsterland is inmiddels een onderzoek begonnen. "Tips zijn welkom", zo laat een politiewoordvoerder we-

ten. Over mogelijke daders laat de politie zich niet uit. De politie wil zelfs niet zeggen wie over een jachtvergunning beschikt in het gebied.

Jagers

Douwe Miedema van de Fûgelhelling denkt niet dat de klemzetters in stroperskringen gezocht moeten worden. Hij denkt dat de klem is uitgezet om een vos te vangen. "Mar it is tink ik net troch stropers bard", veronderstelt Miedema. "Trochdat dy klem mei sa'n grutte kracht tichtgiet, sil in poat fan in fosk derôf gean of goed ferwûne reitsje en dan is it bist net sa folle jild mear wurdich".

Meer voor de hand ligt het, meent Miedema, dat de daders in jagerskringen gezocht moeten worden. De vossen peuzelen heel wat konijnen, hazen, patrijzen en fazanten op en zijn daarmee grote concurrenten van de jagers. Bovendien moet de klemzetter goed op de hoogte zijn van de loop van de vossen. De jacht op vossen is overigens niet verboden. "Ik ha der ek neat op tsjin, dat de stân fan de foksen koart hâlden wurdt. It is op 't lêst 'schadelijk wild' en der moat der net te folle fan komme. Allinnich net op dizze wize. In klem betsjyt in hiele wrede dea foar in bist. Sels yn

Spitsbergen wêr't se nochal primitive jachtmetoaden hawwe, is de klemferbeam".

Eerste keer

Bij de Fûgelhelling is het de eerste keer dat men geconfronteerd wordt met een roofvogel in een klem. "It is bekind, dat se yn Drinte rooffûgels deameitsje troch middel fan fergiftiging. Mar dat se hjir klemmen brûke, is út de tiid".

Vol lof is Miedema over het Leeuwarder echtpaar, dat zich over de gewonde buizerd ontfermde. "De man hie syn goede jas oer de fûgel goait en sa de mûzefalk de klem meinommen. Dat bist wie fansels hartstikke wyld. It wie yn deadeangst. De snavel is dan net sa gefaarlik, mar dy iene klau dy't er noch hie, dêr moast om tinke. De minsken hiene in hiel ein rûn mei de klem en de fûgel en syn jas siet aardich ûnder it bloed. Hiel jammer dat wy dochs it bist ôfmeitsje moasten, mar it koe net oars. De poat hong der noch mar oan ien pees oan. In mûzefalk kin allinnich mar mei twa poaten syn proai fange en oars net. Kinst him wol fleane litte, mar dan wist dochs wol dat er it net hellet". Miedema voegt eraan toe, dat de buizerd juist werd binnengebracht op de dag dat men vier buizerds weer in vrijheid zou stellen.

Jager aansprakelijk voor doden buizerd in klem Opsterland

OOSTERWOLDE - Een jachtopziener blijkt verantwoordelijk voor het plaatsen van een klem, waarin op Tweede kerstdag in de bossen tussen Beetsterzwaag en Lippenhuizen een zwaar gewonde buizerd werd aangetroffen. De gemeentepolitie in Opsterland heeft geen proces-verbaal opgemaakt tegen de jager, maar de man heeft wel een waarschuwing gekregen.

"Het was niet de bedoeling een roofvogel te vangen in de klem. We beschouwen het als een ongelukje", zegt een woordvoerder van de Opsterlandse politie. Dagesmensen ontdekten de schreeuwende buizerd tijdens een boswandeling. Met klem en al brachten ze de roofvogel naar vogelasiel de Fûgelhelling in Ureterp. Douwe Miedema van de Fûgelhelling liet de verminkte buizerd inslapen.

Naast de stalen klem lagen een dode rat en een konijn, hetgeen wees op stropen. Volgens de politie wilde een jager met de klem een vos vangen. Hoewel het gebruik van de klem wettelijk verboden is, heeft de politie geen proces-verbaal kunnen opmaken tegen de jager. De politiewoordvoerder: "We hebben de verantwoordelijke man aangesproken. Bewijs technisch was het niet mogelijk vervolgen in te stellen".

Jagersvereniging werkt aan eigen tuchtrecht

KNJV schrappt jager uit Lippenhuizen als lid

BEETSTERZWAAG - Het bestuur van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV) schorst een jachtopzichter uit Lippenhuizen als lid. De man plaatste op de Lippenhuisterheide een verboden klem, waarin Tweede Kerstdag een buizerd de dood vond. De landelijke jagersvereniging werkt aan een eigen tuchtrecht om strafend te kunnen optreden in dergelijke gevallen van wangedrag van leden.

"Justitie treedt niet op tegen dit bewezen geval van roofvogelvervolg. Onze enige sanctie tegen de man is een roeyement als KNJV-lid", zegt K. G. Elzinga uit Heerenveen, regio-consulent van de KNJV. Hij vindt dat er hard moet worden opgetreden tegen erkende-jagers, die zich schuldig maken aan stroperspraktijken.

"Telkens als roofvogels op een onnatuurlijke manier sterven, gaat de bezwerende vinger in de richting van de jagers. Zelden wijzen de sporen echter op jagers. Van onze leden houdt 99 procent zich verre van dit soort activiteiten. Wanneer een jager zich toch vergrijpt aan het doden van roofvogels, moeten we het als KNJV onmiddellijk de kop in drukken", vindt Elzinga.

Hoewel de politie in Opsterland weet wie de dodelijke klem heeft

geplaatst op de Lippenhuisterheide, wordt geen strafvervolg ingesteld tegen de plaatselijke jacht-opziener. De man kreeg een waarschuwing. Elzinga laakt de houding van de politie: "Persoonlijk vind ik dit slap. Een jager weet drommels goed wat de gevolgen kunnen zijn van het plaatsen van zo'n vosseklem. Het innemen van de jachtakte en het afpakken van zijn geweer zijn dan de meest logische maatregelen".

Om in de toekomst soortgelijke uitwassen van leden te bestrijden, werkt de KNJV aan het opstellen van een tuchtrecht voor de vereniging. "Je zou het kunnen vergelijken", aldus Elzinga, "met het tuchtrecht van de voetbalbond KNVB. Op die manier kun je geldboetes opleggen en schorsing afdwingen". De roofvogelwerkgroep Noord en Oost-Nederland heeft de KNJV in een brief gevraagd streng op te treden tegen roofvogelvervolg door jagers. "Dit geval in Opsterland verbaast ons niet, maar het blijft natuurlijk wel diep triest", reageert mevrouw M. Quist van de werkgroep. Het is niet de eerste keer dat een jager wordt betrappt op het doden van een buizerd. "Door onderzoek van de Algemene Inspectiedienst (AID) zijn in de achterliggende tien jaar welgeteld vijf gevallen bekend, van jagers in het Noorden die het op roofvogels hebben gemunt".

Justitie wil toch proces-verbaal jachtopzichter

LIPPENHUIZEN - Tegen de jachtopzichter uit Lippenhuizen die eind december een buizerd in een verboden vosseklem ving, wordt alsnog proces-verbaal opgemaakt. De gemeentepolitie in Opsterland had in eerste instantie volstaan met een waarschuwing aan het adres van de man, maar plaatsvervangend pers-officier van justitie mr. Jan Riemersma in Leeuwarden neemt daar geen genoegen mee.

"Het is een dusdanig zwaar delict dat je dit niet zomaar kunt afdoen met een waarschuwing. Het is aan justitie om de afweging te maken of we tot vervolging moeten overgaan en niet aan de plaatselijke politie", aldus Riemersma. Hij vindt dat juist mensen die op een goed natuurbeheer moeten toezien, zich niet schuldig mogen maken aan dergelijke overtredingen.

Het regio-bestuur van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging zegt gelukkig te zijn met de correctie van justitie op het politie-optreden in Opsterland. Regionaal-consulent Klaas Elzinga omschreef de houding van de politie eerder als te laks. Hij verwacht dat het regio-bestuur de afhandeling van justitie niet afwacht en zelf de jachtopziener voordraagt voor schorsing bij de ereraad van de vereniging.

Fr. Doyl.
27-12-91

Fr. Doyl.
27-12-91

In rietland langs IJssel

Vogelasiel woedend over neerschieten kiekendief

(Van één onzer verslaggevers)

KAMPEN - Beschermde vogels zijn ook in Nederland hun leven niet veilig. In de Kattenwaard, boven een stuk rietland langs de IJssel, is een blauwe kiekendief uit de lucht geschoten. Deze beschermde roofvogel, die op de officiële lijst staat van bedreigde soorten en daarom buiten schot moet blijven, is vervolgens in ernstig verzwakte toestand afgeleverd bij het Kamper vogelen egelasiel, maar daar is men er niet in geslaagd zijn leven te redden.

Anderhalf uur nadat de kiekendief werd binnengebracht is hij doodgegaan. Het asiel heeft het kadaver voor onderzoek opgestuurd naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut in Lelystad. Daar bleek bij sectie dat de vogel was aangeschoten. Er zat een loodschilver in zijn rechter vleugel.

Hagelschot

De blauwe kiekendief is waarschijnlijk in de eerste week van januari geraakt door een hagelschot. Vervolgens was hij niet meer in staat te vliegen, waardoor hij niet meer aan voedsel kon komen. Op 18 januari werd de vogel gevonden en afgeleverd bij het vogelasiel van de familie Van der Werf aan de Bovensingel. 'Dit weekeinde hebben we de uitslag van het sectie-onderzoek binnen gekregen en dat bevestigde ons vermoeden', vertelt Erwin van der Werf.

Aangifte

Desondanks is hij geschrokken. 'Het is toch te gek, nee zelfs schandalig, dat dit mogelijk is. Een blauwe kiekendief wordt met uitsterven bedreigd. Overheid en vogelbeschermers doen er alles aan om deze soort van de ondergang te redden.' Van der Werf heeft inmiddels aangifte gedaan bij de politie en ook de gemeenteraad op de hoogte gesteld van het voorval.

De blauwe kiekendief is een

NIEUW KAMPEN
DAELA.O. 5-2-92

echte rietlandbewoner. Hij jaagt daar op woelmuizen en kleine vogels. In Nederland komen gemiddeld niet meer dan tussen de honderd en 200 broedparen van deze soort voor. De meeste daarvan leven in Flevoland. De kiekendief jaagt altijd in z'n eentje.

Ongeluk

'Daarom vrees ik dat het bijna onmogelijk is om deze vogel per ongeluk uit de lucht te schieten', zegt Erwin van der Werf. Volgens hem zijn er jagers die roofvogels als een concurrent zien. 'Bovendien is een roofvogel een geliefd preparatie-object. Opgezet staat het zo leuk op de schoorsteen', sneert Van der Werf.

Onmogelijk

Volgens secretaris Klaas Vos van Jachtvereniging Kampen is het onmogelijk dat leden van zijn club de kiekendief hebben geschoten. 'Ik ken de leden die in de Kattenwaard jagen en die zijn boven alle twijfel verheven. Bovendien zijn onze leden fervente natuur liefhebbers en zien we nauwlettend toe op de naleving van de regels. We weten dat de kiekendief een beschermde vogel is.' Voor de mensen die in dit gebied op waterwild jagen wil de heer Vos niet in staan. 'Daar kan ik niets over zeggen. Dat zijn beroepsjagers, die wel eens met betalende gasten op stap gaan, maar die behoren niet tot onze club', zegt Vos.

Buizerd in de klem Leenwarden C. 9-2-192

De klem die de oorzaak was van de dood van een buizerd is geplaatst door een jachttopziener uit Lippenhuizen. Zo lezen wij in de LC van 23 januari. De betreffende klem was bedoeld voor het vangen van vossen, zo staat er te lezen. En dat terwijl het plaatsen van klemmen verboden is.

De man is er van afgekomen met een waarschuwing. Wat een schande. Wie weet hoelang die buizerd daar al geleden heeft? Het plaatsen van klemmen is verboden, het is een zeer laffe en uiterst gemene manier van 'jagen'. Het valt onder stroperij. Deze vergripen zijn gepleegd door een jachttopziener, nota bene de man die erop moet toezien, dat dit soort praktijken worden bestreden. Gytsjerk.

J. J. Olthof.

Roofvogels vaak slachtoffer van vergiftiging LC 1912

LELYSTAD - Roofvogels zoals haviken en buizerds worden steeds vaker het slachtoffer van vergiftigd aas. In de afgelopen maanden zijn er al meer dan honderd gedood door vergiftiging met het verboden landbouwgif parathion. Dat blijkt uit onderzoek door de afdeling toxicologie van het Centraal Diergeneeskundig Instituut in Lelystad.

Normaliter komer er bij dit instituut over een heel jaar zo'n tweehonderd dode roofvogels binnen. 'De laatste maanden is er echter sprake van een opvallende stijging. In januari waren het er al vijftig. We kunnen het bijna niet meer bijbenen', aldus onderzoeker Pedro Zoun van het CDI.

Het is nog onduidelijk wie het op de roofvogels voorzien heeft. De Vogelbescherming wijst met een beschuldigende vinger naar de jagers. Er komen namelijk veel dode vogels uit bepaalde jachtgebieden. Maar ook kan de illegale handel een rol spelen want een opgezette roofvogel is veel geld waard, aldus Zoun. En, zo stelt hij, vergeet de postduivenhouders niet. Roofvogels, vooral havikken, lusten graag een duifje.

Een echte bedreiging voor de roofvogelstand is de vergiftiging volgens Zoun nog niet want de stand was nog nooit zo hoog als de laatste jaren. Bovendien zijn er veel wintergasten over.

Nieuwsblad voor
de Eemthond
3/12 '91

Buizerds opnieuw slachtoffer vergiftiging

WAGENBORGEN - De afgelopen dagen zijn bij Wagenborgen en Amsweer drie dode buizerds aangetroffen. De eerste werd vrijdag gevonden door een jongen, die de roofvogel aantroef bij de vuilstort aan de Westerlaan. De vogel leefde op dat moment nog en braakte aas. Het, intussen dode dier, werd naar vogelkenner Gerard Bulthuis in Wagenborgen gebracht die de consulent van de vogelbescherming, Jan Glas in Hellum, informeerde.

DOOR
GEA VISSCHER

Zij kwamen al snel tot de conclusie dat de vogel alle verschijnselen van een vergiftigd dode buizerd vertoonde en sloten niet uit dat meerdere vogels hier het slachtoffer van waren geworden. Een speurtocht bij de stort leverde inderdaad een tweede dode buizerd op. Tevens vond men het aas waar de vogel vermoedelijk van heeft gegeten. Zondag kwam opnieuw een melding van een dode buizerd. Deze werd bij Amsweer gevonden.

De dode vogels en het aas zijn via de Algemene Inspectie Dienst (AID) overgebracht naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI) in Lelystad waar de vogels onderzocht zullen worden.

Opzettelijk

Volgens Bulthuis en Glas is het echter nu al duidelijk dat de vogels opzettelijk zijn vergiftigd. In de buurt van de vuilstort werd ook een dode

Gerard Bulthuis met een van de dode buizerds.

kat aangetroffen. De vogelsterfte van het afgelopen weekend is niet de eerste van dit jaar. Zes weken geleden werd ook al een dode buizerd en een verzwakt exemplaar aangetroffen in de buurt van Wagenborgen. Vorige week vond men een dode en een gewonde torenvalk en bij de Kloosterlaan trof men eveneens een verzwakt buizerd aan.

Momenteel worden wekelijks tientallen dode buizerds bij het CDI in Lelystad ter onderzoek aangeboden. Onlangs werd ook een grote vogelsterfte door vergiftiging ontdekt bij Harkstede en Zuidbroek die vermoedelijk werd veroorzaakt door jagers die in

de buizerds jachtconcurrenten zien. Volgens Bulthuis is het ook mogelijk dat iemand het op vossen heeft voorzien. Buizerds worden dan mede-slachtoffer, omdat ook zij van het vergiftigde aas eten.

Bulthuis en Glas kunnen de dader uiteraard niet met zekerheid aanwijzen. Of deze in jagerskringen gezocht moet worden kunnen ze ook niet zeggen. Volgens hen gaan de meeste jagers zorgvuldig met de natuur om. „Maar er hoeft maar een rotte appel in de mand te zitten of je hebt meteen een groot aantal slachtoffers. Bovendien is het onzinnig buizerds als jachtconcurrenten aan te merken.

Buizerds jagen vrijwel uitsluitend op mulzen. Als ze al eens een keer een konijn pakken dan gaat om een verzwakt exemplaar.”

L. Woppenkamp uit Meedhuizen, door de politie aangesteld met het toezicht op de jacht in de gemeente Delfzijl, meent eveneens dat de tekenen wijzen op vergiftiging. „De buizerd die ik heb gezien had zijn nagels samengetrokken en dan gaan de poten dicht zitten. Dat gebeurt als een vogel is vergiftigd. Ik heb zelf de buizerd uit Amsweer gehaald. Als ik kijk naar de locaties dan gaat het om gebieden waar gejaagd wordt door verschillende mensen die elkaar niet eens kennen. Een buizerd komt nauwelijks uit zijn eigen jachtgebied dus is het volgens mij vrijwel uitgesloten dat zij op hetzelfde terrein van vergiftigd aas hebben gevreten. Op dit moment zou ik ook geen jager weten die tot zo iets in staat is. Voor hetzelfde geld gaat het om een postduivenhouder die een hekel aan roofvogels heeft. Laten we eerst de uitslag van het onderzoek van het CDI in Lelystad maar afwachten. Als we daar tenminste iets aan hebben. Een paar jaar geleden heeft zich hier iets dergelijks afgespeeld. Toen hebben ze in Lelystad de doodsoorzaak niet kunnen vaststellen.”

Volgelkenner Gerard Bulthuis vindt het in elk geval niet onverstandig dat mensen de ogen open houden. „Wie iets vreemds of verdachts opmerkt zou dat eigenlijk meteen bij de politie of de vogelbescherming moeten melden.”

Jagers verdacht van opzet Massale vergiftiging roofvogels in Noorden

Van onze verslaggeverster
Marja Kilp

■ **ASSEN** - In Nederland zijn de afgelopen maanden meer dan honderd roofvogels gedood door vergiftiging met het insectenbestrijdingsmiddel parathion. Volgens de Vogelbescherming is de sterfte onder de roofvogels nog nooit zo groot geweest als nu. De afdeling toxicologie van het Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI) in Lelystad krijgt zoveel vogels binnen dat ze het werk bijna niet meer aan kan. Alleen de afgelopen maand al kwamen er vijftig buizerds en haviken binnen voor onderzoek.

Volgens P. Zoon van het CDI is het grootste gedeelte van de vergiftigde vogels afkomstig uit het Noorden. Uit een aantal afgeronde onderzoeken is gebleken dat er veel roofvogels zijn gestorven nadat ze gevoeltjes hadden gegeten dat was ingesmeerd met het verboden landbouwgif parathion. Hierdoor raken ze eerst verlamd waarna hun ademhaling tot stilstand komt.

Volgens Zoon worden er op het instituut nog dagelijks roofvogels binnengebracht. „Het is een verdubbeling van

opzichte van vorig jaar. Wij kunnen het bijna niet meer bijbenen. In een heel jaar verrichten we sectie op zo'n tweehonderd dieren. Nu hebben we in januari al vijftig roofvogels binnengekregen.”

■ Zie verder pagina Noord

Buizerds vergiftigd

DELFIJL - Schoolkinderen hebben het afgelopen weekeinde vier dode buizerds gevonden in de omgeving van de oude vuilstort aan de Oosterlaan bij Delfzijl. Volgens vogelconsulent J. Glas van de Vogelbescherming zijn de dieren vergiftigd. Glas vermoedt dat vergiftigd aas is uitgelegd. Er is aangifte gedaan bij de gemeentepolitie in Delfzijl. Op dit moment worden veel buizerds, behorend tot de beschermde vogelsoorten, in het Noorden gesignaleerd. Al eerder zijn in de provincie dode buizerd aangetroffen. De afgelopen weekeinde gevonden vogels worden voor onderzoek opgestuurd naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut in Lelystad. (D. D. 3 - 12 3)

Roofvogels Grunostrand vergiftigd

Van een onzer verslaggevers

HARKSTEDEN - In de omgeving van het Grunostrand, tussen Harkstede en Ruisherbrug, zijn sinds het najaar van 1988 veertien dode roofvogels gevonden. De rijkspolitie en de Algemene Inspectie Dienst hebben de zaak in onderzoek. De Vereniging Avifauna Groningen heeft haar leden gevraagd de zaak daar goed in de gaten te houden.

Onder de veertien gevonden dode roofvogels komt een rode wouw voor, de zeldzaamste roofvogel die in Nederland voorkomt. Verder ging het om bruine kiekendieven, kiekendieven, torenvalken, buizerds en een havik. De meeste vogels waren doodgeschoten met een jachtgeweer, enkele bleken te zijn vergiftigd met strychnine en parathion. Een aantal van deze dode vogels bleek in het donker bij elkaar aan de kant van de weg te zijn neergelegd.

In de buurt van het Grunostrand komen vrij veel overwinterende roofvogels voor, vermoedelijk omdat ze in de populierplantages daar aantrekkelijke slaapplaatsen vinden. Niet alleen bij het Grunostrand, ook elders in de provincie Groningen zijn dode roofvogels gevonden. Bij het Hondshaltermeer in Oost-Groningen en op het industrieterrein van Delfzijl zijn nesten van kiekendieven met kapotgetrapte eieren gevonden.

N.v.b.h. 16-11-91

Hellumer hekelt roofvogelmoord

Van onze verslaggever
Wim Jassies

HELLUM — De rode wouw, alleen deskundige vogelaars weten dat, doet pogingen om in Nederland te broeden. Dus wordt roofvogelkenner Jan Glas uit Hellum er alleen maar 'strontbevoerd' van als hij wordt geconfronteerd met alweer een moord op de meest zeldzame roofvogel die in Nederland kan worden aangetroffen. En het is dit jaar niet alleen de rode wouw, die op zijn 'moordlijst' voorkomt. Bruine kievissen, torenvalken, buizerds en haviken komen er ook diverse keren op voor. Doodgeschoten dan wel vergiftigd. Toen Glas zijn kopij indiende voor het najaarsnummer van het blad De Grauwe Gors van Avifauna Groningen, waren hem alleen al in het gebied rond het Grunostrand bij Harkstede 13 gevallen bekend van roofvogelmoord.

En het houdt niet op. Nummer 15 was een doodgeschoten buizerd bij Harkstede, nummer 16 een vergiftigde buizerd bij Scharmer, nummer 17 een vergiftigde buizerd bij Slochteren, nummer 18 een (vermoedelijk) vergiftigde ruigpoot buizerd bij Schildwolde en nummer 19 een dode buizerd bij Ruischerbrug. Van dit laatste exemplaar waren alleen de kop en de vleugels over, zodat de doodsoorzaak niet meer kon worden aangehaald.

Glas wordt er niet vrolijker van. "En het gaat daar in die buurt al jaren achter elkaar," zegt hij, "terwijl gebleken is, dat roofvogels nuttige vogels zijn voor de landbouw." Aangezien het voor hem vaststaat dat de moordenaars jagers zijn, begrijpt hij die moordpartij niet: "Veel jagers zijn boeren, dus ik snap het verband niet. Ik ga er vanuit, dat het maar om weinig gaat, maar het effect van wat ze doen is meteen zo groot. D'r zitten gewoon van die eikels tussen."

Jan Glas is gegrepen door het fenomeen roofvogel. Vakanties stempelt hij bij voorkeur af op gebieden waar deze machtige vogels voorkomen. De afgelopen zomer was hij op vakantie in de Pyreneeën, waar hij menige rode wouw en vale gier heeft gezien. Elk jaar gaat hij met enkele vrienden naar het Zuidwesteede Falsterbo om daar de indrukwekkende trek van duizenden buizerds te zien. Op zijn verlanglijst-

■ De rode wouw doet pogingen in Nederland te broeden. De man naast de roofvogel is niet Jan Glas, maar een onbekende vogelaar.
Foto: Archief NvN

je staan Eilat (Israël) en Bosporus (Turkije) om daar ook de trek van gigantische hoeveelheden roofvogels te kunnen aanschouwen. "Maar ja," zegt hij schouderophalend, "dat is nogal ver weg en dus nogal duur."

Opwachten

Maar ook dichtbij huis kan hij zich uitleven in zijn liefhebberij. "Begin april, de vierde of de vijfde, komen de kiekendieven terug naar het Schildmeer. Ze komen helemaal uit Afrika en ze broeden weer op hetzelfde nest. Ik sta ze bij wijze van spreken op te wachten. Ik geniet ervan, die schitterende baltsvluchten, onvergetelijk als je dat eens hebt gezien." Jan Glas is eigenlijk alleen al geboeid door roofvogels, 'omdat ze zo machtig mooi zijn'. En dan natuurlijk door die exacte gegevens: "Een aasgier kan op een hoogte van een kilometer een prooi van vijf centimeter zien. Dat soort gegevens vind ik prachtig om te weten."

Glas vindt het een raadsel, waarom op roofvogels wordt gejaagd of waarom ze worden vergiftigd. "Omdat ze wel eens een fazantje pakken? Dat is hooguit

eens een ziek of aangeschoten exemplaar. Voor jagers is de concurrentie van roofvogels minimaal. Van een buizerd bijvoorbeeld bestaat zijn voedsel voor 80 procent uit muizen, en voor de rest wat ander klein spul, aangeschoten wild of kadavers aan de kant van de weg. Kiekendieven vangen ook wel eens een bisamrat. Een buizerd ruikt kadavers op, die bij het uitrijden van mest op het land terecht komen; hij voorkomt daarmee het uitbreken van botulisme. Dat het beter gaat met de roofvogelstand in Nederland, is niet nadelig voor het jachtwild. Integendeel, jagers en boeren zouden er juist blij mee moeten zijn."

De Hellumer (roof)vogelaar wil niet alle jagers er op aankijken. "Ik weet dat het bij dit soort praktijken maar om een enkeling gaat. Gelukkig zijn er ook jagers — en ik ken ze hier in de buurt — die niet op roofvogels jagen. Integendeel, als ze ergens in het veld een zieke of gewonde vogel vinden, brengen ze hem naar mij. Ik zorg dan wel, dat zo'n dier in een vogelasiel wordt opgenomen."

Voor de handel is de jacht op roofvogels weinig interessant.

In het buitenland, Frankrijk en Duitsland met name, bestaan de vogels in roofvogelparken hoofdzakelijk uit in het park gekweekte dieren. Ook de valkenjacht geschiedt voor het overgrote deel met valken die in gevangenschap zijn geboren. Het prepareren en opzetten van roofvogels neemt, is de indruk van Glas, eerder af dan toe.

De daders van de roofvogelmoord rond Harkstede/Middelbert zijn nog niet gepakt. Op verzoek van Jan Glas houden mensen van rijkswaterstaat, de politie en leden van Avifauna de omgeving er zo goed als het kan in de gaten. Ook de Vogelbescherming heeft blijk gegeven van haar ongerustheid. "Kijk," zegt Glas, "elders in de provincie treffen we ook wel eens vermoorde roofvogels aan. Onlangs nog bij Zuidbroek negen stuks. Maar daar blijft het dan bij. Bij de Dollard komen bijvoorbeeld ontzettend veel buizerds voor en daar wordt ook veel gejaagd. Dode roofvogels zijn daar gelukkig nog nooit gemeld. In de buurt van Harkstede/Middelbert gebeurt het al jaren achtereens. Daar is echt iemand bezig."

Oproep tot oprichting van een werkgroep om het kwaad te bestrijden Roofvogels vaker slachtoffer van jagers

■ **GASSELTE** — Dat het niet goed gaat met de roofvogelstand in Drenthe kwam tot uitdrukking tijdens een bijeenkomst van de Wildbeheersers van de Hondsrug in Gasselte waar de consul van de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV), de heer E.J. Elsinga, een overzicht gaf van de stand van zaken.

Hij sprak tot een groot aantal Drentse jagers en liet weten dat de grootste vervolgingen plaatsvinden in de drie noorde-

lijke provincies en dat is in het laatste halfjaar sterk toegenomen. Hij noemde een aantal vindplaatsen. In Borger, Gieten en Noordbroek zijn dode vogels aangetroffen.

Waakzaam

Bij de KNJV is men waakzaam, aldus de heer Elsinga omdat daar de mening is dat het afschieten van roofvogels het werk is van jagers. "Wij distanceren ons ervan, mocht er een jager misbruik maken van zijn

geweer, dan hoort hij niet bij ons thuis en kunnen hem onder de stropers scharen." Hij riep de aanwezige jagers op mee te werken tot de samenstelling van een werkgroep die het kwaad moet gaan bestrijden. "We moeten duidelijk maken dat men het niet bij ons moet zoeken en dat gaat alleen als wij de handen ineen slaan," aldus de heer Elsinga.

Duifland

Hij gaf ook aan dat het afschie-

ten van roofvogels een aantrekkelijke bezigheid is, aangezien men in Duitsland drietot vijfhonderd mark betaalt voor een geschoten roofvogel. De KNJV werkt momenteel samen met natuurorganisaties om duidelijk te maken dat jacht meer is dan het afschieten van een dier.

Middels de wildbeheersing wil men ook naar de bevolking toe, waarbij het zelfs in de bedoeling ligt voorlichting te geven op scholen.

NO 5
WC 5

Drents
Gronings
Pers

Vrijdag
4 oktober
1991

In Delfzijl kippevlees gevonden gedrenkt in parathion

Buizerds massaal gedood met verboden landbouwgif

De Eemshaven 5/2 '92

In de provincie Groningen zijn de afgelopen maanden ruim 50 roofvogels dood aangetroffen. Zij werden vergiftigd met parathion, strychnine of gedood met hagel.

Op de oude vuilstort in Delfzijl en in Amsweer zijn vier dode buizerds gevonden, die werden vergiftigd met parathion. "De sterfte onder de roofvogels is nog nooit zo groot geweest," aldus de heer J. Glas uit Hellingum van de vogelbescherming.

Uit onderzoek in het Centraal Diergeneeskundig Instituut in Lelystad is gebleken, dat de roofvogels, die in Delfzijl zijn gevonden, kippevlees hadden gegeten, dat was ingesmeerd met het verboden landbouwgif parathion. Met datzelfde gif werd ook een rode wouw gedood, die tussen de Dollardpolder en Woldendorp werd gevonden. Rode wouwen worden in Groningen zelden aangetroffen.

De heer Glas zegt onomwonden, dat er opzet in het spel is.

"Waar daders gepakt zijn, valt het op dat ze uit de jachtwereld komen. Er zijn dit jaar veel buizerds uit Skandinavië naar hier

getrokken, maar dat staat in geen verhouding tot de sterfte nu. Vorig jaar waren dat er tussen de 5 en 10 dode roofvogels."

De politie van Delfzijl, die de dood van de 4 buizerds in de eigen regio in onderzoek heeft, tast over het motief en de oorzaak in het duister. Zij heeft deskundige L. Woppenkamp in de arm genomen om de zaak te onderzoeken. Woppenkamp ging enkele jaren geleden in de VUT, maar is via een speciale regeling nu benoemd tot onbezoldigd opsporingsambtenaar, die belast is met jachtzaken.

Woppenkamp ontkent, dat de vergiftiging moet worden toegeschreven aan jagers. "Een buizerd is een aaseter en niet schadelijk voor de jacht. Ook postduivenhouders of iemand die sierkippen heeft wil wel van de roofvogels af," veronderstelt Woppenkamp. "Maar dat wil helemaal niet zeggen dat zij potentieel verdacht zijn." Wel vindt hij het een kwalijke zaak, dat parathion voor dit doel is gebruikt. "Parathion is een brandend vergif, dat de ingewanden wegbrandt." Een verbinding met de dood van een hond in de Eemshaven die door het gif strychnine kortgeleden

zou zijn doodgegaan, legt Woppenkamp niet. "Daarover heb ik mijn twijfels. Zo'n grote hoeveelheid strychnine waar een hond aan dood gaat, is alleen te vinden in een ziekenhuisapotheek. In ratten gif zit strychnine, maar dat is zo'n kleine hoeveelheid, dat die er zelfs langzaam aan dood gaat. Je krijgt op deze manier natuurlijk de wildste geruchten. De man die zoveel ophef van die zaak heeft gemaakt, is een stroper. Dat hij daar illegaal in dat gebied struikt met zijn honden hoor je niks over. Hij heeft daar met zijn honden niks te zoeken."

Niet alleen in Groningen en Drenthe is grote sterfte onder de roofvogels. Het is een landelijke teneur.

Vandaar dat er op 28 maart in Hoozevee een symposium wordt gehouden over roofvogels, waaraan zowel de vogelbescherming als de jagers deelnemen. "Het is 5 jaar geleden, dat er ook zo'n symposium werd gehouden," aldus Glas, die hoopt dat de resultaten van dit symposium even gunstig zijn als die van 5 jaar geleden. "Toen hebben we vlak na het symposium een daling van de vogelsterfte geconstateerd."

Hond gedood door strychnine

Vergiftigd aas in kustgebied

Nvln
± 15/1/92

Nieuwsblad van het Noorden • donderdag 26 september 1991

(Advertentie)

• Het nieuwe Beosystem 2300 Bang & Olufsen
Te zien en te horen bij: Het echte meerkamersysteem

Harry Boersma

Waterstraat 42, Tel. 05960-12810

DELFTZIJL

Vergiftigde roofvogels gevonden bij Zuidbroek

Van een onzer verslaggevers

GRONINGEN — In een stuk bos tussen de spoorlijn Groningen-Nieuweschans en het Winschoterdiep aan de weg van Veendam naar Appingedam zijn twee vergiftigde buizerds gevonden. De roofvogels zijn gestorven, omdat ze vergiftigde lokvogels hebben opgevreten. Boswachter Lex te Velde van Staatsbosbeheer deed de vondst dinsdag tijdens een inspectieronde. Het viel hem op dat het in het bosje vreselijk stonk. De geur was afkomstig van naar schatting 15 tot 20 rottende vogels (onder meer stormmeewen, zwarte kraaien en een postduif) die onder een meidoornstruik waren verstoppt.

Te Velde is er zeker van dat er gif in het spel is, omdat zelfs de insecten die zich over de dode vogels ontfermden dood rond de ka-

davers verspreid lagen. In het gebied huizen veel roofvogels omdat er op de daar braakliggende landbouwgronden erg veel muizen voorkomen die voor de vogels als voedsel dienen. De boswachter vermoedt dat de lokvogels in het bos en op de omringende landerijen zijn uitgelegd en later zijn verstoppt. Hij sluit niet uit dat er in het ondoordringbare bosgebied nog meer vergiftigde roofvogels worden gevonden. Te Velde heeft er geen idee van in welke hoek hij de dader(s) van de vogelmoord moet zoeken. Een deel van de dode vogels wordt onderzocht op de aanwezigheid van gif. Er is aangifte gedaan bij de politie. Het gebied zal de komende tijd nauwlettend in het oog gehouden worden.

Van een onzer verslaggevers

EEMSHAVEN — Enkele uren nadat H. Hollander zijn hond had uitgelaten in het Eemshavengebied stierf het dier. Onderzoek door een dierenarts wees uit dat de hond vergiftigd was met strychnine. Waarschijnlijk afkomstig van een, door de hond aangevreten vergiftigde vogel, die als aas diende. Om andere hondenbezitters te waarschuwen toog Hollander naar de politie in Uithuizen met het verzoek ruchtbaarheid te geven aan de zaak. Dit gebeurde echter niet, vandaar dat hij nu zelf maar aan de bel trekt.

ROOFVOGELS VERGIFTIGD

Van onze correspondent GRONINGEN, donderdag

Het afgelopen jaar zijn in Groningen en Drenthe tientallen roofvogels vergiftigd. Volgens de werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland werden vooral in Noord-Drenthe veel buizerds, valken, sperwers en haviken het slachtoffer van vergiftigd aas dat met opzet was neergelegd. Ook werden een aantal met hagel doorzeefde nesten gevonden.

Sommige jagers, die de concurrentie van roofvogels niet op prijs stellen, leggen vergiftigd aas uit. Van deze methode werden alleen het afgelopen jaar al meer dan twintig roofvogels, waaronder enkele zeldzame, het slachtoffer. Zo zijn er sinds het najaar van 1988 al veertien vergiftigde roofvogels gevonden op het Grunostrand bij Harkstede. Een daarvan was een rode wouw. Dit is de zeldzaamste roofvogel die in Nederland voorkomt. En vorige maand vonden schoolkinderen in Delfzijl vier vergiftigde buizerds, ook een beschermd vogelsoort.

Honden zijn dus ook niet meer veilig, zo blijkt. Hollander snapt niet waar jagers die dit soort methoden hanteren mee bezig zijn. "Het is een open gebied. Iedereen kan daar gaan wandelen met zijn hond. En dan gif neerstrooien." Hollander zegt de naam van een jager te weten die zich met dergelijke praktijken bezighoudt. "Ik heb de naam doorgegeven aan de politie. Die ziet maar wat ze er mee doet."

De politie in Uithuizen zegt de zaak in onderzoek te hebben. "We zijn een beetje aan het pionieren in de omgeving. Nee, er zit nog geen schot in de zaak."

Meer roofvogels dood door gif

Van onze correspondent

APPELSCHA - Het aantal roofvogels dat moedwillig door mensen wordt vergiftigd, is dit voorjaar verontrustend toegenomen. Dat concludeert de Vogelbescherming in Zeist op basis van ruim 28 dode roofvogels die de afgelopen maanden voor nader onderzoek zijn opgestuurd naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI) in Lelystad. Ter vergelijking, in dezelfde periode in 1990 werden 'maar' 16 vergiftigde roofvogels bij het CDI onderzocht.

Opvallend is dat Drenthe een paar van de zwarte plekken op de Nederlandse kaart van vervolgd roofvogels vertoont. Vooral de omgeving van Steenbergen (bij Roden) en Rolde springen er uit, aldus de Vogelbescherming. "Tja, het is weer helemaal mis", zegt Maria Quist uit het Friese Appelscha mistroostig. Maria is secretaris van de Werkgroep Roofvogelvergiftiging Noord- en Oost Nederland (WRNON).

"Steenbergen was bij ons bekend als een berucht gebied. Maar in ons vorige jaarverslag meldden we nog vooruitgang, nu komen daar weer veel vergiftigde vogels vandaan." Ze kijkt even op haar lijstje, en weet dan: 4 buizerds en 1 havik. Omgebracht met het gif Aldicarb. Dergelijke weinig rolijke feiten kan Maria ook opnoemen van gevallen uit Rolde, Gasteren, Zeijen en Anloo, waar nota bene een Blauwe Kiekendief om zeep is geholpen door van vergiftigd aas te eten. Voor de haviken en de buizerds wordt meestal een dode duif of muis besprenkeld met voor vogels dodelijke gifstoffen.

Uit het onderzoek van het CDI blijkt dat het met name om de landbouwbestrijdingsmiddelen Aldicarb en Parathion gaat. De afdeling toxicologisch onderzoek binnen het CDI dreigt echter door de bezuinigingen te verdwijnen. Daarmee zou een eind komen aan de onderzoeken naar illegale roofvogelvergiftiging, want alleen in Lelystad worden vogels die onder

verdachte omstandigheden gevonden zijn onderzocht. De Vogelbescherming maakt zich daar grote zorgen over, omdat men dan geen zicht meer heeft wat er werkelijk in het veld gebeurt.

"Wie nu denkt dat 28 vergiftigde roofvogels niet zo gek veel voorstellen, moet wel beseffen dat het om het topje van de ijsberg gaat", stelt Maria nadrukkelijk.

"We hopen daarom ook dat mensen die dode vogels vinden, zonder dat ze zijn aangeschoten of anderszins verwond, dat bij ons melden." Nog nooit is keihard bewijsmateriaal aangetroffen tegen de mogelijke daders van de vergiftigingen. In tegenstelling tot neergeschoten vogels. Maria gelooft niet dat de vogels worden vergiftigd om te 'prepareren', het opzetten van de beesten. Daarvoor is de gif-methode te onpraktisch, want een havik kan meestal nog wel een eindje vliegen, zodat het onbegonnen werk wordt om zo'n vogel weer op te sporen. "Postduivenhouders zien de roofvogels als vijand voor hun duiven. En in bepaalde kringen worden de buizerd en de havik zelf als concurrent gezien. Omdat die vogels ook op fazanten en konijnen jagen", zegt Maria.

Maar ze past wel op om een beschuldigende vinger in de richting van de jagersverenigingen te wijzen. Want nog niet zo lang geleden daagde de Jachtcombinatie Veenhuizen Zuid de WRNON voor de rechter, omdat de werkgroep in een brief aan Domeinen te nadrukkelijk de jagers als daders aanwees van de vergiftigde vogels. "We wilden Domeinen, eigenaar van de jachtterreinen van de jagers, duidelijk maken dat ze het jachtrecht niet opnieuw moesten verlenen aan de Jachtcombinatie."

Trouwens, in de werkgroep roofvogelvergiftiging zitten ook

jagers, die zijn aangesloten bij d. Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging. "Natuurlijk zijn er bonafide jagers", erkent de vogelbeschermster. "Maar helaas ook jagers die niet deugen..." In verschillende jagersblaadjes komt Maria de laatste tijd, zegt ze, wel steeds vaker opmerkingen tegen over de te grote groei van het roofvogelbestand in ons land. Ze houdt daar zelfs een knipselkrantje over bij. "Maar er zijn niet te veel havikken in Nederland, trouwens de natuur regelt zich zelf wel. Daar hoeft geen geweer, of gif aan te pas te komen.

Maar nog veel mensen denken zoals vroeger. Toen moest alles met een kromme snavel en felle ogen uitgeroeid worden. Want die roofvogels vraten je kippe of je eendjes op. Opruimen die rommel, dacht men hier vaak. Maar we moeten oppassen dat we niet net als in Engeland helemaal zonder havikken komen te zitten."

Buizerds vergiftigd

DELFTZIJL - Schoolkinderen hebben het afgelopen weekeinde vier dode buizerds gevonden in de omgeving van de oude vuilstort aan de Oosterlaan bij Delfzijl. Volgens vogelconsulent J. Glas van de Vogelbescherming zijn de dieren vergiftigd. Glas vermoedt dat vergiftigd aas is uitgelegd. Er is aangifte gedaan bij de gemeentepolitie in Delfzijl. Op dit moment worden veel buizerds, behorend tot de beschermde vogelsoorten, in het Noorden gesignaleerd. Al eerder zijn in de provincie dode buizerd aangetroffen. De het afgelopen weekeinde gevonden vogels worden voor onderzoek opgestuurd naar het Centraal Diergeneeskundig Instituut in Lelystad.

Slachting onder roofvogels door vergiftiging

ASSEN - In Nederland zijn de afgelopen maanden meer dan honderd roofvogels slachtoffer geworden van vergiftiging met parathion. Volgens de Vogelbescherming is de sterfte onder de roofvogels nog nooit zo groot geweest. De afdeling toxicologie van het Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI) in Lelystad krijgt zoveel vogels binnen dat ze het werk bijna niet meer aan kan. Alleen de afgelopen maand al kwamen er vijftig buizerds en havikken binnen voor onderzoek. Volgens P. Zoun van het CDI is het grootste gedeelte van de vergiftigde vogels afkomstig uit het Noorden, met name Groningen en Drenthe.

Onderzoek wijst uit dat veel roofvogels zijn dood gegaan als gevolg van het eten van vogels die waren ingesmeerd met het verboden landbouwgif parathion. Dat middel leidt tot verlamming en uiteindelijk het tot stilstand komen van de ademhaling.

In Friesland werd onlangs een buizerd dood aangetroffen in een klem die was bestemd voor vossen.

On. duyl. 7-2-'92

Jagers treden ook agressief op tegen vrijwilligers opvangcentra Beschermd roofvogels in polders bedreigd

Van onze verslaggever
Marcel Looden

FINSTERWOLDE - Steeds meer beschermde roofvogels vinden de dood in het poldergebied rondom Finsterwolde. Dit meldt J. de Haas van het vogelasiel De Hamrik. Hij wijst dit aan vergiftigingspraktijken van jagers en wil dat politie en justitie hier veel harder tegen optreden.

Het aantal roofvogels in de polders is de laatste tijd sterk toegenomen. Steeds meer akkerbouwers laten hun gronden namelijk braak liggen en hier komen buizerds, kiekendieven en sperwers op af. De Haas vreest echter dat deze natuurlijke ontwikkeling wordt verstoord door de praktijken van het jagersgilde.

"Heel veel jagers zijn niet blij met het groeiende aantal

roofvogels. Ze beschouwen deze dieren als medejagers en leggen daarom vergiftigd vlees voor hen neer. Dat zie je steeds vaker gebeuren. Vroeger zag je dit soort praktijken vooral bij de stad Groningen, maar nu komt het ook in deze regio voor. En deze vogels zijn helemaal geen medejagers, ze pakken alleen zieke beesten".

Behalve door brokken vlees worden de vogels volgens De Haas ook bedreigd door granen, die met het gif parathion zijn bewerkt en over het land worden gestrooid. "Andere beesten, zoals vossen, roeken en kraaien eten hier ook van. Dit zijn wel geen beschermde soorten, maar het hele evenwicht wordt wel verstoord".

De Haas, die in 1978 zijn asielt in Finsterwolde begon, geeft de schuld van de vergiftigingspraktijken vooral aan jagers

en niet zozeer aan de landbouwers. "De boeren konden tot vorig jaar nog gebruik maken van vangkooien om kraaien te pakken, maar die kooien zijn nu verboden. Het zijn vooral de jagers, die grond pachten van de boeren en die dat gif gebruiken".

Volgens De Haas gebeurt ook regelmatig, dat vrijwilligers van vogelopvangcentra door jagers worden bedreigd. "Dat zie je in deze polders niet zozeer, maar het komt wel voor in Pekela en Westerlee. Daar lopen jagers rond, die je echt wel een even te pakken willen nemen".

De Finsterwolder heeft de afgelopen maanden maar liefst 38 zieke buizerds in zijn centrum behandeld en ziet dat aantal nog steeds stijgen. "Er zijn twee doodgegaan, de rest hebben we kunnen redden.

Maar het wordt hoog tijd, dat we deze gang van zaken een halt toeroepen, anders blijft er niets van over".

Volgens De Haas is een harde aanpak noodzakelijk om de buizerd en de andere beschermde soorten te redden. "De officier van justitie moet veel strenger ingrijpen. Als een jager wordt betrapt, moet zijn vergunning worden ingetrokken. Anders helpt het niet. Je ziet dat het gif niet alleen maar in het jachtseizoen, maar het hele jaar wordt gebruikt. Daar moet iets aan worden gedaan. En ik hoop natuurlijk dat de burgers een tip geven, als ze iets merken".

Burgemeester W.M. Cornelis zegt nog niets over vergiftigingsgevallen te hebben gehoord. "Als zoiets gebeurt, moet de politie worden ingeschakeld".

N.v.l. Noorden 3-12-91